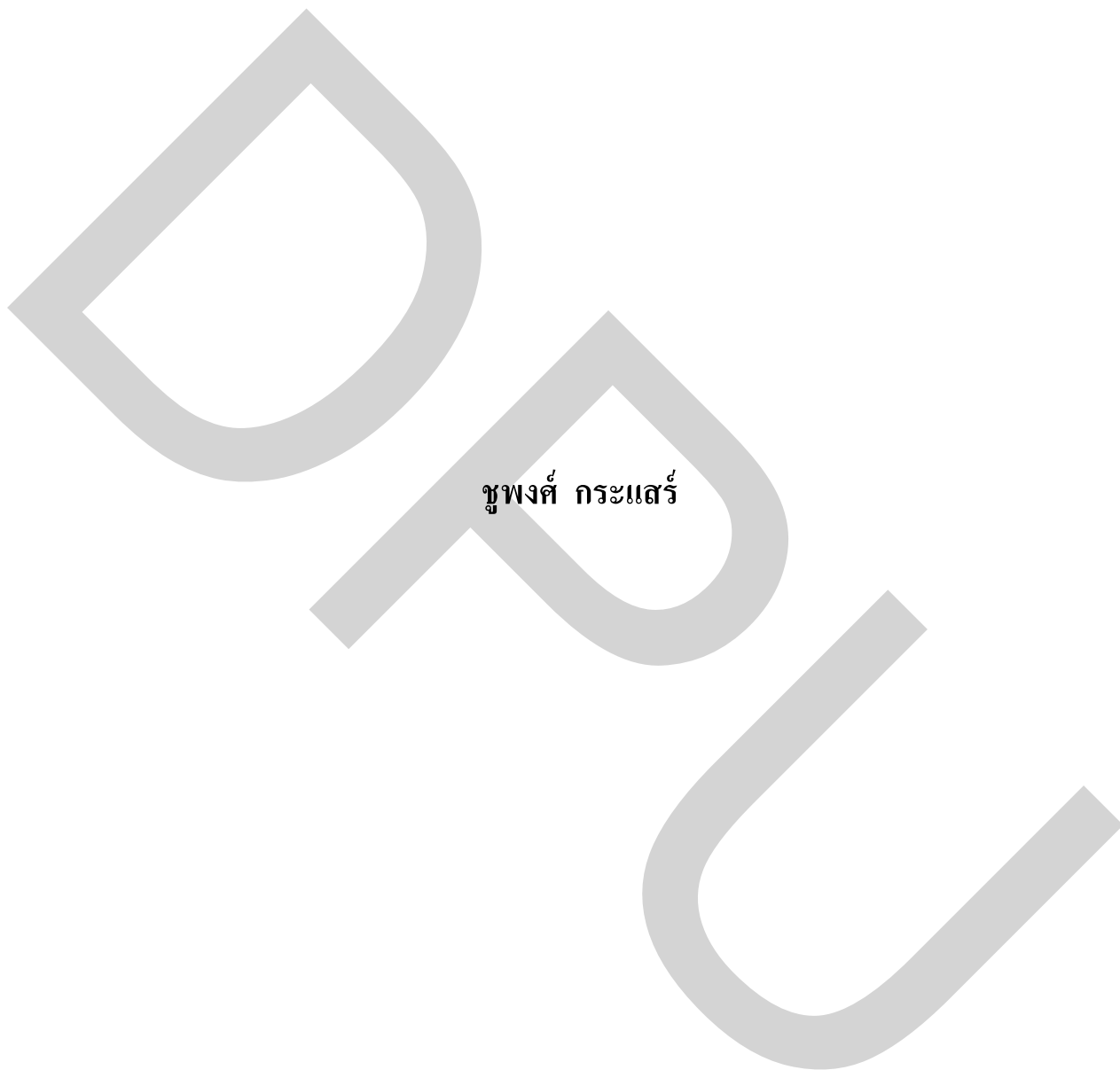

ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2555

CONSENT FOR MAKING A LIFE INSURANCE CONTRACT

CHOOPONG KRASAE

A thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2012

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นด้วยความเมตตาและเอาใจใส่จากบุคคลทั้งหลาย ซึ่งขอกล่าวนามเพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ ดังนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ท่านได้ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์อานวย สุภเวชย์ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่ท่านทั้งสองให้ความกรุณาแนะนำให้คำปรึกษาเพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องแห่งเนื้อหาของวิทยานิพนธ์และเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่าน ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณัทธ์ ที่ท่านได้ให้ความกรุณารับหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผลักดันให้ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นต่อการค้นคว้าศึกษาข้อมูลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยท่านได้กรุณาสละเวลาช่วยชี้แนะ ชักถาม ให้แนวความคิดและคำแนะนำในทางวิชาการรวมทั้งด้านตำราแหล่งข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอย่างใกล้ชิด ซึ่งจากการเอาใจใส่ดูแลของท่านทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณบิดามารดาของผู้เขียน ที่สนับสนุนให้การศึกษาจนผู้เขียนมีวันนี้ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เขียน “ปะจ่าง” คุณณัฐกมล จิตรตรง ที่คอยเป็นกำลังใจอันสำคัญให้ผู้เขียนมาโดยตลอดรวมถึง “เดอะแก๊งค์คาร์มาคลับ” และเพื่อนๆ พี่น้องนักศึกษา รุ่น 51 ที่คอยเป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือและมอบสิ่งที่ดีให้ตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถก่อให้เกิดความรู้และข้อคิดที่มีประโยชน์อันควรแก่การศึกษาหรือปฏิบัติ ขอมอบความดีครั้งนี้ด้วยความระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนผู้แต่งหนังสือตำราทุกท่านที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ชูพงศ์ กระแสร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง	๘
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีของการประกันชีวิต.....	6
2.1 ความหมายของการประกันชีวิต	6
2.1.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิต.....	8
2.1.2 รูปแบบของการประกันชีวิต	11
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต	13
2.2.1 ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิต	13
2.2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต	17
2.2.2.1 หลักอิสระในทางแพ่ง	17
2.2.2.2 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา.....	21
2.2.2.3 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา	22
2.2.2.4 หลักเกี่ยวกับความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา.....	25
2.3 นิติสัมพันธ์ในการทำสัญญาประกันชีวิต.....	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.1	หลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้..... 29
2.3.2	หลักความยินยอม..... 32
3.	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ..... 34
3.1	ความยินยอมตามหลักกฎหมายไทย 34
3.1.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต 34
3.1.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 45
3.2	ความยินยอมตามหลักกฎหมายต่างประเทศ..... 54
3.2.1	ประเทศญี่ปุ่น 55
3.2.1.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต..... 55
3.2.1.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 56
3.2.2	สาธารณรัฐฝรั่งเศส..... 59
3.2.2.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต..... 59
3.2.2.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 60
3.2.3	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี..... 62
3.2.3.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต..... 62
3.2.3.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 62
3.2.4	สหรัฐอเมริกา..... 64
3.2.4.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต..... 64
3.2.4.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 64
3.2.5	สหพันธรัฐมาเลเซีย..... 67
3.2.5.1	หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต..... 67
3.2.5.2	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต 68
4.	วิเคราะห์ปัญหาความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต..... 71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิต.....	71
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับแบบในการให้ความยินยอม.....	75
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต.....	78
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์.....	80
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์.....	82
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	86
5.1 บทสรุป.....	86
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	93
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	103
ประวัติผู้เขียน.....	120

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตารางเปรียบเทียบหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law).....	68
3.2 ตารางเปรียบเทียบหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)	69

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต
ชื่อผู้เขียน	ชูพงศ์ กระแสร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตและปัญหาในการให้ความยินยอม เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตและหาแนวทางที่เหมาะสมมาใช้เป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาบังคับใช้ในประเทศไทย

จากการศึกษากฎหมายของไทยพบว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้เช่นนั้นไซ้ ท่านว่ายอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” หลักการตามมาตรานี้ถือว่าผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยมิฉะนั้นสัญญาประกันภัยดังกล่าวยอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทยผู้เอาประกันชีวิตต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลซึ่งถูกนำเอาไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันชีวิตเมื่อมีภัยเกิดขึ้น การที่กฎหมายมิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าบุคคลใดมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นอันอาจนำไปทำสัญญาประกันชีวิตได้นั้น ก็ต้องอาศัยหลักเกณฑ์การตีความด้วยบทกฎหมายอ้างอิงกับหลักกฎหมายต่างประเทศ เพื่อกำหนดว่าบุคคลใดจะมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นจนถึงขนาดที่จะสามารถนำชีวิตของบุคคลอื่นไปทำสัญญาประกันชีวิตได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของชีวิต เมื่อบุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นได้นำชีวิตของบุคคลอื่นไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิตโดยที่

เจ้าของชีวิตไม่ทราบมาก่อน ย่อมถือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตของบุคคลนั้นและยังอาจทำให้บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของเขาแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากการทำสัญญาประกันชีวิต

ผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยให้มีการบัญญัติถึงการทำสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยหลักความยินยอม ปัญหาเรื่องแบบในการให้ความยินยอม ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดแบบในการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตเป็นหนังสือ ปัญหาเกี่ยวกับการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตรวมทั้งการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก ส่วนการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน เว้นแต่ได้มีการส่งมอบกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประโยชน์แล้วและผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันว่าตนจำนงที่จะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น ส่วนปัญหาการทำสัญญาประกันชีวิตกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์ ผู้เขียนเห็นว่าควรนำหลักกฎหมายเรื่องความสามารถของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้เพื่อกำหนดอายุของผู้เยาว์ที่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเองและจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหากผู้เยาว์อายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตไว้อย่างชัดเจนก็จะช่วยลดปัญหาการก่อให้เกิดอาชญากรรมจากการแสวงหาประโยชน์จากชีวิตบุคคลอื่นและป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตของบุคคลอื่นได้

Thesis Title	Consent for Making a Life Insurance Contract
Author	Choopong Krasae
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Thanee Vorapatr
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the legal problems on giving a consent for making a life insurance contract, of which its objectives are to study the consent for making a life insurance contract and the history, concept and theory of giving a consent for making a life insurance and to study the rules of Thai law, comparing with those of foreign laws, in regard to giving a consent for making a life insurance and to search for appropriate measures as suggestion for the amendment of Thai law by enforcing the principle of consent for making a life insurance in Thailand.

According to this thesis, it is found that the Civil and Commercial Code of Thailand, Section 863 prescribes that “an insurance contract is not binding on the parties unless the assured has an interest in the event insured against”; the principle of this section deems that the assured must have the interest in the event insured against, otherwise, the insurance contract shall be not binding. Therefore, the principle of the life insurance contract in Thailand stipulates that the interest in the event insured of the assured is the condition of payment of the insurer when death occurs. However, the law does not clearly prescribe what kind of person has interest in the life of person specified in the life insurance contract. Thus, it shall be interpreted by referring to the principle of foreign law to identify a person who has interest in the life of person specified in the life insurance contract to such an extent that enable him/her to use life of others as material of life insurance contract without that person’s consent. The making of life insurance contract without consent of the person specified in that contract is deemed violation of right and liberty in life and

may induce the person who has interest in that person's life to seek for undue benefit from life insurance contract.

The researcher proposes the solution of the legal problems on giving a consent for making a life insurance contract by amending the Civil and Commercial Code to prescribe the making of life insurance contract with the principle of consent. For the problem on the form of consent letter, the researcher opinionates that the form of consent letter for life insurance contract should be stipulated in writing. For the problem on transfer of right ensuring from the life insurance contract and change of the beneficiary of the life insurance contract need the consent of the insured person or not, the researcher opinionates that the right transfer need no consent of the insured person and the identification and change of the beneficiary need the consent of the insured person except the insurance policy has already been delivered to the beneficiary and the beneficiary has sent a notice to declare his/her intention to take the benefit of the contract. For the problem on the minor insured person, the researcher opinionates that the rules on capacity of the minor in the Civil and Commercial Code should be used to fix the age of the minor who can give a consent by himself/herself and the consent of legal representative for the non-age according to the law is required. The clear provision of the criteria of giving a consent in the life insurance contract shall reduce criminal problem of seeking benefit from life of other persons and prevent the violation of right and liberty of others persons.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกันชีวิต คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้สืบสิทธิของเขา ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้ได้ตายภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันใดตกลงกันไว้ และผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย บุคคลที่จะเป็นคู่สัญญาในฝ่ายของผู้เอาประกันชีวิตต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนทำประกันชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการทำประกันชีวิตตนเองหรือทำประกันชีวิตบุคคลอื่นก็ตาม หลักส่วนได้เสียในการประกันชีวิต เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้นถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่าไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” กล่าวคือผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้การประกันภัยที่มีลักษณะเหมือนการพนันขั้นต่อซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเป็นภัยต่อศีลธรรม ป้องกันการทำลายชีวิตและทรัพย์สินเพื่อหวังเงินประกันภัยและป้องกันความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ กรณีผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยโดยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยสัญญานั้นย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาและเป็นการพนันขั้นต่อที่ผู้รับประกันภัยยกเป็นข้อต่อสู้ได้

ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยหมายถึงการที่บุคคลใดก็ตามเมื่อมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นย่อมมีส่วนที่จะได้รับประโยชน์หรือมีส่วนที่จะต้องเสียหายจากเหตุการณ์นั้น ซึ่งอาจมีส่วนได้เสียทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองจึงสามารถทำประกันชีวิตของตนเองได้แต่การทำประกันชีวิตบุคคลอื่น ผู้ที่จะทำประกันชีวิตบุคคลอื่น ได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ตนนำเอาชีวิตของเขาไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิตถึงขนาดมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในชีวิตของบุคคลนั้น ซึ่งการตายของบุคคลนั้นจะมีผลทำให้ผู้เอาประกันชีวิตได้รับผลกระทบกระเทือนต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือเศรษฐกิจ ส่วนได้เสียในชีวิตของผู้อื่นอาจพิจารณาจากความสัมพันธ์ทาง

ครอบครัว ทางสายโลหิตกล่าวคือ สามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดากับบุตร นอกจากความสัมพันธ์ทางครอบครัวแล้วยังมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจอีกด้วย เช่น นายจ้างลูกจ้าง เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ลูกหนี้ร่วมและผู้ถือหุ้น

การประกันชีวิตถือเป็นการประกันภัยรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะเป็นการบรรเทาความสูญเสียด้านการเงินและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเสียชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์กันในด้านต่างๆ การประกันชีวิตจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนในการจัดหาความมั่นคงทางการเงินและเศรษฐกิจเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งให้แก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการเสียชีวิตของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันนั้น

จากการที่หลักส่วนได้เสียไม่ครอบคลุมถึงประโยชน์ของการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นและไม่สามารถสนองตอบข้อเรียกร้องทางสังคมได้อย่างเต็มที่เนื่องจากการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นในปัจจุบันกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเหมือนเช่นการทำสัญญาประกันชีวิตตนเอง จึงเกิดแนวความคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งในต่างประเทศการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นโดยอาศัยความยินยอมนับว่าแพร่หลายมากมีหลายประเทศที่เห็นประโยชน์และได้นำหลักเรื่องความยินยอมมาใช้แยกต่างหากจากหลักส่วนได้เสีย การให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นทำให้บุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์จนถึงขั้นมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นสามารถทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลนั้นได้ รวมถึงการทำสัญญาประกันชีวิตของตนเองซึ่งปกติย่อมไม่มีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นถ้าเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองเพราะบุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเอง ก็สามารถให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตของตนเองได้เช่นกัน แต่ถ้าหากการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นปราศจากความยินยอมแล้วย่อมส่งผลให้เกิดอันตรายจากการที่ผู้เอาประกันชีวิตจะแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบโดยการทำร้ายบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิตเมื่อเกิดมรณะภัยขึ้น เกิดเป็นการพัวพันกันต่อและล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นตามหลักเรื่องส่วนได้เสีย

หลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตกำหนดไว้ว่า การทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกนำเอาชีวิตของตนมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้น ความยินยอมไม่มีแบบจะนั้นจะทำเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมด้วยวาจาก็ได้และจะเป็นการให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้เช่นกันแต่โดย

ส่วนใหญ่แล้วการให้ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือเพื่อที่จะได้มีหลักฐานใช้ในการพิสูจน์ หลักความยินยอมนี้แตกต่างจากหลักส่วนได้เสียตรงที่ว่า ข้อกำหนดในสัญญานั้นต้องชัดเจนและไม่ ปิดกั้นการพัฒนาและยอมรับคุณประโยชน์ของการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นเป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพกว่าหลักส่วนได้เสีย นอกจากนี้การกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูก เอาประกันชีวิตเท่ากับเป็นการแก้ปัญหาการลวงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของเขาด้วย การโอนสิทธิที่เกิด จากสัญญาประกันชีวิต เช่น สิทธิของผู้รับประโยชน์หรือการโอนสิทธิประโยชน์ในการรับเงิน จำนวนหนึ่งไปยังบุคคลอื่นก็ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน ซึ่งมีบาง ประเทศเห็นว่าเมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้วการโอนสิทธิประโยชน์หลังจากนั้นไม่จำเป็นต้อง ได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก การระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อนเสมอเป็นการป้องกันภัยหากผู้เอา ประกันชีวิตมีเจตนาแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตย่อมเพิกถอนความ ยินยอมได้เสมอก่อนทำสัญญานั้นแต่เมื่อเกิดสัญญาขึ้นแล้วจะเพิกถอนความยินยอมซึ่งจะทำให้ สัญญาสิ้นผลบังคับไปนั้นทำไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการนำหลักเรื่องความยินยอมในการทำประกันชีวิต มาใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่การประกันชีวิตของประเทศไทยในปัจจุบันมากยิ่งขึ้นที่ยอมรับ เพียงแต่หลักเรื่องส่วนได้เสียเท่านั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประกันชีวิต
- 1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการในทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญา ประกันชีวิตของประเทศไทยกับต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกาและสหพันธรัฐมาเลเซีย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคในทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำ สัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยกับต่างประเทศ
- 1.2.4 เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมใน การทำสัญญาประกันชีวิต

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

กฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้ยังมีข้อบกพร่องอันเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ต้องแก้ไข ทั้งในปัญหาความไม่ชัดเจนของข้อกำหนดและปัญหาเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตกับหลักเรื่องส่วนได้เสียจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ชัดเจนเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเหมาะสม หากได้มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องของความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตโดยหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมอาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่การทำประกันชีวิตมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยนี้จะศึกษาหลักเกณฑ์และบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตโดยจะศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการประกันชีวิตรวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ถึงมาตรการที่เหมาะสมและหาแนวทางที่จะนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขมาตรการต่างๆ ที่เห็นว่าไม่เหมาะสมต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต โดยใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแบบการวิจัยเอกสารและใช้วิธีการศึกษาเชิงวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์โดยอาศัย เอกสาร ตำราวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องตลอดถึงระเบียบข้อบังคับ แนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกันชีวิตและความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตในการนำมาใช้กับเรื่องความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตอย่างสอดคล้องและเหมาะสม

1.6.2 ทำให้ทราบผลของการเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยกับต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคในทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยกับต่างประเทศ

1.6.4 ทำให้ทราบแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต เพื่อให้การประกันชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีของการประกันชีวิต

กฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตนั้นเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในสังคมปัจจุบันอย่างมากเนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์ได้เสียของคนในสังคม การเสียชีวิตของบุคคลคนหนึ่งอาจมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน เศรษฐกิจและความผาสุกของคนในครอบครัวหรือของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการศึกษากฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักกฎหมายจะต้องให้ความสนใจ

2.1 ความหมายของการประกันชีวิต

ก่อนที่จะทราบถึงความหมายของสัญญาประกันชีวิต ควรทราบถึงความหมายของการประกันภัยก่อน เพื่อให้บังเกิดความเข้าใจระหว่างการประกันชีวิตกับการประกันวินาศภัยทั่วไปว่าจะมีความหมายกว้างแคบกว่ากันเพียงใด ดังนี้¹

การประกันภัย เป็นคำรวม หมายถึง การประกันชีวิต (Life Insurance) และการประกันวินาศภัย (General หรือ Non-life Insurance) และอาจให้ความหมายกว้างๆ ได้ว่า “หมายถึงวิธีการเฉลี่ยความเสียหายของบุคคลหนึ่งไปให้แก่บุคคลอื่น เพื่อแบ่งเบาภาระความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นนั้นให้หมดไปหรือเบาบางลง” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยไว้ว่า “อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย” บทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการประกันชีวิตและการประกันวินาศภัย ดังนั้น ถ้าจะทราบความหมายเฉพาะของการประกันชีวิตและการประกันวินาศภัยแล้วจะต้องไปพิจารณาในมาตรา 861 และมาตรา 889 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่องต่อไป

¹ โปธิ์ จรรย์โกมล ก (2524). การพัฒนาธุรกิจประกันชีวิตเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ. หน้า 719.

การประกันวินาศภัย เมื่ออ่านมาตรา 861 ประกอบกับมาตรา 869 ซึ่งบัญญัติว่า “อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้” แล้วพอจะให้ความหมายได้ว่า การประกันวินาศภัย คือ การประกันภัยความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น (ไม่แน่นอน) ในอนาคตตามที่ตกลงกันไว้และความเสียหายนั้นสามารถประมาณเป็นเงินได้

การประกันชีวิต ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ให้ความหมายไว้โดยตรงเช่นกันจึงต้องอ่านมาตรา 861 ประกอบกับมาตรา 889 ซึ่งบัญญัติว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จำนวนเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง” เมื่ออ่านแล้วอาจให้ความหมายของการประกันชีวิตไว้ว่า การประกันชีวิต คือ การประกันภัยที่บริษัทประกันภัยจะชดใช้เงินให้ในโอกาสเหตุแห่งการเสียชีวิต หรือการมีชีวิตรอดอยู่ ภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้

กฎหมายประกันภัยในต่างประเทศก็ได้ให้ความหมายของการประกันชีวิตไว้ เช่นเดียวกับของประเทศไทย ดังเช่น กฎหมายประกันภัยของมลรัฐนิวยอร์ก (New York) ได้ให้นิยามการประกันชีวิตไว้ว่า หมายถึงการประกันภัยทุกประเภทที่เกี่ยวกับเรื่องชีวิตของบุคคลและรวมถึงการประกันภัยทุกประเภทที่เกี่ยวเนื่องกับการประกันชีวิต² หรือหมายถึง สัญญาซึ่งทำขึ้นเพื่อจ่ายผลประโยชน์ใดๆ เมื่อมีการตายของบุคคลซึ่งได้เอาประกันชีวิตของเขาไว้³ ในประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของสัญญาประกันชีวิตไว้ว่า เป็นสัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยยอมรับเอาสิ่งตอบแทนอันได้แก่เบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งซึ่งจ่ายให้แก่ผู้รับประกันภัยตลอดชีวิตของบุคคลที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะ เพื่อการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย หรือทรงชีพอยู่ตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ ได้ให้ความหมายของสัญญาประกันชีวิต⁴ ไว้ดังนี้

สัญญาประกันชีวิต คือ สัญญาประกันภัยประเภทหนึ่งที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นจำนวนที่แน่นอนตามที่กำหนดไว้ในสัญญา โดยไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าความเสียหายเมื่อเกิดเหตุในอนาคตดังที่ระบุไว้ในสัญญา และบุคคลอีกคนหนึ่งตกลงที่จะส่งเงินที่เรียกว่า เบี้ยประกัน ให้แก่ผู้รับประกันภัย ซึ่งจากบทวิเคราะห์ศัพท์นี้สัญญาประกันชีวิตมิได้หมายความถึง

² New York Insurance Law, Article 4, section 46 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “Life Insurance,” “meaning every insurance upon the lives of human and every insurance appertaining...”

³ Robert E. Keeton a (n.d.). **Insurance Law**. p. 13.

⁴ ไชยยศ เหมรัชตะ ก (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 34.

แต่การประกันชีวิตเพียงประการเดียว แต่หมายความรวมถึงการประกันภัยที่เรียกกันว่าประกันอุบัติเหตุด้วย กล่าวคือเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นและส่งผลให้บุคคลถึงแก่ความตาย แต่ถ้าหากเป็นการประกันอุบัติเหตุ โดยที่บุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บหรือทุพพลภาพผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันชีวิตนั้น

2.1.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิต⁵

2.1.1.1 ผู้รับประกันชีวิต (The Insurer) หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ได้ตกลงจะชดใช้เงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้รับประกันชีวิตนั้นกฎหมายบังคับไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 7 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 8 การประกอบธุรกิจประกันชีวิตจะทำได้เมื่อจัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด และ โดยได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรี โดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี”

จะเห็นว่าบุคคลที่จะสามารถประกอบธุรกิจประกันชีวิตได้นั้น จะต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น⁶ บุคคลธรรมดาไม่อาจประกอบธุรกิจเป็นผู้รับประกันชีวิตได้ อีกทั้งต้องได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีและยังต้องวางหลักทรัพย์ประกันไว้กับนายทะเบียนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 2 กับทั้งดำรงไว้ซึ่งกองทุนตลอดเวลาที่ประกอบธุรกิจประกันชีวิตอีก

ขณะเดียวกันหุ้นของบริษัทจะต้องเป็นหุ้นสามัญชนิดระบุชื่อผู้ถือ มีมูลค่าหุ้นไม่เกินหุ้นละ 100 บาท และข้อบังคับของบริษัทต้องไม่มีข้อจำกัดในการโอนหุ้น ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 9 บริษัทต้องมีจำนวนหุ้นที่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยถือรวมกันเกินกว่าร้อยละเจ็ดสิบห้าของจำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงและได้จำหน่ายแล้วทั้งหมด และต้องมีกรรมการเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทยไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 เป็นต้น

⁵ บวรินทร์ คำษา. (2551). วิเคราะห์ปัญหาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย: ศึกษากรณีความเป็นโมฆียกรรมและระยะเวลาในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต. หน้า 16.

⁶ เพิ่มบุญ แก้วเขียว. (2540). คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 174-175.

หากบุคคลใดที่มีได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิต แต่ได้กระทำการฝ่าฝืนรับประกันชีวิต ย่อมเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 18 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดทำการเป็นผู้รับประกันภัยโดยทำสัญญาประกันชีวิตกับบุคคลใดๆ เว้นแต่จะเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้” และได้กำหนดโทษไว้ในมาตรา 91 ว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกสองถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกไม่เกินวันละสองหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่”

2.1.1.2 ผู้เอาประกันชีวิต (The Assured) หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายซึ่งได้ตกลงจะส่งเบี้ยประกันชีวิตเป็นการตอบแทนในการที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงเข้ารับเสี่ยงภัยให้ แต่เนื่องจากการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้เอาประกันชีวิตได้จึงต้องมีความสามารถตามกฎหมายในการทำนิติกรรม โดยจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ นอกจากนี้ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่จะเอาประกันชีวิต

2.1.1.3 ผู้รับประโยชน์ (The Beneficiary) หมายถึง บุคคลที่จะพึงได้รับเงินจำนวนหนึ่งในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้เอาประกันชีวิตได้ตายภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้ตกลงกันไว้ ผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นผู้ทำสัญญาโดยตรงหรือไม่ใช่คู่สัญญาก็ได้ แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาด้วยเพียงในฐานะที่จะเป็นผู้รับเงินที่ผู้รับประกันชีวิตใช้ให้เท่านั้น

ผู้รับประโยชน์⁷ กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องเป็นบุคคลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันภัยหรือวัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย จึงเป็นสิทธิของผู้เอาประกันภัยว่าจะระบุให้ผู้ใดเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตก็ได้ ผู้รับประโยชน์เป็นเพียงบุคคลที่ผู้เอาประกันภัยกำหนดให้เป็นผู้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิต ผู้เอาประกันภัยอาจจะระบุให้ตัวเองเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตก็ได้ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 วรรคท้าย บัญญัติไว้ว่า “อนึ่ง ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นบุคคลหนึ่งคนเดียวกันก็ได้” จึงอาจกล่าวได้ว่าสัญญาประกันภัย หากมีผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์ สัญญาอาจสมบูรณ์ได้แม้จะไม่มีผู้รับประโยชน์

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ระบุให้ผู้ใดเป็นผู้อื่นเป็นผู้รับเงินแทน เช่น กรณีการประกันชีวิตในเหตุที่มรณะ ซึ่งผู้เอาประกันชีวิตจะต้องระบุตัวบุคคลไว้รับเงินในเมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมลง บุคคลที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุตัวก็จะเป็นผู้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

⁷ ไชยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 20.

ในฐานะเป็นผู้รับประโยชน์ สัญญาประกันภัยที่ระบุบุคคลอื่นให้เป็นผู้รับประโยชน์เช่นนี้ คือ บทบัญญัติมาตรา 374-376 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย “สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก”

ในกรณีสัญญาประกันชีวิตระบุให้บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ เมื่อบุคคลภายนอกนั้นได้แสดงเจตนาแก่ผู้รับประกันชีวิตโดยมีหนังสือบอกกล่าวให้ทราบแล้วว่า จะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต สิทธิของบุคคลภายนอกนั้นย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 วรรคสอง⁸

ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 375¹⁰ แต่ถ้ายังไม่ได้แสดงเจตนาที่จะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตยังมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธิของผู้รับประโยชน์นั้นได้

ถ้าผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุผู้รับประโยชน์ไว้แล้วหากผู้รับประโยชน์ได้ถึงแก่ความตายก่อนผู้เอาประกันชีวิต ก็จะต้องดูว่าได้มีการแสดงเจตนาที่จะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตแล้วหรือไม่ หากได้มีการแสดงเจตนาถือเอาประโยชน์แล้ว สิทธิของผู้รับประโยชน์นั้นย่อมจะเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนาและย่อมจะตกทอดไปยังทายาทของผู้รับประโยชน์

แต่ถ้ายังมิได้มีการแสดงเจตนาจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต สิทธิของผู้รับประโยชน์นั้นก็ยังมิได้เกิดขึ้นและไม่อาจตกทอดไปยังทายาทของผู้รับประโยชน์¹¹ ในกรณีเช่นนี้ผู้เอาประกันชีวิตก็คงจะมีสิทธิเป็นผู้รับเงินจำนวนหนึ่งจากสัญญาประกันชีวิตหรือเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของตนหากผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตาย

⁸ มาตรา 374 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น.”

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 35/2551.

¹⁰ มาตรา 375 บัญญัติว่า “เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งมาตราก่อนแล้ว คู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังไม่ได้.”

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2401/2515.

2.1.2 รูปแบบของการประกันชีวิต¹²

ในธุรกิจประกันชีวิต อาจแบ่งรูปแบบของการประกันชีวิต¹³ ได้ดังนี้

2.1.2.1 การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ (Whole Life Insurance) จะมีลักษณะคุ้มครองผู้เอาประกันภัยตลอดชีวิต ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินที่เอาประกันให้กับผู้รับประโยชน์เมื่อผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรม การชำระเบี้ยประกันภัยอาจกำหนดให้ชำระเพียงครั้งเดียวในขณะที่ซื้อประกันชีวิต หรือจำกัดระยะเวลาชำระเบี้ยประกัน หรือชำระเบี้ยประกันเป็นงวดๆ ตลอดชีพ ถ้าผู้เอาประกันมีอายุน้อยเบี้ยประกันภัยจะต่ำ ถ้ามีอายุมากอัตราเบี้ยประกันภัยก็จะสูง ทั้งนี้ เพราะคนที่อายุมากมีอัตราการตายสูงกว่าคนอายุน้อย และการคิดเบี้ยประกันก็พิจารณาตามทุนประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยต้องการด้วย

2.1.2.2 การประกันชีวิตแบบกำหนดระยะเวลา (Term Life Insurance) ได้แก่ การประกันชีวิตที่ให้ความคุ้มครองการเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัยภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 1 ปี 5 ปี 10 ปี 20 ปี หรือให้ความคุ้มครองจนกว่าผู้เอาประกันชีวิตมีอายุครบอายุใดอายุหนึ่งถ้าผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ ผู้รับประกันภัยก็จะจ่ายเงินให้เท่ากับจำนวนทุนประกันภัยให้กับผู้รับประโยชน์ แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยยังคงมีชีวิตอยู่เมื่อครบกำหนดตามสัญญา ถือว่าประกันชีวิตสิ้นสุดลง ผู้เอาประกันภัยจะไม่ได้รับเงินใดๆ จากบริษัทประกันภัย การชำระเบี้ยประกันภัยสามารถที่จะชำระครั้งเดียวหรือชำระเป็นรายปีเท่ากับระยะเวลาที่คุ้มครองก็ได้ หรือเป็นรายปีแต่น้อยกว่าระยะเวลาที่คุ้มครองก็ได้ การประกันชีวิตแบบกำหนดระยะเวลาจะให้มีสิทธิพิเศษในการต่ออายุสัญญา ให้สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยทำการต่ออายุสัญญาประกันชีวิตแบบนี้ไปได้อีก นอกจากนี้ยังสามารถขอแปลงสัญญา คือ สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยจะขอแปลงสัญญาไปเป็นการประกันชีวิตแบบอื่นๆ

2.1.2.3 การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Life Insurance) คือ การประกันชีวิตที่ให้ความคุ้มครองการเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัยและ ในขณะเดียวกันก็มีเงื่อนไขในการจ่ายเงินผลประโยชน์ตามการทรงชีพของผู้เอาประกันภัย มีกำหนดระยะเวลาของสัญญาที่แน่นอน ถ้าผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตภายในกำหนดระยะเวลา ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นจำนวนเท่ากับทุนประกันให้แก่ผู้รับประโยชน์ แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยยังคงมีชีวิตอยู่ในวันครบ

¹² ธาณี วรภัทร์. (2553). กฎหมายว่าด้วยประกันภัย. หน้า 84-86.

¹³ สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2528). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย. หน้า 12-20.

กำหนดของสัญญาประกันชีวิต¹⁴ ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินผลประโยชน์เท่ากับจำนวนทุนประกันภัยให้กับผู้เอาประกันภัยและสัญญาที่จะสิ้นสุดลง

2.1.2.4 การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำหรือแบบบำนาญ (Annuity Life Insurance) คือ การประกันชีวิตที่มีการจ่ายเงินผลประโยชน์ตามการทรงชีพแต่เพียงอย่างเดียวถ้าผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ ณ อายุที่ระบุในกรมธรรม์ ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตามที่กำหนดเงื่อนไขในสัญญาให้กับผู้เอาประกันภัยเป็นรายเดือนหรือรายปีไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต การชำระเบี้ยประกันภัยในแบบนี้มักจะชำระเป็นรายปี โดยเงื่อนไขมักจะไปหยุดการชำระเบี้ยประกันก่อนการรับเงินผลประโยชน์ เช่น ชำระเบี้ยประกันชีวิตถึงอายุ 60 ปี จากนั้นเริ่มรับเงินผลประโยชน์ตามการทรงชีพไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต

นอกจากลักษณะของการประกันชีวิตทั้ง 4 แบบ ดังกล่าวมานี้ ยังมีรูปแบบอื่นๆ อีกที่มีการสร้างขึ้นมาสอดคล้องความต้องการของลูกค้าบางกลุ่ม เช่น การประกันชีวิตแบบเพื่อรายได้ของครอบครัว ซึ่งจะจ่ายเงินรายเดือนเป็นประจำต่อเนื่องไปหรือเป็นรายปีให้กับผู้รับประโยชน์หรือทายาท ถ้าผู้เอาประกันภัยมรณะภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือการประกันชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชน หรือเพื่อการศึกษา มีลักษณะจัดสรรเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาในระดับสูงให้แก่เด็กโดยจ่ายผลประโยชน์ให้เมื่ออายุถึงกำหนด เป็นต้น¹⁵

ปัจจุบันยังมีการประกันภัยอีกลักษณะหนึ่งซึ่งเรียกว่าการประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล (Personal Accident Insurance) โดยการประกันภัยประเภทนี้เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยต้องประสบอุบัติเหตุจนได้รับบาดเจ็บหรือทุพพลภาพ หรือถึงแก่ความตาย ผู้เอาประกันภัยจะได้รับเงินจำนวนหนึ่งตามความร้ายแรงแห่งผลที่ได้รับอุบัติเหตุ เช่น ถ้าผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตายก็จะได้รับเงินเต็มตามจำนวนที่ตกลงเอาประกันภัยไว้ แต่ถ้าเพียงตกเป็นผู้ทุพพลภาพ หรือสูญเสียอวัยวะและสาวยตา ก็จะได้รับเงินเป็นรายปีตามอัตราที่ตกลงกันไว้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านการเงินอันเนื่องมาจากความสูญเสียจากอุบัติเหตุ นั้น

¹⁴ จิตติ ดิงศกัณฑ์ ก (2539). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 141-142.

¹⁵ ธาณี วรภัทร์. เล่มเดิม. หน้า 85-86.

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต

2.2.1 ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิต

2.2.1.1 สัญญาเสี่ยงโชค หมายความว่าสัญญาซึ่งการชำระหนี้ตามสัญญานั้นจะกระทำก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันไม่แน่นอนเกิดขึ้นในอนาคต¹⁶

เหตุที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชค (Aleatory Contract) นั้น เนื่องจากข้อตกลงในสัญญาประกันภัย มีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชค โดยคู่สัญญาทั้งฝ่ายผู้รับประกันภัยและฝ่ายผู้เอาประกันภัยต่างตระหนักดีว่า ฝ่ายหนึ่งอาจได้รับการตอบแทนไม่สมกับการตอบแทนที่เสียไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสหรือความไม่แน่นอนอันเป็นสาระสำคัญของการเสี่ยงโชค แม้ว่าในธุรกิจประกันชีวิต ผู้รับประกันภัยอาจมีข้อสันนิษฐานโดยอาศัยทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้ (Theory of Probability) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการคำนวณ โอกาสว่าเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้กี่ครั้งในจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมด และกฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of Large Number) หรือกฎการถ่วงเฉลี่ย (Law of Average) ซึ่งเป็นกฎแห่งความจริงที่ว่าเหตุการณ์ที่ทำการสังเกตมีจำนวนมากเท่าใด โอกาสที่น่าจะเป็นไปได้อีกมีความถูกต้องมากขึ้นเท่านั้น¹⁷ ว่ามูลค่าเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาในตอนเริ่มแรกของข้อตกลงนั้นเท่ากับมูลค่าของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะต้องชดใช้คืนตามสัญญา ทำให้การเงินของผู้รับประกันภัยมีความมั่นคงกล่าวคือผู้รับประกันภัยอาจคาดได้ว่าเขาคงไม่ขาดทุน แต่อย่างไรก็ดี ต้องระลึกถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ประการหนึ่งว่า ผู้ถือกรรมธรรม์ประกันภัยอาจจ่ายเงินเบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งซึ่งอาจเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย โดยผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัยหลังจากที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายเบี้ยประกันภัยไปแล้วเพียงงวดเดียวเมื่อภัยที่รับเสี่ยงไว้นั้นได้เกิดขึ้น¹⁸

2.2.1.2 สัญญาฝ่ายเดียว¹⁹ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ สัญญาฝ่ายเดียวกับสัญญาสองฝ่าย (Bilateral Contract) ถ้าคู่สัญญาต่างให้คำมั่นสัญญาต่อกัน โดยทั้ง 2 ฝ่ายยังมิได้ปฏิบัติตามคำมั่น

¹⁶ จิตติ ดิงศกัทธิย์ ข (2524). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย. หน้า 8.

¹⁷ ชัยชนะ พัชมิเชียร. (2523, มกราคม-มีนาคม). “ภัยเป็นบ่อเกิดแห่งการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างไร.” วารสารสำนักงานประกันภัย 5. หน้า 74-76.

¹⁸ Don M. McGill. (1959). **Legal Aspects of Life Insurance.** p. 19-20.

¹⁹ โพรธี จรรย์โกมล ข (2524, มกราคม-มีนาคม). “หลักกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย.” วารสารสำนักงานประกันภัย 7. หน้า 9.

สัญญาที่สัญญาลักษณะนี้เป็นสัญญาสองฝ่าย แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาแล้ว ก็เป็นหน้าที่ตามกฎหมายของอีกฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะต้องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา สัญญา ลักษณะนี้เป็นสัญญาฝ่ายเดียว

เป็นหลักโดยทั่วไปว่าสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาฝ่ายเดียวนั้นคือ เมื่อผู้เอา ประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยแล้วถือว่าได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของผู้รับ ประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะต้องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาต่อไป นั่นคือคำมั่นสัญญาที่จะชดใช้ ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่ถ้าในกรณีที่สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นแล้ว แต่ผู้เอาประกันภัยยัง ไม่ได้ชำระเบี้ยประกันภัย สัญญาประกันภัยนั้นเป็นสัญญาสองฝ่าย เพราะทั้งสองฝ่ายยังไม่ได้ปฏิบัติ ตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้ต่อกันเลย

2.2.1.3 สัญญามีเงื่อนไข (Condition Contract) ข้อความใดที่กำหนดไว้ในนิติกรรมเป็น ข้อบังคับให้นิติกรรมเป็นผล หรือสิ้นผล ต่อเมื่อมีหรือไม่มีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นใน อนาคตและไม่แน่นอน ข้อความเช่นนี้เรียกว่าเงื่อนไข²⁰

โดยปกติ เงื่อนไขมักจะแทรกอยู่ในสัญญาเพื่อประโยชน์ของผู้ตั้งเงื่อนไข ด้วย แห่งนี้ผู้รับเงื่อนไขจึงมักเป็นผู้เสียเปรียบและเงื่อนไขจะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน หรือเงื่อนไข บังคับหลังขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่สัญญา ถ้าเจตนาไม่ชัดแจ้งศาลมีแนวโน้มที่จะชี้ขาดให้เป็น เงื่อนไขบังคับก่อนเพื่อป้องกันการเสียเปล่า²¹

ข้อสัญญาของผู้รับประกันภัยในสัญญาประกันชีวิตเต็มไปด้วยเงื่อนไข ดังเช่น เงื่อนไขเกี่ยวกับการจ่ายเบี้ยประกันภัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตดำเนิน ต่อไปได้ เงื่อนไขในเรื่องผู้เอาประกันภัยต้องละเว้นการกระทำอันผิดวินัยในชั่วระยะเวลา หนึ่งอาจจะหนึ่งหรือสองปี หลังจากได้เกิดสัญญาประกันภัยแล้ว อันเป็นเงื่อนไขบังคับต่อผู้เอา ประกันภัย เงื่อนไขอันเป็นข้อยกเว้นความคุ้มครอง เช่น การตายจากภัยสงครามจะไม่สามารถ คุ้มครองตามสัญญา เงื่อนไขเกี่ยวกับการแจ้งการมรณะ ซึ่งกำหนดว่าเมื่อเกิดการมรณะของผู้เอา ประกันภัย ฝ่ายผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยพลันพร้อมทั้งหลักฐานแสดง

²⁰ เสนีย์ ปราโมช. (ม.ป.ป.) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้. หน้า 274.

²¹ Don M. McGill. Op.cit. p. 21-22.

การมรณะโดยครบถ้วนถูกต้อง ดังนั้น ถ้ายังไม่มี การแสดงหลักฐานการมรณะตามที่กำหนดเป็นเงื่อนไข บริษัทก็ไม่ผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินตามสัญญา²² เป็นต้น

2.2.1.4 สัญญาสำเร็จรูป (Contract of Adhesion) ตามความหมายใน Black Law Dictionary คือแบบสัญญามาตรฐานที่เสนอต่อลูกค้าผู้ซื้อสินค้าหรือบริการมีสาระสำคัญให้ลูกค้าเลือกว่าจะทำสัญญาหรือจะปฏิเสธไม่ทำสัญญา โดยไม่เปิดโอกาสให้ลูกค้าได้เจรจาต่อรอง และมีเงื่อนไขว่าลูกค้าไม่อาจได้รับสิ่งของหรือบริการใดๆ ตามที่ต้องการได้ เว้นเสียแต่จะได้รับความยินยอมตามสัญญานั้น กล่าวอย่างง่าย ๆ สัญญาสำเร็จรูปเป็นสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสเลือกใช้ถ้อยคำในสัญญาได้ ทั้งนี้โดยเขียนไว้ว่า

Standardized contract form offered to consumers of goods and services on essentially “take it or leave it” basis without affording consumer realistic opportunity to bargain and under such conditions that consumer cannot obtain desired product or services except by acquiescing in form contract. Distictive feature of adhesion contract is that weaker party has no realistic choice as to its terms.²³

โดยทั่วไป สัญญาประกันภัย หรือกรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทประกันภัยเสนอขายในตลาด บริษัทประกันภัยเป็นผู้ร่างขึ้น โดยกำหนดขอบเขตความคุ้มครอง เงื่อนไข ข้อยกเว้นหน้าที่ที่ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติและข้อความอื่นๆ ทั้งหมดไว้สำเร็จรูปแล้ว ผู้จะซื้อประกันภัยเพียงแต่ยอมรับ หรือไม่ยอมรับสัญญาเท่านั้น มิได้มีส่วนรู้เห็นในการร่างสัญญาประกันภัยนั้นเลย จะขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมในสัญญาเหล่านั้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของคนแต่ละบุคคลก็ไม่สามารถทำได้ แม้ว่าในเกือบทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยจะได้มีกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันภัยเป็นผู้ให้ความเห็นชอบกรมธรรม์ประกันภัยก่อนนำออกไปขายและให้มีอำนาจที่จะสั่งบริษัทประกันภัยให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมข้อความต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัยได้ก็ตาม ก็มีได้หมายความว่า ผู้ซื้อประกันภัยได้มีส่วนรู้เห็นในการร่างสัญญาประกันภัยนั้น²⁴

²² โปธิ์ จรรย์โกมล ข เล่มเดิม. หน้า 8.

²³ Henry Campbell Black. (1979). **Black’s Law Dictionary.** p. 38.

²⁴ โปธิ์ จรรย์โกมล ข เล่มเดิม. หน้า 9.

ในบางกรณีของการทำสัญญาประกันชีวิต ผู้ขอทำสัญญาประกันชีวิต อาจมีข้อต่อรองในการทำสัญญาประกันชีวิต โดยเป็นข้อต่อรองซึ่งมีมาก่อนเกิดสัญญา ได้แก่ ปัญหาที่ว่า จะเข้าทำสัญญาหรือไม่ โครงการ และจำนวนเบี้ยประกันภัยในสัญญาจะกำหนดเท่าไรและบางครั้งอาจมีข้อกำหนดว่าด้วยการสิ้นสุดของสัญญา ซึ่งโดยปกติแล้วข้อกำหนดนี้ผู้รับประกันภัยจะเป็นผู้ร่างขึ้นมาเอง จะเห็นได้ว่าข้อต่อรองที่ผู้ขอทำสัญญาประกันชีวิตอาจทำการต่อรองกับผู้รับประกันภัยได้นั้นเป็นข้อต่อรองที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิ หน้าที่ และการจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย เมื่อมีการทำสัญญาแล้วแต่อย่างไร²⁵

2.2.1.5 สัญญาที่ต้องจ่ายเงินตามที่กำหนดไว้ สัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเหมือนกับสัญญาประกันวินาศภัย แต่เป็นสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง (ผู้รับประกันภัย) ต้องจ่ายเงินจำนวนแน่นอนให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้เอาประกันภัย) เมื่อความตายที่ผู้รับประกันภัยไว้ได้เกิดขึ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากว่าคุณค่าของชีวิตมนุษย์ไม่มีจำกัด ดังนั้น จึงไม่มีเงินจำนวนใดมากพอที่จะชดเชยการตายที่เกิดขึ้นได้ แม้ว่าผู้เอาประกันภัยจะมีอายุถึงช่วงที่ชีวิตของเขาไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจแล้วก็ตาม แต่ผู้รับประกันภัยก็ยังต้องชดใช้เงินเป็นจำนวนที่แน่นอนตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาประกันชีวิตนั้น²⁶

ในประมวลกฎหมายแพ่งละพาณิชย์ มาตรา 889 ได้บัญญัติหลักของสัญญาประกันชีวิตไว้ว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง” และมีคำพิพากษาฎีกาที่ 64/2516 อันเป็นคดีระหว่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัด กิจเจริญ ทรานสปอร์ต โจทก์ กับ บริษัท การ์เดียน แอสซัวร์นัท์ จำกัด สาขาในประเทศไทยโดยนายเดวิด แวนเดอร์ ผู้จัดการ จำเลย ซึ่งศาลฎีกาได้ตัดสินคดีนี้โดยที่ประชุมใหญ่ และได้พิจารณาถึงประเด็นนี้ไว้ด้วยโดยได้มีคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งสนับสนุนหลักกฎหมายข้างต้น ดังนี้

“ปัญหาคงเหลือว่า ในสัญญาเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น ผู้เอาประกันภัยจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยจ่ายเงินจำนวนที่เอาประกันภัยไว้เต็มตามสัญญา โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงมูลค่าแห่งส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีต่อเจ้าของชีวิต ซึ่งกำหนดเป็นเงื่อนไขการใช้เงินหรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมเห็นว่า ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันวินาศภัยแล้ว จำเลยผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะพิสูจน์ค่าสินไหมทดแทนเพื่อรับผิดชอบในจำนวนวินาศภัย

²⁵ Dan M. McGill. Op.cit. p. 23.

²⁶ Ibid. p. 23-24.

อันแท้จริงตามมาตรา 877 ทั้งนี้เพราะสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาชนิดใช้ค่าเสียหาย ผู้เอาประกันภัยจะค่ากำไรจากสัญญาประกันวินาศภัยหาได้ไม่ แต่ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันชีวิตแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวหาได้นำมาใช้แก่สัญญาประกันชีวิตไม่เพราะสัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาชนิดใช้ค่าเสียหาย...”

2.2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต

การทำสัญญาประกันชีวิตสิ่งที่เราจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นก็คือ นิติกรรม ซึ่งอาจทำความเข้าใจในภาษากฎหมายได้ว่า “นิติกรรม” หมายถึง “นิติ” ซึ่งก็คือ กฎหมาย ส่วน “กรรม” กระจกคือการกระทำ เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาความหมายโดยรวมแล้ว นิติกรรม จึงหมายถึง การกระทำในทางกฎหมาย หรือการกระทำก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในทางกฎหมายหรือก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายนั่นเอง

การทำสัญญาประกันชีวิตก็เช่นกันย่อมก่อให้เกิดผลในทางกฎหมาย การกระทำที่ทำให้เกิดผลในทางกฎหมายมีอยู่มากมายหลากหลายจนนับไม่ถ้วนทีเดียว ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดเพียงหลักเกณฑ์หรือลักษณะกว้างๆ ของนิติกรรมไว้เท่านั้น โดยเน้นที่หลักอิสระในทางแพ่งหรือหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมที่กฎหมายรับรองให้ปัจเจกชนทั้งหลายสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ถือว่าสะดวกที่สุดสำหรับเขาและเสรีภาพที่จะผูกพันตนเองของปัจเจกชนคนหนึ่งหรือหลายคนในการจัดการผลประโยชน์ของตน

2.2.2.1 หลักอิสระในทางแพ่ง²⁷ (Private Autonomy) หมายถึง อำนาจของเอกชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนเองด้วยตนเองทั้งในทางส่วนตัวและในทางทรัพย์สิน ในทางส่วนตัวอาจเป็นเรื่องการสมรส การหย่า ในทางทรัพย์สินอาจจัดการโดยใช้นิติกรรมสัญญา²⁸

ในการศึกษาเรื่องนิติกรรมนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากหลักอิสระในทางแพ่งเพราะถือเป็นหลักการพื้นฐานของการทำนิติกรรมทุกชนิด หลักนี้พยายามที่จะบอกเราว่า เราทุกคนในฐานะที่เป็นปัจเจกชนมีความเป็นอิสระหรือมีเสรีภาพที่จะกำหนดขอบเขตในทางกฎหมายของเราเองอย่างไรก็ได้ตามแต่ที่เราต้องการหรือตามแต่ที่เราเห็นสมควร และเมื่อเราใช้อิสระหรือเสรีภาพนี้แล้ว กฎหมายก็จะมารับรองในสิ่งที่เราทำบังเกิดผลในทางกฎหมายได้

²⁷ จำปี ไสตลพิพันธุ์. (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรม-สัญญา. หน้า 25.

²⁸ Scognamiglio R a (1961). *Contratti in Generale: Trattato di Diritto Civile*. p. 9.

จากความหมายที่เราได้กล่าวมา หลักอิสระในทางแพ่งจึงเป็นหลักการที่ค่อนข้างกว้างๆ และมีความหมายทั่วไปอย่างมาก จนถึงขนาดมีผู้กล่าวว่าเป็นหลักที่กว้างเกินไป และมีความเป็นทั่วไปมากเกินไป²⁹ แต่สิ่งที่เราต้องเข้าใจคือ หลักอิสระในทางแพ่งนี้มีไว้แต่เพียงเสรีภาพในการตัดสินใจอันผูกติดกับทฤษฎีของเจตนาภายในเท่านั้น³⁰ หลักอิสระในทางแพ่งมีอะไรที่มากกว่านั้น

หลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมนั้นจะไปด้วยกันเสมอจนเกือบจะแยกไม่ออก อย่างไรก็ตาม หลักอิสระในทางแพ่งนี้ไม่อาจแสดงออกมาในรูปของอำเภอใจได้ หลักอิสระในทางแพ่งอาจจะพบข้อจำกัดหรือกรอบบางประการได้³¹ ได้แก่

1) การเคารพขอบเขตในทางกฎหมายของบุคคลอื่น กล่าวคือ การใช้อิสระในทางแพ่งของเราเป็้นการแสดงออกซึ่งพลังทางร่างกายและสติปัญญาเพื่อตอบสนองต่อคามจำเป็นและผลประโยชน์เฉพาะของชีวิตเราเอง โดยปราศจากการที่จะเข้าไปก้าวล้ำหรือรุกล้ำขอบเขตทางกฎหมายของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะต่อสถานะหรือต่อเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายโอนของบุคคลอื่นก็ตาม

2) การเคารพกฎเกณฑ์ที่มาจากเหตุผลในสำนึกของเราเอง อันหมายถึงว่า อิสระในทางแพ่งจะต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรม หรือของกฎหมายทางธรรมชาติด้วย

3) การเคารพบทบัญญัติของกฎหมาย เพราะแม้การใช้อิสระในทางแพ่งจะก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายได้ หรือเรียกว่าเป็นบ่อเกิดแห่งผลของกฎหมาย เพราะกฎหมายมารับรองให้เป็นเช่นนั้น แต่ผลที่เกิดจากอิสระในทางแพ่งก็อาจถูกจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมจากบทบัญญัติของกฎหมายได้ ดังเช่น ในกรณีที่มีได้มีการกำหนดราคาในการซื้อขายไว้ราคา ก็อาจถูกกำหนดจากกฎหมาย หรือกำหนดราคาไว้แล้วแต่ต่างจากที่กฎหมายกำหนดราคาตามกฎหมายก็อาจเข้ามาแทนที่ราคาที่เกิดจากการใช้หลักอิสระในทางแพ่งก็ได้

²⁹ Scognamiglio R b (n.d.). voce “Negozio Giuridico” in *Enciclopedia Giuridica Istituto della Enciclopedia Italiana Fondata da Giovanni Treccani.* p. 6.

³⁰ Ibid. p. 9.

³¹ Ibid. p. 6.

สิ่งสำคัญที่การจำกัดเสรีภาพไม่ทำลายรากฐานความคิดของหลักอิสระทางแพ่งก็เพราะการจำกัดนั้นอาจเกิดขึ้นเพียงบางโอกาสหรือเพียงบางส่วนสำหรับการกำหนดผลประโยชน์ของเอกชนด้วยตัวเอกชนเอง³²

ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของหลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรม

- 1) อิสระหรือเสรีภาพที่จะคิดและตัดสินใจว่าจะกระทำการนิติกรรมนั้นหรือไม่
- 2) อิสระหรือเสรีภาพที่จะกระทำการนิติกรรมนั้นด้วยตัวของเราเองหรือจะมอบหมายให้บุคคลอื่นไปกระทำการนิติกรรมนั้นแทน
- 3) อิสระหรือเสรีภาพในการที่จะกำหนดเนื้อหาในนิติกรรมนั้นอย่างไรก็ได้ แม้ในบางครั้งเนื้อหาที่กำหนดอาจแตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดก็ได้ หากกฎหมายดังกล่าวมิใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ใช้ได้
- 4) อิสระหรือเสรีภาพที่จะทำการนิติกรรมในประเภทที่แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนด

5) อิสระหรือเสรีภาพที่จะแสดงเจตนาทำการนิติกรรมด้วยวิธีการใดๆก็ได้

6) อิสระหรือเสรีภาพที่จะให้เหตุผลส่วนตัวในการทำการนิติกรรมนั้น

อิสระและเสรีภาพที่เรามีในฐานะที่เป็นปัจเจกชนนั้น แม้จะกว้างขวางเพียงใด แต่มิใช่ไร้ขอบเขต อิสระและเสรีภาพนี้ต้องอยู่ภายในกรอบ และกรอบนี้ก็คือ กฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นกรอบที่เราในฐานะที่เป็นปัจเจกชนไม่อาจก้าวล่วงออกมาได้ เพราะเมื่อไหร่ที่เราก้าวล่วงออกมา ย่อมหมายความว่า เราได้ใช้เสรีภาพของเราก้าวท้าว รุกล้ำเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือของประชาชนโดยส่วนรวมแล้ว ฉะนั้นเมื่อถึงจุดนี้ กฎหมายจึงไม่อาจยอมรับนิติกรรมที่เราทำให้มีผลในทางกฎหมายตามที่บุคคลนั้นต้องการได้

ฐานะในทางกฎหมายของหลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมในระบบกฎหมายไทย เราได้ทำความเข้าใจกับหลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมมาแล้วข้างต้นและก็คงจะเห็นได้ว่า หลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการทำนิติกรรมซึ่งรวมอยู่กับหลักอิสระในทางแพ่ง เพราะเข้ามามีบทบาทอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของนิติกรรม อาทิ เสรีภาพในการกำหนด

³² Ibid. p. 12.

แบบของนิติกรรม เสรีภาพในการกำหนดวัตถุประสงค์ของนิติกรรม เป็นต้น หรือแม้แต่เสรีภาพในการกำหนดเนื้อหาของนิติกรรม หรือการกำหนดผลของนิติกรรมก็ตาม และแม้แต่ในแนวคำพิพากษาฎีกาต่างๆ ของไทย ศาลก็มักนำหลักเสรีภาพเข้ามาใช้ในการตัดสินคดีอยู่เสมอ

สิ่งที่น่าพิจารณาคือ หลักเสรีภาพอยู่ในฐานะใดในระบบกฎหมายไทย กล่าวคือ หลักเสรีภาพมีฐานะเป็นหลักกฎหมายทั่วไปหรือไม่ เพราะหากหลักเสรีภาพมีฐานะเป็นเพียงหลักกฎหมายทั่วไปแล้ว การที่เราใช้หลักเสรีภาพก่อน แม้ในเรื่องนั้นจะมีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เราจะอธิบายได้อย่างไร ในเมื่อตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 4 ในเรื่องการใช้กฎหมายนั้น บัญญัติไว้ว่า

“กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับแก้คดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

กล่าวคือเราต้องใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรก่อน ถ้าไม่มีบัญญัติไว้จึงไปใช้จารีตประเพณี ถ้าไม่มีจึงใช้เทียบเคียงกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ถ้าไม่มีจึงใช้หลักกฎหมายทั่วไป เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วจึงเห็นว่า ได้มีการบัญญัตินำหลักเสรีภาพมาบัญญัติไว้ในมาตรา 151 ดังนี้ “การใดเป็นการอันแตกต่างกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ” จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวหมายความว่า นิติกรรมใดก็ตามเมื่อทำแล้วแตกต่างกับที่กฎหมายบัญญัติไว้ มีผลสมบูรณ์ เว้นแต่นิติกรรมที่ทำนั้นได้ทำแตกต่างจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมนั้นก็จะไม่สมบูรณ์คือตกเป็นโมฆะไป

สำหรับการทำนิติกรรมที่ “แตกต่าง” จากบทบัญญัติของกฎหมายนั้น มาตรา 151 มิได้ระบุว่าเป็นส่วนใด ย่อมหมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมย่อมสามารถทำนิติกรรมแตกต่างจากกฎหมายได้ไม่ว่าในส่วนใดๆ เช่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่ององค์ประกอบของนิติกรรม คือเรื่องบุคคลวัตถุประสงค์ แบบ เจตนา ย่อมใช้หลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมได้

ทั้งสิ้น แต่หลักดังกล่าวก็มีกรอบหรือขอบเขตที่ไม่อาจก้าวล่วงได้ อาทิ กรอบของวัตถุประสงค์คือ มาตรา 150³³ กรอบของแบบคือมาตรา 152³⁴ เป็นต้น

2.2.2.2 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา³⁵ เสรีภาพในการทำสัญญามีอยู่ 2 ความหมาย ความหมายแรกคือ เสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญา ส่วนความหมายที่สองหมายถึงเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงเมื่อสัญญาเกิดแล้ว

สำหรับเสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญานั้น หมายถึง เสรีภาพในการเริ่มต้น ดำเนินต่อไป หรือระงับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา ซึ่งในความหมายนี้อาจพิจารณาได้ 2 ด้าน คือ ด้านการกระทำ (Positive Sense) อันหมายถึง การเริ่มต้น ดำเนินต่อไปและการตกลงเข้าทำสัญญา และด้านไม่กระทำ (Negative Sense) อันหมายถึง การไม่เข้าทำสัญญาหรือระงับกระบวนการในการเจรจา ด้วยการถอนคำเสนอหรือยกเลิกการเจรจา เป็นต้น

สำหรับการไม่เข้าทำสัญญาของผู้รับคำเสนอดี หรือการยกเลิกหรือระงับการเจรจาของกลุ่มเจรจาก็ดี มักไม่มีปัญหาเพราะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการใช้เสรีภาพดังกล่าว แต่ในส่วนที่ผู้เสนอเปลี่ยนใจไม่เข้าทำสัญญาด้วยการถอนคำเสนอนั้นอาจมีปัญหในระบบกฎหมายของบางประเทศก็ได้ว่าผู้ทำคำเสนออาจไม่มีเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้

ส่วนเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงภายหลังจากที่สัญญาเกิดแล้วนั้น น่าจะหมายความถึงเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐตามทฤษฎีปัจเจกชนนิยม³⁶ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐได้รับรองเสรีภาพที่ปัจเจกชนมีตั้งแต่ขั้นต้นก่อนเกิดสัญญาแล้ว ดังนั้นเมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วรัฐจะเข้าไปแทรกแซงเพื่อให้สิ่งที่คู่สัญญาได้กำหนดไว้โดยหลักเสรีภาพเปลี่ยนแปลงไปเป็นประการอื่นไม่ได้ เพราะหากปล่อยให้ทำเช่นนั้นได้ เสรีภาพของปัจเจกชนก็จะถูกทำลายไป

เสรีภาพในการทำสัญญาเริ่มตั้งแต่เสรีภาพในการคิดที่จะทำสัญญา เมื่อคิดรอบคอบแล้วก็มาสู่เสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะทำสัญญาหรือไม่ ถ้าตัดสินใจว่าจะทำก็มีเสรีภาพที่

³³ มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนการ นั้นเป็น โฆษะ.”

³⁴ มาตรา 152 บัญญัติว่า “การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็น โฆษะ.”

³⁵ จำปี โสติพิพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 238.

³⁶ ดาราพร ธีระวัฒน์. (2542). กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาในปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม. หน้า 15-16.

จะเลือกทำสัญญากับใคร ทำสัญญาอะไร มีวัตถุประสงค์หรือมีเนื้อหาของสัญญาอย่างไร เมื่อตัดสินใจแล้ว ก็มีเสรีภาพที่จะแสดงเจตนาออกมาด้วยวิธีการที่ต้องการ และมีเสรีภาพที่จะกำหนดให้เจตนาที่แสดงออกนั้นก่อให้เกิดผลตามที่ตนประสงค์ ซึ่งเสรีภาพทั้งหลายนี้ได้รับการรองรับจากบทบัญญัติมาตรา 151

ดังนั้นตามทฤษฎีว่าด้วย “เสรีภาพในการทำสัญญา” จึงถือหลักว่าตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในเรื่องเกี่ยวกับสัญญาก็คือ “ความสมัครใจ” หรือ “เจตนา” (La Volonte) บุคคลทุกคนมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาผูกพันตนหรือไม่ก็ได้หรือพูดง่ายๆว่าจะก่อนี้หรือไม่ก็แล้วแต่ความสมัครใจ ด้วยเหตุนี้ในเรื่องสัญญาจึงเกิดขึ้นโดยอำนาจของการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้น มิใช่เกิดโดยอำนาจภายนอกอื่นใด สัญญาไม่ได้มีสภาพบังคับโดยอำนาจแห่งกฎหมายแต่เกิดขึ้นโดยอำนาจแห่งความสมัครใจที่คู่สัญญายินยอมผูกพันกัน กฎหมายเป็นแต่เพียงผู้กำหนดบทลงโทษในเมื่อมีการไม่ปฏิบัติตามหนี้เท่านั้น

นอกจากนี้หลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นหลักที่อธิบายว่า หนี้ที่เกิดจากสัญญาถือเป็นหนี้ที่มีความยุติธรรมแล้วสำหรับคู่สัญญาเพราะคู่สัญญาต่างมีอิสระในการที่จะทำสัญญาต่อกัน หากคู่สัญญาเห็นว่าเสียเปรียบก็ไม่จำเป็นต้องเข้าทำสัญญากับอีกฝ่ายก็ได้ ดังนั้นภายหลังจากที่ได้มีการก่อหนี้กันแล้วลูกหนี้จึงไม่สามารถอ้างได้ว่าไม่ได้รับความยุติธรรม เนื่องจากไม่มีบทกฎหมายใดที่บังคับให้ลูกหนี้เข้าทำสัญญาดังกล่าว

2.2.2.3 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา³⁷ (Principle of Autonomy of the Will) ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกันย่อมเป็นไปตามหลัก “อิสระในทางแพ่ง” (Privatautonomie) ซึ่งหมายความว่า บุคคลย่อมสามารถก่อตั้งความสัมพันธ์แห่งชีวิตในทางแพ่งของเขาได้ตามชอบใจและโดยเสรี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ให้เครื่องมือเพื่อให้บุคคลบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวได้ เครื่องมือนี้ได้แก่ “นิติกรรม” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สัญญา” ซึ่งได้แก่นิติกรรมสองฝ่ายและโดยเหตุนี้จึงมีหลัก “อิสระในการทำสัญญา” (Vertragsfreiheit) เกิดขึ้นซึ่งหมายความว่า คู่สัญญามีเสรีภาพที่จะทำสัญญาหรือไม่และมีเสรีภาพที่จะตกลงกันว่าจะให้สัญญาของตนมีข้อความอย่างไร หลักอิสระในทางแพ่งและหลักอิสระในการทำสัญญานี้แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่ได้บัญญัติไว้แต่ก็พอจะมองเห็นหลักเกณฑ์ทั้งสองนี้ได้ ทั้งนี้แสดง

³⁷ ไชยศ เหมะรัชตะ ข (2527). กฎหมายว่าด้วยสัญญา. หน้า 68.

ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยอมให้บุคคลกระทำนิติกรรมได้ตามชอบใจ แม้จะมีข้อความแย้งหรือขัดกับกฎหมายก็ทำได้แต่กฎหมายนั้นต้องไม่ใช่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักอิสระในทางแพ่งและหลักอิสระในการทำสัญญานั้นตรงกับหลัก “ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” (Autonomie de la Volente) ซึ่งหมายความถึงบุคคลมีเสรีที่จะแสดงเจตนาทำนิติกรรมได้ตามใจชอบ³⁸

“ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” หรือ “Autonomy of the Will” นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เอกชนสามารถกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างตนโดยอิสระด้วยการแสดงเจตนาจึงมีความหมายคล้ายคลึงกับหลักเรื่อง “เสรีภาพในการทำสัญญา” (Freedom of Contract) จนดูเหมือนว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ก็มีนักนิติศาสตร์บางท่านพิจารณาแยกกัน³⁹

หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดสัญญาที่มีผลบังคับในระหว่างคู่กรณี โดยการแสดงเจตนาของคู่กรณีนั่นเอง เพราะกฎหมายที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมในอันที่จะปรับกับปัญหาหลายกรณีที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นอกจากเหตุผลที่ว่า ควรปล่อยให้เอกชนมีความคิดริเริ่มในการกำหนดและการบังคับตามสิทธิของพวกเขาแล้วก็ยังมีเหตุผลที่ว่า วิธีทางเยียวยาที่มีอยู่ในกฎหมายในเรื่องสัญญานั้นยังไม่เป็นการเพียงพอ

หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นทฤษฎีที่พบในระบบประมวลกฎหมายมากกว่าในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ระบบประมวลกฎหมายยอมรับทฤษฎีเรื่องความยินยอมในสัญญา ดังจะเห็นได้จากภาษิตกฎหมายที่ว่า “สัญญาที่สร้างขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” (Pacta Sunt Servanda) ความเห็นนี้ตรงกับหลักที่ว่า “สัญญาที่จะก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมายได้ต้องมาจากความยินยอมของคู่กรณีและกฎหมายก็มีหน้าที่ในอันที่จะบังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี”

ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นทฤษฎีที่นักปรัชญากฎหมายในตอนสมัย ค.ศ. ที่ 18 ให้ความสำคัญสนับสนุนในทฤษฎีนี้ได้พัฒนาไปพร้อมกับเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่เริ่มมีมากขึ้นในสมัย ค.ศ. ที่ 19 ในสมัย ค.ศ. ที่ 18 นี้ นักปรัชญากฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้บุคคลมีเสรีภาพหลุดพ้นจากข้อบังคับทางสังคม รวมทั้งข้อบังคับต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้

³⁸ หุุด แสงอุทัย. (2517). *กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้*. หน้า 33.

³⁹ Von Mehren. (1957). *The Civil Law System*. p. 470.

โดยต้องการที่จะให้กฎข้อบังคับเป็นเรื่องของข้อยกเว้นเท่านั้น กล่าวคือ โดยหลักแล้วบุคคลทุกคนจะต้องมีเสรีภาพ เว้นแต่ในบางเรื่องที่เราเห็นสมควรจึงจะมีการวางข้อบังคับจำกัดเสรีภาพนั้นไว้ ยังมีความเห็นต่อไปว่า เสรีภาพของบุคคลนี้จะถูกจำกัดลงได้ก็แต่โดยความสมัครใจของตนเองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเห็นกันว่ากฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดที่จะใช้บังคับแก่สัญญานั้นคงไม่มีอะไรจะดีไปกว่ากฎเกณฑ์ที่คู่สัญญาที่มีความทัดเทียมกันเป็นผู้ตกลงกันเอาไว้โดยถือว่า กฎเกณฑ์ที่ตกลงกันไว้นั้นเป็นกฎหมายอันหนึ่งที่คู่สัญญาเจตนาจะให้ใช้บังคับแก่กรณีของตน โดยเฉพาะจึงน่าจะเป็นกฎเกณฑ์ที่จะก่อความยุติธรรมให้แก่เอกชนได้อย่างมาก จากแนวความคิดนี้จึงนำไปสู่ “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” กล่าวคือ ให้คู่กรณีมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการทำสัญญา รัฐจะไม่บัญญัติกฎหมายไปบีบบังคับการทำสัญญาของเอกชนโดยปล่อยให้เอกชนสามารถวางกฎเกณฑ์ใช้บังคับแก่สัญญาของตนได้ตามลำพัง กฎหมายจะยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้องก็แต่เฉพาะในกรณีที่เราเห็นสมควรเป็นพิเศษเท่านั้น นอกจากนั้นการที่เราพูดถึง “ความศักดิ์สิทธิ์” แห่งการแสดงเจตนา ก็ย่อมหมายความว่าเจตนาเอกชนนั้นมีค่าเหนือกว่าสังคม (La Primante de l Individu sur la Societe) หรืออีกนัยหนึ่ง การแสดงเจตนาของเอกชนเป็นตัวให้เกิดขึ้นขึ้นนั้นนั้นไม่ได้เกิดจากอำนาจภายนอกอื่นใด (อำนาจทางสังคม)⁴⁰

กล่าวโดยสรุป หลักที่ว่าบุคคลมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการโดยปราศจากการแทรกแซงหรือข้อจำกัดของกฎหมายนี้ถือเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นทั้งในระบบประมวลกฎหมายและระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ในระบบประมวลกฎหมาย หลักนี้ไม่เพียงแต่แสดงถึงนโยบายของรัฐที่จะไม่แทรกแซงในกิจการระหว่างเอกชน แต่ยังแสดงถึงหลักเกณฑ์พื้นฐานทางกฎหมายในทางทฤษฎีของสัญญาอีกด้วย จึงถือได้ว่าทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (L' Autonomie de la Volonte Privee) เป็นเรื่องของกฎหมายไม่ใช่เป็นเพียงนโยบายเหมือนกับหลักเกณฑ์ของระบบกฎหมายจารีตประเพณี ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดที่ว่ามูลหนี้ตามกฎหมายที่มีบ่อเกิดจากนิติกรรมนั้นอาจต้องค้นหาว่า บุคคลมีเจตนาที่จะเข้าทำนิติกรรมนั้นหรือไม่ นอกจากนั้นระบบประมวลกฎหมายถือว่าทั้งเจตนาร่วมกันอย่างแท้จริง (Consensus Ad Idem) และเจตนาที่แสดงออก (External Manifestation of the Will) เป็นสาระสำคัญซึ่งในแต่ละบุคคลก็มีความเห็นแตกต่างกันว่า

⁴⁰ สุธาบดี สัตตบุศย์. (2523). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ 1. หน้า 1-2.

เจตนาที่แท้จริงหรือเจตนาที่แสดงออกควรจะสำคัญยิ่งย่อนกว่ากัน ต่อมาในทวีปยุโรปทฤษฎีนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นแนวคิดเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมมากกว่าเจตนาของบุคคลซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิทางสัญญา แต่ในประเทศทางทวีปเอเชียที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายยังคงยึดมั่นในหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา⁴¹

ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้นให้ความสำคัญกับหลักเรื่องการต่อรอง (Bargain) มากกว่าหลักเรื่องความยินยอมร่วมกัน (Consensus) และถือว่าการต่อรองเกิดขึ้นจากการกระทำโดยการแสดงออกของคู่สัญญาไม่ใช่จากเจตนาภายใน ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีพิพาทกันศาลจึงมักจะตีความสัญญาตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสำคัญ แม้จะไม่ถูกต้องสอดคล้องกับเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีแต่ละฝ่ายก็ตาม⁴²

ความแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบประมวลกฎหมายคือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณีให้ความสำคัญกับหลักเรื่องการต่อรอง ส่วนระบบประมวลกฎหมายถือความสำคัญของเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณี นักกฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะยอมรับวิธีการพิสูจน์เรื่องการต่อรองและปฏิเสธไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่แสดงถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่กรณีแต่ละฝ่าย แต่ในทางตรงกันข้ามนักกฎหมายในระบบประมวลกฎหมายยอมรับความสำคัญของหลักเรื่องการแสดงออกซึ่งเจตนา (Declaration of Wills) เฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ถึงเจตนาที่แท้จริง (Real Will) ได้เท่านั้น⁴³

2.2.2.4 หลักเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา⁴⁴ การทำสัญญาทั่วไป คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะต่อรองในการตกลงให้เกิดผลดีที่สุดแก่ตน แม้จะต้องห้ามมิให้กล่าวเท็จก็ไม่จำเป็นต้องชี้ช่องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเห็นข้อเสียเปรียบ เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายที่จะต้องสืบสวนใคร่ครวญส่วนได้เสียของตนเองเหตุเช่นนี้จะเป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่สัญญามีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะได้รู้ถึงรายละเอียดต่างๆ ในเรื่องที่จะทำสัญญานั้น⁴⁵ สัญญาประกัน

⁴¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ ค (2519, พฤษภาคม). “ทฤษฎีว่าด้วยความเกี่ยวพันระหว่างเจตนาที่แท้จริงกับเจตนาที่ปรากฏ.” วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 2. หน้า 174.

⁴² Williston Samuel W. (1957). **Williston on The Law of Contract**. p. 95.

⁴³ Allan David E. (1969). **Asian Contract Law**. p. 106.

⁴⁴ ไชยยศ เหมรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 393.

⁴⁵ จิตติ ดิงศภทัช ข เล่มเดิม. หน้า 31.

ชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาที่เสี่ยงโชคดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้อเท็จจริงที่ใช้ในการคำนวณโอกาสของการเสี่ยงภัยที่ไม่แน่นอนเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการทำสัญญาผู้รับประกันภัยจึงควรได้รับรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้เอาประกันภัย เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการรับประกันชีวิตและเพื่อมิให้การพิจารณารับประกันชีวิตผิดพลาด ข้อเท็จจริงที่ผู้รับประกันภัยจะได้มาในระหว่างเจรจาตกลงนี้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง⁴⁶ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริต หรือความไว้วางใจระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง (Contract of Most Good Faith หรือ Contract Uberrimae Fidei) ซึ่งมีคำพิพากษาวินิจฉัยรับรองไว้⁴⁷ ในคดีของ London Assurance v. Mansel ซึ่ง Jessel, M.R. ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ปัญหาแรกที่ต้องวินิจฉัย คือ หลักเกณฑ์อะไรที่ซึ่งศาลใช้ไปตามสัญญาประกันภัย หากพิจารณาในหลักเกณฑ์ทั่วไปแล้ว ข้าพเจ้าไม่ได้กำหนดกฎหมายโดยทำให้เกิดความแตกต่างในเนื้อหาสาระระหว่างสัญญาประกันภัยสัญญาหนึ่งและสัญญาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็สัญญาประกันชีวิตหรือสัญญาประกันอัคคีภัย หรือสัญญาประกันภัยทางทะเล ข้าพเจ้านำหลักเรื่องความสุจริตอย่างยิ่งนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ทุกคดีต้องมี...”

ในคดี Brownlie v. Campbell Lord Blackburn กล่าวว่าไว้ตอนหนึ่งว่า “ในกรมธรรม์ประกันภัย ไม่ว่าจะเป็นการประกันภัยทางทะเลหรือประกันชีวิตก็ตาม ต้องเข้าใจว่าเป็นสัญญาที่อาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง (Uberrimae Fidei)...”

ผู้พิพากษาชาวอเมริกัน Scrutton L.J ได้กล่าวถึงเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง โดยสรุปไว้ในคดี 2 คดี คือ คดี Greenhill v. Federal Insurance Co., Ltd. ว่าปัจจุบันการประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง และเป็นประเด็นสำคัญในการพาณิชย์ เพราะว่าการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสัญญา และในคดี Rozsnes v. Bowen ว่าเป็นเวลาหลายศตวรรษในประเทศอังกฤษที่กฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการประกันภัยทางทะเล การประกันอัคคีภัย การประกันชีวิต การประกันภัยความเชื่อถือและการประกันภัยทุกประเภท กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยเปิดเผยข้อความจริงที่ตนทราบต่อผู้รับประกันภัยนั้น แสดงได้ว่าสัญญาประกันภัยต่างๆ เหล่านั้นเป็นสัญญาที่อาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง

⁴⁶ E.R. Hardy Ivamy. (1970). **General Principles of Insurance Law.** p. 170.

⁴⁷ Ibid. p.107.

จะเห็นได้ว่า หลักเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง นั้นเป็นหลักสำคัญและจำเป็นต้องมีในสัญญาประกันชีวิต เพราะเป็นหลักที่สนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญา โดยทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการทำสัญญา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้ยอมรับหลักนี้โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 865 วรรคหนึ่ง⁴⁸ ทั้งที่ในมาตรา 162⁴⁹ ก็ได้บัญญัติให้คู่สัญญาเปิดเผยข้อความจริงในการทำสัญญาไว้แล้ว แต่ก็ยังนำมาบัญญัติเน้นไว้โดยเฉพาะในเรื่องประกันภัยอีกด้วยและคำพิพากษาของศาลไทย ก็ได้วินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันตลอดมา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกา 355/2505 คำพิพากษาศาลฎีกา 858/2515 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1219/2515 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระนิติการณ์ประสม ได้หมายเหตุไว้ตอนหนึ่งท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 560/2477 เพื่ออธิบายและยืนยันหลักนี้ว่า

สัญญาประกันชีวิตนับอยู่ในสัญญาจำพวกที่ต้องมีความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (Uberrimae Fidei) ในการที่ผู้รับประกันภัยเข้าทำสัญญาจะใช้เงิน โดยอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลใดนั้นฐานะอนามัยและสุขภาพของบุคคลนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามีโรคประจำตัวอยู่บนวันจะตาย เรียกว่าธรรมดา ผู้รับประกันภัยจะต้องเรียกเอาเบี้ยประกันสูงขึ้นกว่าปกติ เพราะเป็นการเสี่ยงภัยที่จะต้องจ่ายเงินให้เป็นแน่นอนและเร็ววันด้วยและบางทีอาจถึงแก่ไม่ยอมทำสัญญาด้วยเลยก็ได้ โดยที่ว่าถ้ารับทำสัญญาด้วยได้รับเบี้ยประกันภัยเพียงเดือนหนึ่งหรือสองเดือนก็ตายลง ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินให้มากกว่าเบี้ยประกันภัยที่รับมาก็คงไม่ประสงค์ที่จะทำสัญญาด้วยเป็นแน่ การรับทำสัญญาจึงอาศัยความหวังที่ว่าบุคคลที่ถูกกำหนดถือเอาความทรงชีพหรือมรณะจะมีชีวิตอยู่ใช้เบี้ยประกันภัยไปนานพอที่จะเป็นจำนวนเท่าเทียมกับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้เมื่อเขาตายลง ด้วยเหตุนี้ผู้รับประกันภัยจึงต้องการรู้รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้นและเมื่อเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของบุคคลใด ก็ไม่เห็นมีใครจะรู้ได้

⁴⁸ มาตรา 865 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดีหรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไว้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ.”

⁴⁹ มาตรา 162 บัญญัติว่า “ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่แจ้งข้อความจริงหรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การนั้นจะเป็นกลฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมนั้นก็จะมีได้กระทำขึ้น.”

ดีกว่าเจ้าตัวของเขาเอง แม้แพทย์ของบริษัทรับประกันภัยสมัยนี้จะมีความรู้สอดส่องเห็นได้มากโรคบางชนิดก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ มาตรา 865 จึงกำหนดเป็นหน้าที่ให้จำต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น บทบัญญัติมาตรา 865 แท้จริงก็ดำเนินตามหลักทั่วไปในมาตรา 124 (เดิม) นั่นเอง แต่นำมาบัญญัติไว้เป็นพิเศษสำหรับสัญญาประกันภัย ถ้าฝ่าฝืนก็ทำให้สัญญาประกันภัยเป็น โมฆียะ...⁵⁰

สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของกลุ่มสัญญาและนอกจากนี้สัญญาประกันชีวิตและยังเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะแตกต่างกับสัญญาต่างตอบแทนอื่นๆ ในแง่ที่ค่าตอบแทนของกลุ่มสัญญาไม่เท่าเทียมกันจะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันจำนวนหนึ่งเพื่อคุ้มครองภัยหรือความตาย ที่จะเกิดแก่ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินเอาประกันเมื่อเกิดภัยนั้นขึ้นเป็นจำนวนมากกว่าเบี้ยประกันภัยที่ตนได้รับจากผู้เอาประกันชีวิตหลายเท่า เมื่อค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตมีจำนวนไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้ การเข้าทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องกำหนดอัตราเบี้ยประกันโดยอาศัยหลักวิชาคณิตศาสตร์ประกันภัย ซึ่งต้องใช้ข้อมูลทางสถิติในการประเมินความเสี่ยงภัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดอัตราเบี้ยประกันแต่ละรายนั้น เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวผู้เอาประกันเป็นส่วนใหญ่ และข้อมูลเหล่านี้ผู้เอาประกันเป็นผู้รู้ดีที่สุดแต่เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น เพื่อที่จะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นไปด้วยความเสมอภาค ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเสี่ยงภัยของตน จึงมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงเหล่านั้นให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ การไม่เปิดเผยข้อความจริงและการไม่แถลงข้อความเป็นเท็จ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้รับประกันชีวิตสามารถประเมินความเสี่ยงได้อย่างถูกต้องและยุติธรรม หากปรากฏว่าข้อความจริงที่เปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยได้ทราบนั้นเป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือความสามารถที่ผู้รับประกันภัยจะรับเสี่ยงหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ผู้รับประกันชีวิตจะไม่รับประกันชีวิตรายนั้น หรือถ้าหากภัยนั้นยังอยู่ในวิสัยที่จะรับเสี่ยงได้แต่การความเสี่ยงนั้นสูงกว่าปกติ ผู้รับประกันชีวิตก็อาจรับประกันชีวิตโดยปรับอัตราเบี้ยประกันให้เหมาะสมกับความ

⁵⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 394-396.

เสี่ยงที่สูงกว่าปกตินั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เข้าร่วมการเฉลี่ยการเสี่ยงภัย หลักความสุจริตอย่างยิ่งจึงเป็นหลักสำคัญอีกข้อหนึ่ง⁵¹

2.3 นิติสัมพันธ์ในสัญญาประกันชีวิต

นิติสัมพันธ์ในสัญญาประกันชีวิต เป็นสัญญาที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งหรือผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญาและคู่กรณีอีกฝ่ายหรือผู้เอาประกันภัยตกลงจะใช้เบี้ยประกันให้แก่คู่สัญญาฝ่ายแรก ซึ่งตามสัญญาประกันชีวิตการใช้เงินจำนวนหนึ่งย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 861⁵² และมาตรา 889⁵³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ผู้เขียนเห็นว่ายังมีนิติสัมพันธ์ในสัญญาประกันชีวิตที่มีความสำคัญซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็นสองหลักใหญ่ๆ อีก คือ

2.3.1 หลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (Principle of Insurable Interest)⁵⁴ คำจำกัดความของคำว่า “ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้” Dan M. McGill ได้ให้คำจำกัดความของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในสัญญาประกันชีวิตไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยและบุคคลซึ่งชีวิตของเขาถูกเอาประกันภัยว่า มีเหตุอันสมควรที่อาจคาดได้ว่าผู้เอาประกันภัยจะได้รับประโยชน์ หากผู้ถูกเอาประกันภัยมีชีวิตอยู่หรือจะได้รับความเสียหาย หากผู้ถูกเอาประกันภัยตายไป และกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก (New York Insurance Law) ได้ให้คำนิยามของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ไว้เช่นกัน โดยยึดถือหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์แนบแน่นทางสายโลหิตและทางกฎหมาย และหลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจดังที่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

⁵¹ ประสงค์ แก้วกลิ่น. (2524). การชื้อกองประกันชีวิต: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ. หน้า 60.

⁵² มาตรา 861 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย.”

⁵³ มาตรา 889 บัญญัติว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จำนวนเงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง.”

⁵⁴ ไชยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 384.

Section 146 (2)

2. The terms “insurable interest”, as used in this section, shall mean: (a) In the case of person related closely by blood or by law, a substantial interest engendered by love and affection ; and (b) in the case of other person, a lawful and substantial economic interest in having the life, health or bodily safety of the person insured continue, as distinguished from an interest which would arise only by, or would be enhanced in value by, the death, disablement or injury, as the case may be, of the person insured.

ที่มาของ “ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้” หลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นี้ มีที่มาจากประเทศอังกฤษคือในศตวรรษที่ 18 ก่อนมีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ไม่ห้ามสัญญาการพนันและในเวลานั้นศาลอังกฤษจะไม่ยอมรับสัญญาการพนันต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า สัญญาการพนันนั้นมีความเกี่ยวพันไปในทางขัดต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น⁵⁵ การประกันชีวิตที่ไม่ได้อาศัยหลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ จึงมีลักษณะไม่แตกต่างกับการพนันและไม่สามารถนำหลักดังกล่าวมาใช้บังคับได้

ด้วยเหตุที่ผู้รับประกันภัยอาจต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนมากตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย หลังจากที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายเบี้ยประกันภัยไปเพียงงวดเดียวทำให้มีการเอาประกันชีวิตบุคคลที่สาม โดยที่ตนไม่มีความเกี่ยวพันกับบุคคลที่สามเลย จึงอาจเปิดโอกาสให้บุคคลใช้การประกันชีวิตเป็นการค้าหากำไร ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมายและทำให้ผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้รับความเสียหาย ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจึงได้เรียกร้องให้มีการคุ้มครองพวกเขาจากความเสียหายอันเกิดจากการประกันชีวิตที่มีลักษณะเป็นการพนัน⁵⁶ และในปี ค.ศ. 1774 รัฐสภาของประเทศอังกฤษได้ตราพระราชบัญญัติขึ้นฉบับหนึ่งเพื่อจำกัดความเสียหายจากสัญญาการพนันในลักษณะนี้ พระราชบัญญัตินี้มีชื่อว่า “The Life Assurance Act, 1774.”

พระราชบัญญัติประกันชีวิต ปี ค.ศ. 1774 (The Life Assurance Act, 1774) ไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อจะห้ามสัญญาการพนัน แต่บัญญัติขึ้นเพื่อห้ามการพนันที่อาศัยเอกสารในทางการค้า

⁵⁵ Michael Parkington. (1975). **MacGillivray & Parkington on Insurance Law.** p.5.

⁵⁶ Dan M. McGill. Op.cit. p. 20.

ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นสัญญาประกันภัยเท่านั้น⁵⁷ โดยกำหนดให้การประกันชีวิตที่สร้างขึ้นโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ตกเป็นโมฆะ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาศตวรรษที่ 18 จะยังมีได้รับเอาพระราชบัญญัติของอังกฤษมาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอเมริกันก็ตาม แต่ผู้พิพากษาในศาลอเมริกาก็ไม่รับรองสัญญาประกันภัยที่มีลักษณะเป็นการพนัน และกำหนดว่าในกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ของเขานั้นเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย⁵⁸ ดังนั้น การประกันภัยที่สร้างขึ้นโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้จะเป็นอันใช้ไม่ได้และตกเป็นโมฆะจนกระทั่งในศตวรรษที่ 19 มลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาเริ่มมีการออกพระราชบัญญัติและให้คำนิยามของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ เช่น มลรัฐนิวยอร์ก (New York) มีกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยคือ “New York Insurance Law” เมื่อปี 1939 และได้ให้คำนิยามเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในการประกันชีวิตไว้ในมาตรา 146 (2) ซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) มีกฎหมายประกันภัยในปี 1955 กำหนดเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ไว้หลายหมวด และกฎหมายประกันภัยของมลรัฐเท็กซัส (Texas) ได้กำหนดเรื่องส่วนได้เสียในการประกันชีวิตครั้งแรกในปี 1953 อย่างไรก็ตามเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น โดยปกติได้ยึดถือทฤษฎีนี้จากคำวินิจฉัยของศาลในสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจุดกำเนิดในเรื่องนี้จะมาจากพระราชบัญญัติของอังกฤษก็ตาม⁵⁹

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงผลของการมีหรือไม่มีส่วนได้เสียในหมวด 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไปมาตรา 863⁶⁰ จึงต้องนำไปใช้กับการประกันชีวิตด้วย แต่ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของคำว่าส่วนได้เสียไว้ว่าเป็นอย่างไรและในมาตราอื่นๆ คือ มาตรา 867 (3), 873, 874 และ 884 ที่กฎหมายใช้คำว่า “มูลประกันภัย” (Insurable Interest) นั้น ก็หมายถึงส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้⁶¹ ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั่นเอง การที่ประมวลกฎหมายแพ่ง

⁵⁷ Michael Parkington. Op.cit. p.10.

⁵⁸ Ibid. p. 34.

⁵⁹ Robert E. Keeton b (n.d.). **Basic Text on Insurance Law.** p. 9.

⁶⁰ มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้นไซ้ ท่านว่ายอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด.”

⁶¹ จิตติ ดิงศภทิพย์ ข เล่มเดิม. หน้า 15-16.

และพาณิชย์ได้บัญญัติถึงผลของผู้ที่เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ แสดงให้เห็นได้ว่า กฎหมายไทยในเรื่องประกันภัยได้ยอมรับหลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้เช่นกัน แม้ว่าจะมิได้ให้คำจำกัดความไว้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะหลักนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่ากำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการส่งเสริมให้มีการพนันขันต่อ และเพื่อป้องกันการทำลายล้างชีวิตอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่อาจจะได้จากสัญญาประกันชีวิต

2.3.2 หลักความยินยอม⁶² สัญญาประกันชีวิตที่มีบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ใช่บุคคลผู้ทำสัญญาประกันชีวิตเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และกำหนดให้การมรณะของบุคคลที่สามนั้นเป็นเหตุแห่งการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งซึ่งสามารถทำได้ เรียกว่า สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น

ในต่างประเทศการประกันชีวิตบุคคลอื่นนับว่าแพร่หลายมาก ได้แก่กรณีเช่น คู่สมรสฝ่ายหนึ่งเอาประกันคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ที่เรียกว่า การประกันคู่สมรส หรือผู้ปกครองเอาประกันชีวิตเด็กในปกครอง ที่เรียกว่า การประกันเยาวชน หรือการประกันกลุ่มมีกำหนดเวลา อย่างเช่นกรณีที่ห้างร้านบริษัทเป็นผู้เอาประกัน และพนักงานของห้างร้านเป็นผู้ถูกเอาประกัน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ทายาทของพนักงานนั้นๆ ที่เรียกว่า การประกันสวัสดิการลูกจ้างหรือกรณีที่กิจการเป็นผู้เอาประกันและผู้บริหารกิจการเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกัน โดยมีกำหนดเวลา ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายของกิจการอันเนื่องมาจากการตายของผู้บริหารดังกล่าว ซึ่งเรียกว่า การประกันเจ้าของกิจการ หรือการประกันเครดิตกลุ่มเป็นต้น หรือกรณีเจ้าหน้าที่เป็นผู้เอาประกันและลูกหนี้เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกัน เพื่อคุ้มครองหนี้สูญเพราะลูกหนี้ตาย ซึ่งเรียกว่าการประกันลูกหนี้เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ด้านที่เป็นคุณอย่างปราศจากข้อสงสัย แต่อย่างไรก็ดีสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นก็มีอันตรายที่ผู้เอาประกันจะแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบควบคู่ไปด้วย กล่าวคือ

ประการแรก มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการทำร้ายบุคคลผู้ถูกเอาประกัน ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้เงินค่าตอบแทนจากการประกันชีวิต ที่เรียกว่า “Moral Risk” ซึ่งมีผู้แปลว่าภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจ เป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ประการที่สอง มีความเป็นไปได้ที่บุคคลซึ่งไม่มีส่วนได้เสียแต่อย่างใดในการทรงชีพหรือการมรณะของบุคคลอื่น จะทำสัญญาประกันชีวิตด้วยเหตุจูงใจที่เป็นการพนันขันต่อจาก

⁶² ไกรวิน สารวิจิตร. (2537). “สรุปความคิดทางกฎหมายญี่ปุ่นเกี่ยวกับการประกันชีวิตบุคคลอื่น.” วารสารนิติศาสตร์, 24, 1. หน้า 95-107.

พัฒนาการของการประกันชีวิต จะเห็นว่าภัยการประกันแบบพันชนต้นนี้ ซึ่งมีอยู่ในสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นเป็นที่แพร่หลายมาก

ประการที่สาม เมื่อเอาชีวิตของบุคคลอื่นมาตีราคา และใช้เป็นวัตถุในการทำสัญญาตามอำเภอใจของตนก็จะเป็นการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของคนอื่น ที่เรียกว่า ภัยจากการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวบุคคล ซึ่งเป็นข้อวิพากษ์เชิงศีลธรรม

ด้วยเหตุที่การประกันชีวิตบุคคลอื่นมีประโยชน์อันเป็นที่ยอมรับดังกล่าวมาข้างต้นในขณะเดียวกันก็มีภัยควบคู่มาด้วย จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างกฎเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นมาป้องกัน ได้แก่ หลักส่วนได้เสีย หลักเครือญาติ และหลักความยินยอม

หลักความยินยอม กำหนดว่า ในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลอื่นนั้น หลักความยินยอมนี้แตกต่างจากหลักความยินยอมตรงที่ว่า ข้อกำหนดนั้นชัดเจนมากและยังแตกต่างกับหลักเครือญาติตรงที่ไม่มีการปิดกั้นการพัฒนาประโยชน์ของการประกันชีวิตบุคคลอื่น ในส่วนการป้องกันเนื่องจากสภาพจิตใจนั้นให้เป็นความรับผิดชอบของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเอง จึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพกว่าหลักอื่นอีกสองหลัก นอกจากนี้การกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวบุคคลของเขาด้วย

หลักความยินยอมเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายซึ่งยอมรับคุณประโยชน์ของการประกันชีวิตบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็ป้องกันด้านที่เป็นภัยที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าหลักเกณฑ์ 2 หลักอื่นอย่างใดก็ดีเมื่อกล่าวถึงหลักความยินยอมแล้ว ไซ้ว่าจะเห็นด้วยกันทั้งหมดในประเด็นว่ากรณีอย่างใดจะต้องได้รับความยินยอม หรือแบบพิธีของความยินยอม ในแต่ละประเทศที่ใช้หลักความยินยอมยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ ในประเด็นที่ว่า ลักษณะของความยินยอมไม่ใช่สิ่งที่จะรวมเข้ากับการแสดงเจตนาของคู่สัญญาแล้วเกิดเป็นสัญญาประกันภัยขึ้น หรือสัญญาจะไม่มีผลบังคับจนกว่าจะได้รับความยินยอม โดยที่ความยินยอมเป็นเงื่อนไขภายนอกสำหรับการมีผลบังคับของสัญญา หรือว่าความยินยอมเป็นการแสดงเจตนาของผู้ถูกเอาประกันภัยว่าไม่คัดค้านการทำสัญญา ความยินยอมจึงมีลักษณะเป็นกึ่งนิติกรรมจึงนำกฎเกณฑ์ในเรื่องความบกพร่องของการแสดงเจตนาตามกฎหมายแพ่งมาใช้ได้ แต่ยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ในประเด็นว่า ขอบเขตของความยินยอมควรจะเป็นอย่างไร หรือกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันเป็นผู้ไร้ความสามารถ จะให้ผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมแก่ผู้เดียวได้หรือไม่

บทที่ 3

ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

การทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยนั้นสามารถทำได้โดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย กล่าวคือผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลซึ่งตนจะนำไปทำประกันชีวิต โดยมีได้มีการคำนึงถึงหลักเกณฑ์ข้ออื่นๆ แต่ประการใด สำหรับกฎหมายของต่างประเทศนั้นมีการกำหนดหลักเกณฑ์อื่นๆ ในการทำประกันชีวิตไว้ นอกจากหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย คือหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต ทั้งนี้ รูปแบบของการให้ความยินยอมนั้นมีทั้งจะต้องให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรหรือให้ความยินยอมโดยปริยายแล้วแต่แต่ละประเทศจะกำหนดหลักเกณฑ์ของตนไว้ รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ ในการนำหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมมาบังคับใช้ในสัญญาประกันชีวิตซึ่งจะได้ศึกษากันต่อไป

3.1 ความยินยอมตามหลักกฎหมายไทย

กฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตของประเทศไทยไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต กฎหมายประกันชีวิตของไทยใช้แต่เพียงหลักเรื่องส่วนได้เสียในการประกันภัยเท่านั้นที่นำมาใช้ในการทำสัญญาประกันชีวิต ตามมาตรา 863 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.1.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตคือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ หรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตตายภายในเวลาที่กำหนดหรือมีชีวิตอยู่จนถึงระยะเวลาที่กำหนดไว้ และผู้เอาประกันชีวิตตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันให้แก่ผู้รับ

ประกันภัยตามกำหนดระยะเวลา การทำประกันชีวิตนอกจากการทำประกันชีวิตตนเองแล้วยังสามารถทำประกันชีวิตบุคคลอื่นได้อีกด้วย

1) การทำประกันชีวิตตนเอง บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตของตนเองได้โดยไม่จำกัด (One has unlimited insurable interest in his own life) ซึ่งหมายความว่า ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตตนเอง ผู้เอาประกันย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดจำนวนเงินที่ตนต้องการให้ผู้รับประกันชีวิตจ่ายให้แก่ตนหรือผู้รับประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดทั้งนี้ตราบเท่าที่ผู้รับประกันชีวิตยินดีที่จะเข้าทำสัญญาด้วย¹

หลักการในเรื่องนี้มีอยู่ว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเอง” ทั้งนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1769/2521 วินิจฉัยว่า “ผู้ที่เอาประกันชีวิตและร่างกายของตนเองย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกัน” นอกจากนี้บุคคลอาจเอาประกันชีวิตของตนเองได้โดยไม่จำกัดด้วย² หมายความว่า ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตของตนเอง ผู้เอาประกันย่อมมีสิทธิที่จะเอาประกันภัยได้เสมอ และอาจกำหนดจำนวนเงินประกันชีวิตให้สูงเท่าใดก็ได้ตามที่ต้องการตราบเท่าที่ผู้รับประกันชีวิตยินดีที่จะเข้าทำสัญญาด้วย เพราะโดยปกติผู้รับประกันชีวิตเมื่อจะตกลงรับประกันชีวิตย่อมต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถในการส่งเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันชีวิตแต่ละรายประกอบด้วย

กรณีที่เอาประกันชีวิตตนเอง ราคาส่วนได้เสียไม่เป็นสาระสำคัญ ผู้เอาประกันชีวิตจะประกันชีวิตตนเองเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ไม่จำกัด เพราะชีวิตคนนั้นไม่อาจประมาณค่าเป็นราคาเงินได้ หากผู้รับประกันยอมรับและผู้เอาประกันชีวิตสามารถส่งเบี้ยประกันได้ก็สามารถตกลงทำสัญญาประกันชีวิตได้ ดังนั้น ส่วนได้เสียในการประกันชีวิตจึงมิได้มีบัญญัติไว้เช่นเดียวกับการประกันวินาศภัยว่าต้องสามารถประเมินราคาเป็นเงินได้³

ในกรณีที่ทำสัญญาประกันชีวิตตนเอง โดยการใช้เงินอาศัยเหตุแห่งการมรณะนั้นผู้เอาประกันต้องระบุตัวผู้รับประโยชน์ ซึ่งต้องเป็นบุคคลอื่นจะเป็นตัวผู้เอาประกันชีวิตเองไม่ได้ในกรณีเช่นนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีบทบัญญัติบังคับถึงเรื่องการระบุตัวผู้รับ

¹ จรัส เหมะจรรู ก (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะประกันภัย. หน้า 40-41.

² Edwin W. Patterson. (1955). **Cases and materials on the law of Insurance.** p. 307.

³ ไชยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 387.

ประโยชน์ว่าต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ดังนั้น ผู้รับประโยชน์จะเป็นใครก็ได้ จะมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่ก็ได้ หากผู้เอาประกันชีวิตระบุตัวผู้ใดให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับเงินประกันชีวิตเสมอ

ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง หรือไม่มีส่วนได้เสียกับผู้เอาประกันชีวิตหรือมีความสัมพันธ์กันบ้างแต่เบาบาง ก็อาจจะเป็นทางให้เกิดการฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันชีวิตได้เหมือนกัน แต่ในข้อนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 (2)⁴ ได้วางหลักป้องกันไว้แล้ว กล่าวคือ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ต้องจ่ายเงินให้ผู้รับประโยชน์นั้น เพียงแต่ต้องจ่ายเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันชีวิตนั้น เท่านั้น⁵

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังได้วางหลักเพื่อป้องกันมิให้ผู้เอาประกันชีวิตของตนเองกระทำอัตวินิบาตกรรม เพื่อหวังให้ทายาทหรือผู้รับประโยชน์ได้รับเงินประกันชีวิตไปเป็นประโยชน์ไว้ในมาตรา 895 (1) ว่า “ถ้าผู้เอาประกันชีวิตได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัครภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันไม่ต้องจ่ายเงินทดแทนให้” ซึ่งถ้าแม้ผู้เอาประกันชีวิตจะได้เคยมีความคิดไว้ในตอนแรกว่า อยากจะฆ่าตัวตายเพื่อหวังให้ทายาทหรือผู้รับประโยชน์ได้มีความสุขจากเงินประกันชีวิต แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปหนึ่งปีหรือกว่านั้นก็อาจเปลี่ยนความคิดได้

มีข้อน่าพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการเอาประกันชีวิตตนเองอีกเรื่องหนึ่งคือ ผู้เอาประกันชีวิตบางรายอาจเข้าทำสัญญาประกันกับผู้รับประกันภัยเอง โดยมีบุคคลที่สามเป็นผู้ติดต่อและจัดการให้ รวมทั้งการจ่ายเงินค่าเบี้ยประกันภัยในนามของผู้เอาประกันชีวิตเองด้วย ในกรณีเช่นนี้ หากข้อเท็จจริงได้ความว่าบุคคลที่สามนั้น เพียงแต่ช่วยเหลือจัดการและจ่ายเงินเบี้ยประกันให้ โดย

⁴ มาตรา 895 บัญญัติว่า “เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่ (2) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา ในกรณีนี้ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือให้แก่ทายาทของผู้นั้น.”

⁵ จำรัส เขมะจารุ ก เล่มเดิม. หน้า 42.

ตนมิได้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตนั้นแล้ว ก็ยังคงถือว่า ผู้ทำประกันชีวิตนั้นได้ทำสัญญาเอาประกันชีวิตตนเอง⁶

หากข้อเท็จจริงได้ความว่า บุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตและออกเงินค่าเบี้ยประกันให้ เพื่อที่จะเป็นผู้รับประโยชน์หรืออาจจะได้เป็นผู้รับประโยชน์เท่านั้น สัญญาประกันชีวิตนี้ย่อมไม่ผูกพัน เพราะถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดเพียงแต่อาศัยชื่อหรือลายมือของผู้ถูกเอาประกัน ประหนึ่งว่าเขาได้เอาประกันชีวิตของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการหลีกเลี่ยงข้อกำหนดกฎหมายในเรื่อง ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 กรณีเช่นนี้จึงไม่ถือว่าเป็นสัญญาประกันชีวิตของตนเอง⁷

2) การทำประกันชีวิตบุคคลผู้อื่น ผู้ซึ่งจะเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลซึ่งตนจะเอาประกันชีวิตถึงขนาดที่เรียกได้ว่า มีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้น จึงจะถือได้ว่าผู้เอาประกันมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันไว้ตามกฎหมาย

ตามหลักดังกล่าวหมายความว่า บุคคลอาจจะเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นได้ก็ต่อเมื่อตนมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้น และส่วนได้เสียนั้นย่อมเนื่องมาจากความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างกัน จนเห็นได้ชัดเจนว่าการมีชีวิตอยู่ต่อไปของผู้นั้นมีประโยชน์แก่ตนหรือความตายของบุคคลนั้นเป็นความสูญเสียอย่างหนึ่งในชีวิตตน

บุคคลซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามนัยดังกล่าว อาจแบ่งได้ตามความสัมพันธ์ระหว่างกันคือ คู่สมรส ญาติ และผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ

(1) คู่สมรส หมายความว่าถึงสามีภริยาซึ่งร่วมอยู่กินด้วยกัน การมีชีวิตอยู่ของคู่สมรสมีผลต่อความสัมพันธ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การตายของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ทำให้ขาดคู่อยู่ร่วม ขาดคู่ร่วมคิด เกิดความวิหว่า และขาดความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูในฐานะสามีภริยาอีกด้วย ในกรณีคู่สมรสเลยเป็นที่ยอมรับกันว่า สามีภริยาเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันในการทำสัญญาประกันชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งได้

⁶ แหล่งเดิม. หน้า 43.

⁷ ไชยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 77-78.

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาในกรณีของคู่สมรสมีว่า เมื่อคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้เอาประกันชีวิตของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ต่อมาได้ฆ่าขาดจากการเป็นสามีภริยากันก่อนที่คู่สมรสซึ่งตนเอาประกันชีวิตไว้ถึงแก่ความตาย จะมีผลกระทบกระเทือนถึงการประกันชีวิตหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีบทบัญญัติที่จะใช้บังคับแก่กรณีดังกล่าวโดยตรง แต่บทบัญญัติมาตรา 863 ได้กล่าวถึงเรื่องส่วนได้เสียว่า “ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่ายอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” จึงน่าจะถือหลักว่า ส่วนได้เสียนั้นต้องมีอยู่ในขณะทำสัญญาประกันชีวิต ฉะนั้น เมื่อสามีภริยาได้เอาประกันชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไว้ แม้จะได้ขาดกันไปในภายหลัง สัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำไว้ก็ยังผูกพันอยู่ สามีหรือภริยาซึ่งยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากเงินประกันชีวิต

หากจะพิจารณาพฤติกรรมการขาดจากการสมรส การขาดความสัมพันธ์ของการเป็นสามีภริยามักจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุของความโกรธแค้นกัน ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดการมุ่งร้ายต่อชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้ากรณีนี้แท้จริงแห่งการตายของผู้เอาประกันชีวิตไว้เป็นเช่นนั้น คู่สมรสที่หย่าขาดจากกันไปย่อมหมดสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากเงินประกันชีวิตตามนัยบทบัญญัติมาตรา 895 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในส่วนที่เกี่ยวกับคู่หมั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ที่อาจพิจารณาได้ว่า ชายหญิงที่เป็นคู่หมั้นกันย่อมมีความผูกพันกันบางประการ ที่ถือได้ว่าเป็นส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน ดังนั้นจึงน่าจะพอพึงเป็นเหตุผลสนับสนุนในการเอาประกันชีวิตของคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่เงินประกันภัยนั้นควรจะมีจำนวนพอสมควร มิใช่ไม่จำกัดจำนวนเช่นกรณีคู่สมรส

สำหรับกรณีสามีภริยาที่อยู่กันโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ตามกฎหมายไทยไม่กล่าวไว้แน่ชัดเหมือนกฎหมายในต่างประเทศ ตามหลักกฎหมายไทย คือหลักความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาโดยทางกฎหมายมากกว่าความสัมพันธ์โดยธรรม ซึ่งตรงข้ามกับหลักกฎหมายของต่างประเทศที่ยึดหลักความสัมพันธ์โดยธรรมมากกว่าความสัมพันธ์โดยทางกฎหมาย ฉะนั้น ในต่างประเทศภริยาที่มีชอบด้วยกฎหมาย อาจถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของสามี ซึ่งอาจเอาประกันภัยชีวิตของสามีได้

ในประเทศไทยนั้นถ้าพิจารณาถึงพฤติการณ์ในชีวิตจริงแล้วมีปรากฏอยู่ว่ามีผู้ชายจำนวนไม่น้อยที่มีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย และก็มีอีกจำนวนไม่

น้อยที่มีกริยามากกว่าหนึ่งคน ถึงแม้ว่าหญิงเหล่านั้นจะไม่ใช้กริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ในด้านความสัมพันธ์กับชายผู้เป็นสามี หญิงนั้นก็มีความผูกพันเช่นเดียวกับสามีกริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในการดำรงชีวิตนั้นความตายของสามีย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของหญิงเหล่านั้นอย่างไม่มีปัญหา ดังนั้นจึงน่าจะพิจารณาอนุโลมได้เช่นเดียวกับสามีและอาจเอาประกันชีวิตของสามีได้ในจำนวนเงินประกันภัยพอสสมควร

ส่วนสามีที่มีชอบด้วยกฎหมายของหญิง แม้จะมีความสัมพันธ์กับหญิง แต่ก็เป็นไปเพื่อเพิ่มพูนความสุขเฉพาะตัวของชาย หากหญิงถึงแก่ความตาย ก็ไม่กระทบกระเทือนถึงชายผู้เป็นสามีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างใด จึงไม่อาจจะถือว่าสามีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงมีส่วนได้เสียในชีวิตของหญิงที่จะเอาประกันได้

สำหรับบุตรนอกสมรสซึ่งบิดาได้รับรองการเป็นบุตรแล้ว ในต่างประเทศถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของบิดา ซึ่งอาจเอาประกันชีวิตของบิดาได้ เพราะกฎหมายในต่างประเทศถือหลักความสัมพันธ์โดยธรรมมากกว่าความสัมพันธ์โดยทางกฎหมาย ซึ่งในกรณีเช่นนี้ กฎหมายไทยมิได้อนุญาตให้กระทำได้

(2) ญาติ ตามหลักกฎหมายต่างประเทศนั้น ถ้าฟังแต่ความเป็นญาติอย่างเดียวยังไม่พอที่จะทำให้ถือว่าเป็นส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันพอที่จะเอาประกันชีวิตได้ เว้นแต่จะเป็นญาติที่ใกล้ชิดสนิทกันจริงๆ หรือมิฉะนั้นก็จะต้องให้ปรากฏถึงส่วนได้เสียที่มีอยู่กันจริงๆ

สำหรับในประเทศไทย ไม่มีตัวบทกฎหมายที่บัญญัติรายละเอียดในเรื่องส่วนได้เสียในชีวิตของญาติที่จะเอาประกันภัยที่พอจะนำมาวิเคราะห์ได้ แต่ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2509 เพียงฉบับเดียวที่วินิจฉัยเรื่องนี้ไว้ โดยวินิจฉัยว่า “ข้อเท็จจริงได้ความว่าโจทก์เป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการประกันชีวิตนายโอง (นายโองเป็นผู้เอาประกันภัยตามกรมธรรม์) โดยโจทก์เป็นผู้เสียเบี้ยประกันและเป็นผู้รับประโยชน์ ศาลจึงถือว่าโจทก์เป็นผู้เอาประกันและเมื่อได้ความว่าโจทก์ไม่มีความสัมพันธ์กับนายโองในทางญาติแต่อย่างใด ต้องถือว่าโจทก์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863”

คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ได้วินิจฉัยประเด็นที่ว่าผู้เอาประกันเป็นญาติกับผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่เท่านั้น เมื่อพบข้อเท็จจริงว่าไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะญาติแล้ว ก็วินิจฉัยลงไปว่าผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ แต่ก็ไม่ได้วิเคราะห์ต่อไปว่าถ้าความจริง

ปากว่าผู้เอาประกันมีความสัมพันธ์เป็นญาติกับผู้ถูกเอาประกันชีวิตแล้ว ความเป็นญาตินั้นจะเป็นไปได้แค่ไหนเพียงใดจึงจะยอมรับได้ว่ามีส่วนได้เสียอันอาจที่จะมาเอาประกันชีวิตกันได้ ก็ต้องเอามาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับในกรณีบิดามารดากับบุตร ศาสตราจารย์จรัส เหมะจาร์ มีความเห็นว่า ในกรณีบิดากับบุตรควรจะต้องถือว่าทั้งสองฝ่ายต่างมีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน อันอาจที่จะเอาประกันชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยไม่จำกัดจำนวนเช่นเดียวกับในกรณีสามีภริยา เพราะตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรและบุตรก็จำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาทั้งตามประเพณีของเราความสัมพันธ์ฉันบิดามารดากับจะบุตร ก็ดูเหมือนจะแน่นแฟ้นยิ่งกว่าในประเทศอื่นมาก⁸

สำหรับญาติอื่นๆ นั้น ศาสตราจารย์จรัส เหมะจาร์ มีความเห็นว่า ญาติอื่นๆ น่าจะจำกัดอยู่แต่เฉพาะญาติซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้มีสิทธิให้รับมรดกได้ในฐานะทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 คือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย และ ลุง ป้า น้า อา ซึ่งญาติในลำดับต่างๆ เหล่านี้ตามหลักของสังคมไทยถือว่าเป็นญาติที่ใกล้ชิด และมีความสัมพันธ์กันอยู่มาก ข้อห่วงเกรงที่ว่า ถ้ายอมให้ญาติเหล่านี้เอาประกันชีวิตของกันและกันได้ อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์โดยหวังประโยชน์จากเงินประกันชีวิตนั้นน่าจะเกิดขึ้นได้โดยยาก แต่สำหรับจำนวนเงินที่เอาประกันชีวิตของญาติเหล่านี้ น่าจะต้องมีจำนวนพอสมควร มิใช่เอาประกันชีวิตได้โดยไม่จำกัดจำนวนเหมือนอย่างกรณีบิดามารดากับบุตร ส่วนญาติอื่นนอกจากนี้ถือว่าห่างออกไป ไม่ควรถือว่ามีส่วนได้เสียพอที่จะให้เอาประกันชีวิตได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่างกัน เช่น เป็นคนที่อยู่ในความอุปการะของกันและกัน เป็นต้น⁹

ความเห็นของศาสตราจารย์จรัส เหมะจาร์ น่าจะเป็นที่ยอมรับกันในเรื่องส่วนได้เสียของญาติที่อาจเอาประกันชีวิตได้ เพราะได้วิเคราะห์จากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประเพณี และความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของคนไทย

(3) ผู้มีความสัมพันธ์กันในทางธุรกิจ ในสังคมปัจจุบันบุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันมาก จนบางครั้งการสิ้นชีวิตของบุคคลหนึ่งอาจมีผลกระทบต่อบุคคลหนึ่งหรือ

⁸ จรัส เหมะจาร์ ข (ม.ป.ป.). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 43-44.

⁹ แหล่งเดิม. หน้า 45.

หลายคนได้ เช่น กรณีลูกหนี้ตายลงอาจมีผลทำให้เจ้าหนี้ต้องสูญเสียหนี้รายนั้น หรือกรณีผู้มีหุ้นส่วนตายลงอาจทำให้หุ้นส่วนต้องล้มเลิก เป็นผลให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นๆ ได้รับความเสียหายได้ เป็นต้น

การสูญเสียประโยชน์หรือสิ่งที่ควรจะได้รับอันเป็นผลเนื่องมาจากความตายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันในทางธุรกิจนี้เป็นที่ยอมรับกันในประเทศต่างๆ เป็นส่วนมากกว่าเป็นส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น ได้อีกประเภทหนึ่งนอกเหนือไปจากกลุ่มสมรสและญาติ แต่ส่วนได้เสียประเภทนี้ต่างกับส่วนได้เสียประเภทอื่นตรงที่ว่า มีจำนวนจำกัดเฉพาะแต่เท่าที่สัมพันธ์กับความสูญเสียที่แท้จริงที่อาจเกิดขึ้นแก่คนเท่านั้น

ในประเทศอังกฤษถือว่าเจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ แต่ก็ยังไม่เป็นที่แน่นอนว่าส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ในกรณีเช่นนี้มีเพียงใด อย่างไรก็ดี พอจะเชื่อได้ว่าส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ควรจะมีจำนวนอย่างน้อยที่สุดเท่ากับจำนวนหนี้และจำนวนดอกเบี้ยที่ค้างชำระในขณะที่จะทำสัญญาเอาประกันชีวิตลูกหนี้¹⁰

ในสหรัฐได้ถือหลักทำนองเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่สำหรับจำนวนเงินที่เจ้าหนี้จะเอาประกันชีวิตของลูกหนี้ได้นั้น อาจจะมีจำนวนสูงกว่าที่จะยอมรับกันในประเทศอังกฤษ

นอกจากนี้ยังมีกรณีอื่นๆ อีก เช่น นายจ้างและลูกจ้างและผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งทั้งในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน อย่างไรก็ดี หลักสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่ว่า การที่จะอ้างว่าผู้ใดมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นนั้น ต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อกัน ตลอดจนความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นในกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย ไม่ใช่เป็นเพียงกล่าวอ้างลอยๆ เท่านั้น

กรณีส่วนได้เสียในด้านความสัมพันธ์ทางธุรกิจสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้¹¹

เจ้าหนี้กับลูกหนี้ ถือว่าเจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้เนื่องจากความตายของลูกหนี้จะเป็นผลให้เจ้าหนี้ต้องสูญเสียสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้และความสูญเสียนี้ก็เพียงพอที่จะสนับสนุนให้เจ้าหนี้เอาประกันชีวิตลูกหนี้ได้ แม้ว่าลูกหนี้จะมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระหนี้และมีความหวังอย่างเต็มที่ว่าในที่สุดแล้วเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนก็ตาม ไม่มีกฎหมาย

¹⁰ E.J. MacGillivray. (n.d.). **MacGillivray on Insurance Law.** p. 204.

¹¹ ประสงค์ แก้วถื่น. เล่มเดิม. หน้า 88.

ใดให้คำจำกัดความถึงจำนวนของส่วนได้เสียที่เจ้าหนี้จะมีในชีวิตลูกหนี้ แต่เป็นที่ยอมรับโดยชัดแจ้งว่า เจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้อย่างน้อยที่สุดตามจำนวนหนี้และส่วนได้เสียต้องมีในเวลาที่ทำสัญญาประกันภัย¹²

ดังนั้น เจ้าหนี้อย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ถึงแก่กรรมเจ้าหนี้ก็หมดโอกาสที่จะติดตามทวงหนี้จากลูกหนี้ โดยเฉพาะในกรณีที่ทรัพย์สินมรดกของลูกหนี้ไม่มีหรือไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ เช่น การขายของผ่อนส่ง การเช่าซื้อรถยนต์ ผู้ขายหรือผู้ให้กู้ย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ที่อาจจะเอาประกันชีวิตของลูกหนี้ได้เจ้าหนี้อย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ในกรณีที่หนี้ไม่มีหลักทรัพย์เป็นประกัน แต่ถ้ามีหลักทรัพย์เป็นประกันย่อมไม่ถือว่ามีส่วนได้เสียในการที่ลูกหนี้จะมีชีวิตอยู่หรือตายเพราะมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่แล้ว

สำหรับส่วนได้เสียในชีวิตของเจ้าหนี้ นั้น ตามกฎหมายอังกฤษไม่ถือว่าลูกหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ แม้ว่าในบางกรณีเจ้าหนี้อาจผ่อนผันการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ซึ่งระยะเวลาในการผ่อนผันนี้อาจถือว่าเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ได้ และหากเจ้าหนี้ต้องเสียชีวิตในระหว่างระยะเวลาที่ผ่อนผันนี้ซึ่งต่อมาทายาทหรือผู้มีสิทธิรวบรวมทรัพย์สินของเจ้าหนี้ได้เข้ามาจัดการเรื่องนี้รายนี้ต่อโดยไม่ยอมผ่อนผันระยะเวลาการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้อีก อันจะทำให้ลูกหนี้ต้องเสียประโยชน์ไปก็ตาม กฎหมายอังกฤษก็ถือว่าลูกหนี้ไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตเจ้าหนี้แต่อย่างใด¹³

นายจ้างกับลูกจ้าง สำหรับประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนได้เสียระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และยังไม่มีความพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2516 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 ที่พิพากษาให้บริษัทประกันภัยจ่ายเงินประกันภัยให้แก่ห้างหุ้นจำกัดตามเงื่อนไขในสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุพนักงานขับรถของห้างหุ้นส่วนจำกัด กล่าวคือนายจ้างซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยและเป็นผู้รับประโยชน์ได้ตกลงทำสัญญาประกันอุบัติเหตุพนักงานขับรถของโจทก์ไว้หลายคน นายเนื่องเป็นพนักงานขับรถของโจทก์คนหนึ่งที่ได้ทำสัญญาประกันภัยไว้โดยได้ทำบันทึกลงให้โจทก์เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยฉบับดังกล่าว เมื่อนายเนื่องเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา โจทก์ก็มีสิทธิได้รับเงินจำนวนหนึ่งแสนบาทในฐานะผู้รับประโยชน์ แต่เมื่อพิจารณาประกาศของ

¹² Michael parkington. Op.cit. p. 36.

¹³ Ibid. p. 85.

กระทรวงมหาดไทยที่กำหนดไว้ว่า จำนวนเงินที่นายจ้างจะต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นเงินค่าทดแทน และค่าทำศพรวมแล้วเป็นเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท

จากคำพิพากษาดังกล่าว ศาลฎีกาได้วางหลักไว้สองประการคือ

ก. นายจ้างย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างซึ่งทำหน้าที่เป็นคนขับรถยนต์ และนายจ้างอาจจะเอาลูกจ้าง ไปทำสัญญาประกันชีวิตได้โดยนายจ้างเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

ข. เมื่อได้กำหนดเงินที่จะพึงต้องใช้ตามสัญญาประกันชีวิตไว้เท่าใด ผู้รับประกันภัยก็ต้องจ่ายตามจำนวนนั้น และจะขอจ่ายตามจำนวนความเสียหายอันแท้จริงของนายจ้างผู้เอาประกันชีวิตของลูกจ้างไม่ได้

ศาสตราจารย์จรัส เหมะจารุ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวไว้ว่า

การที่ศาลฎีกาถือว่านายจ้างมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างผู้ทำหน้าที่ขับรถยนต์ เป็นการกล่าวไปไกลกว่าหลักกฎหมายของต่างประเทศเป็นอันมาก เพราะในต่างประเทศถือหลักว่าเฉพาะแต่ลูกจ้างที่ทำหน้าที่สำคัญ ของนายจ้างซึ่งถ้าขาดลูกจ้างนั้น จะทำให้กิจการของนายจ้างต้องกระทบกระเทือน นายจ้างจึงจะเอาประกันชีวิตลูกจ้างนั้นได้ มิใช่ลูกจ้างประเภทคนขับรถยนต์ซึ่งแม้จะถึงแก่ความตาย ก็ไม่ทำให้กิจการของนายจ้างต้องกระทบกระเทือนแต่อย่างใด

ข้ออ้างของศาลฎีกาที่ว่านายจ้างมีความรับผิดชอบตามกฎหมายนั้น แม้จะเป็นความจริงอยู่บ้างแต่ก็ไม่น่าจะทำให้นายจ้างมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างจนถึงขั้นที่จะนำไปประกันชีวิตเพื่อประโยชน์ของนายจ้างเอง แต่หากเป็นเรื่องที่นายจ้างควรทำสัญญาประกันวินาศภัยที่เรียกว่า “ประกันภัยค้ำจุน” เพื่อให้ผู้รับประกันภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความรับผิดชอบตามกฎหมายของนายจ้างจึงจะถูกเรียกว่า หลักวินัจฉัยของศาลฎีกาในคดีนี้จะทำให้นายจ้างพากันนำลูกจ้างไปประกันชีวิตแล้วระบุให้นายจ้างเป็นผู้รับประโยชน์มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้นายจ้างหากำไรจากชีวิตหรือความตายของลูกจ้างได้โดยไม่ยาก

ยิ่งไปกว่านั้น การที่ศาลฎีกาถือว่าเมื่อได้ระบุจำนวนเงินไว้ในสัญญาประกันชีวิตเท่าใดผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายตามจำนวนนั้น โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายอันแท้จริงของนายจ้าง จะยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นายจ้างหากำไรจากชีวิต หรือความตายของลูกจ้างได้มากขึ้นคือ แทนที่จะกำหนดจำนวนเงินเอาประกันไว้เป็นจำนวนพอสมควรกับส่วนได้เสียที่อาจจะมียางก็

อาจกำหนดจำนวนเงินไว้สูงๆ เป็นแสนเป็นล้าน ซึ่งเป็นข้อที่น่าเป็นห่วงอยู่มากสำหรับสวัสดิภาพของลูกจ้าง

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าศาลฎีกาจะถือหลักว่านายจ้างมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้าง และสามารถเอาชีวิตของลูกจ้าง และสามารถเอาชีวิตของลูกจ้างไปทำสัญญาประกันชีวิตโดยให้นายจ้างเป็นผู้รับประโยชน์ได้ ก็ไม่ควรเปิดโอกาสให้นายจ้างระบุจำนวนเงินเอาประกันได้ตามใจชอบ แต่ควรถือหลักว่าจะกำหนดจำนวนเงินเอาประกันได้เพียงเท่าจำนวนความเสียหายที่นายจ้างอาจจะได้รับจากการตายของลูกจ้างหากกำหนดไว้สูงเกินไป ถือว่าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นโมฆะเฉพาะส่วนที่เกินกว่าความเสียหาย ซึ่งจะเป็นกรรมแก่สังคม ยิ่งกว่าที่จะวางหลักการตายตัวดังที่วินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้

ข้อสังเกต

- ก. คำพิพากษาศาลฎีกามีแนวความคิดก้าวไปไกลกว่าหลักกฎหมายต่างประเทศ
- ข. คำพิพากษาของศาลฎีกาเปิดโอกาสให้นายจ้างหากำไรจากชีวิตของลูกจ้างได้มากขึ้นโดยไม่ยากนัก
- ค. การที่นายจ้างสามารถกำหนดจำนวนเงินไว้ในสัญญาประกันชีวิตได้ตามใจชอบ น่าจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- ง. ผู้รับประกันภัยควรรับผิดชอบที่จะจ่ายเงินเฉพาะเพียงเท่าจำนวนความเสียหายที่นายจ้างอาจได้รับจากการตายของลูกจ้างจึงจะเป็นกรรมแก่สังคม

อนึ่ง ความสัมพันธ์ในทางธุรกิจนี้ส่วนมากไม่มีลักษณะถาวร และเป็นที่เห็นได้ว่าต้องมีเวลาสิ้นสุดลง ปัญหาจึงมีว่าเมื่อความสัมพันธ์ในทางธุรกิจสิ้นสุดลง จะมีผลกระทบต่อสัญญาประกันชีวิตที่ทำไว้หรือไม่ กรณีเช่นนี้มาตรา 863 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักไว้ว่าส่วนได้เสียจะเกิดมิได้ในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิต ฉะนั้นในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตนายจ้างเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้าง แม้ในขณะที่ลูกจ้างลาออกหรือนายจ้างบอกเลิกการจ้าง ภายหลังจากลูกจ้างได้ตายลง นายจ้างก็ยังมีส่วนได้เสียในการประกันชีวิตและชอบที่จะได้รับเงินประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิต¹⁴

¹⁴ ไชยศ เหมะรัชตะ ก เล่มเดิม. หน้า 392-393.

3.1.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต

จากการที่หลักส่วนใหญ่ได้เสียในการประกันชีวิตไม่ครอบคลุมถึงประโยชน์ของการประกันชีวิตและไม่สามารถสนองตอบข้อเรียกร้องทางสังคมได้อย่างเต็มที่จึงเกิดแนวความคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความยินยอมในการทำประกันชีวิต ซึ่งในต่างประเทศการทำประกันชีวิตตนและของบุคคลอื่น โดยอาศัยหลักความยินยอมนับว่าแพร่หลายมากมีหลายประเทศที่เล็งเห็นประโยชน์และได้นำหลักเรื่องความยินยอมในการทำประกันชีวิตมาใช้ควบคู่ไปกับหลักส่วนใหญ่ได้เสียในการประกันชีวิต

หลักความยินยอมในการทำประกันชีวิต ทำให้บุคคลผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์จนถึงขั้นมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้นสามารถทำประกันชีวิตให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ถ้าการทำประกันชีวิตนั้นขาดความยินยอมแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดอันตรายจากการที่ผู้เอาประกันภัยจะแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ โดยการทำร้ายบุคคลผู้ถูกเอาประกันเพื่อให้ได้เงินจำนวนหนึ่งจากการตายของบุคคลผู้ถูกเอาประกัน เกิดเป็นอาชญากรรมขัดต่อความสงบเรียบร้อยอันดีของประชาชนและเป็นการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นตามหลักเรื่องส่วนใหญ่ได้เสีย

หลักความยินยอมในการทำประกันชีวิตกำหนดไว้ว่า การทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น ตามหลักแล้วความยินยอมไม่มีแบบ ฉะนั้น จะให้ความยินยอมโดยการทำเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมด้วยวาจาก็ได้และจะเป็นการให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้เช่นกัน หลักเรื่องความยินยอมนี้แตกต่างจากหลักเรื่องส่วนใหญ่ได้เสียตรงที่ว่าข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตนั้นต้องชัดเจนและไม่ปิดกั้นการพัฒนาธุรกิจการประกันชีวิตเป็นการยอมรับคุณประโยชน์ของการทำประกันชีวิตของบุคคลอื่นให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลอีกด้วย การนำหลักเรื่องความยินยอมในการทำประกันชีวิตมาใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่การประกันชีวิตในประเทศไทยในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

1) ความหมายของหลักความยินยอม¹⁵ ตาม Black's Law Dictionary¹⁶ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความยินยอม หมายถึง ข้อตกลงหรือความตกลง การเห็นด้วย การอนุญาต การแสดงความ

¹⁵ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

¹⁶ Henry Campbell Black. Op.cit.

พอใจ หรือการยินยอมตามกฎหมายหรือตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความยินยอมด้วยความสมัครใจโดยบุคคลที่มีความสามารถตามกฎหมาย หรือการให้ความยินยอมที่มีผลตามกฎหมาย¹⁷

คำว่า “ยินยอม” นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า “ยินยอม หมายถึง ยอม ไม่ขัด ตกลง ชอบใจ ตาม”

หลักความยินยอม (Volenti Non Fit Injuria) หมายความว่า เมื่อให้ความยินยอมแล้ว ย่อมไม่ถือว่ามีความเสียหาย หรือความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ไม่เป็นละเมิด เนื่องจากการละเมิดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เมื่อถือว่าไม่มีความเสียหาย การกระทำนั้นจึงไม่เป็นละเมิด ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่ตนให้ความยินยอม อย่างไรก็ตามการจะนำหลักการดังกล่าวมาใช้เพื่อยกเว้นให้การกระทำที่ผิดกฎหมายเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น จะต้องพิจารณาด้วยว่าจะนำมาใช้ยกเว้นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิ่งใด หากกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเฉพาะตัวผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายย่อมให้ความยินยอมต่อการกระทำนั้นได้ แต่ถ้าวัตถุประสงค์ที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองคือสังคมหรือประชาชนด้วยแล้ว ย่อมไม่สามารถนำความยินยอมของผู้เสียหายเพียงคนเดียวมาทำให้การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาได้ จึงไม่อาจใช้หลักความยินยอมกับการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁸

หลักความยินยอม คือ การแสดงเจตนาของผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหายที่จะยินยอมให้ผู้อื่นมาก่อให้เกิดความเสียหาย โดยการจงใจปล่อยให้เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ขัดขวางทั้งที่สามารถขัดขวางได้ เป็นการแสดงความประสงค์ที่จะให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้น¹⁹

¹⁷ “Consent, n. 1. Agreement, approval, or permission as to some act or purpose, esp. given voluntarily by a competent person ; legally effective assent.”

¹⁸ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

¹⁹ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

ลักษณะทางกฎหมายของหลักความยินยอม เช่น ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นผู้มีความสามารถในการให้ความยินยอม วิธีการให้ความยินยอมอาจแสดงออกด้วยการกระทำอย่างหนึ่งโดยตนเองหรือให้ผู้อื่นกระทำแทนตนซึ่งทำให้เข้าใจว่าตนอนุญาตให้ทำ ยกเว้นแต่ในกรณีพิเศษอย่างยิ่งเท่านั้นที่การนิ่งไม่ขัดขวางการกระทำอาจถือได้ว่าเป็นการให้ความยินยอมเพราะเป็นที่เข้าใจกันโดยปกติทั่วไปว่าการนิ่งเช่นนั้นเป็นการยินยอม และการแสดงออกซึ่งความประสงค์อันถือได้ว่าเป็นความยินยอมอาจแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้²⁰

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย “ความยินยอม” (Volenti Non Fit Injuria) ไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า การจงใจปล่อยให้เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น โดยไม่ขัดขวางทั้งที่สามารถขัดขวางได้ซึ่งจะต้องเป็นการแสดงความประสงค์ที่จะให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้น โดยแสดงออกด้วยการกระทำอย่างหนึ่งโดยตนเองหรือโดยให้ผู้อื่นกระทำแทนตน อันเป็นการแสดงความประสงค์ต่อผู้กระทำเหตุการณ์นั้นให้เข้าใจว่าตนอนุญาตให้ทำ ยกเว้นแต่ในกรณีพิเศษอย่างยิ่งเท่านั้นที่การนิ่งไม่ขัดขวาง อาจถือได้ว่าเป็นความยินยอม เพราะเป็นที่เข้าใจกันโดยปกติทั่วไปว่าการนิ่งเช่นนั้นเป็นการยินยอม และการแสดงออกซึ่งความประสงค์อันถือได้ว่าเป็นความยินยอมนั้นอาจแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้²¹

อาจารย์พจน์ ปุษปาคม ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า เป็นความยินยอมที่เกิดจากฝ่ายผู้เสียหายยอมให้กระทำไม่ว่าต่อเนื้อตัว ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิของตน ความยินยอมโดยแท้จริงแล้วเป็นข้อแก้ตัวของผู้กระทำไม่ใช่สิทธิของผู้กระทำ²²

อาจารย์เพ็ง เพ็งนิต ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า เป็นเรื่องและผู้เสียหายยินยอมให้ทำการประทุษร้ายโดยสมัครใจ หรือยอมเข้าสู่อันตราย ไม่ว่าจะเป็นการทำอันตรายต่อร่างกาย ทรัพย์สินหรือสิทธิอื่นใด การนิ่งเฉยไม่ขัดขืน หรือไม่ขัดขวางคัดค้านต่อการกระทำที่เป็นการ

²⁰ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

²¹ จิติ ดิงศภัทย์ ก. (2523). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452.

²² พจน์ ปุษปาคม. (2523). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด.

ประทุษร้ายหรือพฤติกรรมนั้นควรจะชัดเจน ห้ามปรามหรือคัดค้าน แต่ไม่ชัดเจน ไม่ห้ามปรามหรือคัดค้าน ถือเป็นความยินยอมโดยปริยาย²³

อาจารย์ศักดิ์ สอนงชาติ ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า เป็นเรื่องและผู้เสียหายยอมให้กระทำหรือยอมต่อการกระทำ หรือเข้าเสี่ยงรับความเสียหาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้ความยินยอม ย่อมทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นละเมิดตามมาตรา 420²⁴ ไม่ว่าผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายจากการกระทำอย่างไร และได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่นอย่างใดมากน้อยเพียงใดก็ตาม²⁵

อาจารย์ประจักษ์ พุทธิสมบัติ ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า การที่ผู้เสียหายยินยอมโดยสมัครใจต่อการกระทำประทุษร้าย หรือผู้เสียหายสมัครใจเข้าสู่อันตรายเอง ไม่ว่าจะยินยอมให้กระทำต่อร่างกายทรัพย์สินหรือสิทธิของตน และเป็นการยินยอมของผู้สามารถให้ความยินยอม ทำให้การกระทำไม่เป็นละเมิด อันที่จริงความยินยอมของผู้เสียหายมิใช่เป็นสิทธิของผู้กระทำ แต่เป็นข้อแก้ตัวของผู้กระทำ ทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด²⁶

เมื่อพิจารณาความเห็นของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวในตอนต้นพอสรุปได้ว่าความยินยอม คือ การแสดงเจตนาของผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหายที่จะเป็นการยินยอมให้ผู้อื่นมาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ

การทำประกันชีวิตถือเป็นการทำสัญญารูปแบบหนึ่งระหว่างผู้เอาประกันกับผู้รับประกัน โดยการทำสัญญาจะต้องประกอบด้วยเจตนาของบุคคลทั้งสองฝ่ายด้วยการยินยอมตกลงกันทั้งสองฝ่าย

²³ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

²⁴ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น.”

²⁵ ศักดิ์ สอนงชาติ. (2546). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด.

²⁶ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2548). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้.

แนวความคิดเรื่องนิติกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบกฎหมายสมัยใหม่เมื่อประมาณศตวรรษที่ 19²⁷ บ่อเกิดแห่งหนึ่งตามกฎหมายลักษณะหนึ่งของโรมันในสมัยพระเจ้าจักรพรรดิ จัสดิเนียนกำหนดไว้ 4 ประเภท คือ สัญญา (Contract) ละเมิด (Delict) ลักษณะคล้ายสัญญา (Quais-Contract) ลักษณะคล้ายละเมิด (Quais-Delict)

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสัญญาสมัยใหม่ที่อยู่ในรูปของความตกลง (Agreement) แล้วจะเห็นว่าสัญญาโรมันมิได้อยู่ในรูปของความตกลง (Agreement) ทั้งหมด หากแต่มีวิวัฒนาการมาจากสัญญาที่เคร่งครัดในแบบพิธี (Stricti Iuris) ในยุคแรกๆ แล้วค่อยๆ กลายมาเป็นสัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอมเพียงประการเดียว (Consensual Contract) ซึ่งมีเฉพาะในสัญญาซื้อขาย (Emptio Venditio) สัญญาเช่าทรัพย์สิน (Location Conduction) สัญญาตัวแทน (Mandatum) และสัญญาหุ้นส่วน (Societas) เท่านั้น โดยสัญญาเหล่านี้ไม่ต้องอาศัยรูปแบบหรือการเปล่งวาจาใดๆ หรืออาศัยการส่งมอบทรัพย์สินใดๆ ก็สามารถผูกพันกันได้ด้วยอาศัยความยินยอมหรือการมีเจตนาที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งกล่าวได้ว่ามาจากอิทธิพลหลักสุจริต (Bona Fides) และความต้องการให้เกิดความคล่องตัวในทางการค้าพาณิชย์เป็นสำคัญ²⁸

สัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอมหรือ “Consensual Contract” ประเภทที่สำคัญคือสัญญาซื้อขาย (Emptio Venditio) ซึ่งมีอิทธิพลต่อสัญญาในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ในเวลาต่อมาเป็นอย่างยิ่ง องค์ประกอบประการสำคัญของสัญญานอกจากจะเป็นตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุของสัญญาและราคาที่ตกลงกันก็คือ ความยินยอม (Consensus) ซึ่งเป็นสิ่งที่นักกฎหมายสมัยใหม่ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก สัญญาในสมัยโรมันมีลักษณะเป็นเอกเทศสัญญาซึ่งนักกฎหมายเพิ่งจะได้วิเคราะห์แยกแยะหลักทั่วไปของสัญญา เช่น องค์ประกอบเรื่องความยินยอมหรือเจตนาออกจากสัญญาแต่ละเรื่องได้ในสมัยหลัง โดยกฎหมายจะแยกเจตนาภายนอก (Objective Intent) กับเจตนาภายใน (Subjective Intent) ออกจากกัน กล่าวคือ ถือว่ามีกระบวนการก่อให้เกิดเจตนาภายในจิตใจเริ่มจากการคิดตัดสินใจจนกระทั่งนำมาซึ่งการแสดงเจตนาออกสู่ภายนอก แต่กฎหมายโรมันสมัยคลาสสิกซึ่งเป็นยุคที่ประชาชนชาวโรมันต่างมาจากชาติต่างๆ ที่มีกฎหมายของตนเองจึงถือตามอิสระแห่งเจตนาหรือเรียกว่าเจตนาภายใน แต่ในระยะหลังเนื่องจากกฎหมายจะคำนึงถึงความสมดุลกันของผลประโยชน์เป็นหลักโดยอาศัยเหตุผลความมั่นคงและความแน่นอน

²⁷ ญัตติ ตีระวนิชพงศ. (2544). ความสำคัญผิดในการแสดงเจตนา.

²⁸ แหล่งเดิม.

ทางการค้า แต่เนื่องจากการพิสูจน์เจตนาภายในของแต่ละคนทำได้ยากในการตีความสัญญา กฎหมายจึงให้ยึดถือเจตนาภายนอกหรืออิกนัยหนึ่งถือตามเจตนาที่ได้แสดงออกมานั้นเอง²⁹

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ประชุม โจนฉาย ได้กล่าวถึงหลักความยินยอมไว้ใน หนังสือหลักกฎหมายโรมันเบื้องต้นในเรื่องสัญญาซื้อขาย³⁰ กล่าวคือนอกเหนือจากทรัพย์สินและ ราคาแล้วองค์ประกอบอีกประการหนึ่งของสัญญาซื้อขายอันเกิดจากการแสดงเจตนาตกลงกัน คือ ความยินยอม (Consensus) การซื้อขายเป็นสัญญาตามกฎหมายสากลและโดยเหตุนี้จึงเกิดขึ้นได้โดย ความยินยอมและอาจทำขึ้นได้โดยผู้สื่อสารหรือโดยจดหมายโดยที่คู่กรณีไม่ต้องปรากฏตัว

ผู้ศึกษากฎหมายโรมันบางท่านเน้นการแสดงออกภายนอกของความยินยอมใน ลักษณะการตกลงกัน และบางท่านเน้นเรื่องที่ว่าสัญญาเกิดขึ้นเมื่อใดเป็นสาระสำคัญของความ ยินยอม เมื่อมีความยินยอม (Consentement) ในเรื่องทรัพย์สินและราคาที่จะซื้อขายกันแล้วนับว่า การซื้อขายได้เสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ทั้งนี้แม้คู่สัญญายังไม่ลงมือชำระหนี้ของตนก็ตาม ความยินยอม ในสัญญาได้เป็นการดูพฤติกรรมภายนอกของกลุ่มสัญญาแต่เพียงอย่างเดียวแต่เป็นการพิจารณา ดูภาวะจิตใจหรือเจตนาของกลุ่มสัญญาด้วย ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งของสัญญา ทุกชนิดรวมทั้งสัญญาโรมันมีความยินยอมเป็นองค์ประกอบสำคัญ³¹

ตามปกติความยินยอมย่อมเกี่ยวข้องกับการที่จิตใจของกลุ่มสัญญาต้องตรงกันหรือมี การพบกันระหว่างเจตนาของทั้ง 2 ฝ่าย สิ่งแรกที่ต้องทำในการมองหาความยินยอมก็คือต้องทราบ ว่าเจตนาของทั้งสองฝ่ายเป็นเช่นไร ในการพยายามหาคำตอบเราอาจจะประสบปัญหาว่าเจตนา แท้จริงของกลุ่มสัญญากับการแสดงออกอาจไม่ตรงกัน บางครั้งนักกฎหมายปัจจุบันอาจแยกเจตนา ภายในหรือเจตนาอันซ่อนเร้นอยู่ในใจ (Subjective Intent) ออกจากเจตนาภายนอก (Objective Intent) ฉะนั้นมองคู่มือวิพากษ์อาจจะมีการตกลงกันว่าจะซื้อขายม้าตัวหนึ่งแต่ผู้ซื้ออาจนึกถึงม้าชื่อ ก. ส่วนผู้ขายกลับนึกถึงม้าชื่อ ข. โดยที่แต่ละฝ่ายยังไม่ทราบว่าเจตนาเกิดขัดกันขึ้นมาแล้ว ฉะนั้นถ้า มองในลักษณะเจตนาภายในหรือเจตนาแท้จริงหรือเจตนาอันซ่อนเร้นอยู่ภายใน (Subjective) แล้ว ก็ ต้องถือว่ายังไม่มีความยินยอมเกิดขึ้นอย่างไรก็ดีอาจเป็นไปได้ว่าคนกลางซึ่งเป็นผู้สังเกตการณ์

²⁹ แหล่งเดิม.

³⁰ ประชุม โจนฉาย. (2546). หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น. หน้า 254.

³¹ แหล่งเดิม.

ภายนอกอาจเข้าใจไปว่าทั้งสองฝ่ายตกลงจะซื้อขายผ้าชื่อ ก. กัน เพราะฉะนั้นถ้ายึดหลักเจตนาภายนอกก็ต้องถือว่ามีความยินยอมพร้อมใจกันแล้ว³²

ความยินยอมย่อมเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในสัญญาซื้อขายทุกครั้ง และถ้าคู่สัญญาเห็นไม่ตรงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องในเรื่องลักษณะของนิติกรรมหรือในเรื่องราคาหรือสิ่งอื่นใด สัญญาซื้อขายย่อมไม่เกิดขึ้นและเป็นโมฆะเพราะเจตนาไม่ตรงกัน

2) หลักเกณฑ์การให้ความยินยอม³³ หลักเกณฑ์การให้ความยินยอม ในกรณีที่สามารถให้ความยินยอมได้

(1) ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นผู้ถูกระทำ หรือเป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมแทน เช่น ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองมีอำนาจให้ความยินยอมแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลมีอำนาจให้ความยินยอมแทนคนไร้ความสามารถ กรณีผู้ถูกระทำเป็นผู้เยาว์ ถ้าสามารถเข้าใจในผลแห่งความยินยอมแล้ว ก็อาจให้ความยินยอมได้ แม้ว่าบิดามารดาผู้ปกครองจะได้อำนาจห้ามการยินยอมโดยชัดแจ้งแล้วก็ตาม³⁴ เช่น ผู้เยาว์อายุ 7 ปี ยินยอมในการเล่นชกมวย หรือหญิงผู้เยาว์อายุเกิน 15 ปี ยินยอมให้ชายกอดจูบ ย่อมไม่เป็นละเมิด ถ้าผู้เยาว์นั้นไม่เข้าใจในผลแห่งความยินยอมจะให้ความยินยอมโดยลำพังมิได้ เช่น ผู้เยาว์อายุ 7 ปี ยินยอมให้แพทย์ทำการผ่าตัด

(2) การให้ความยินยอมจะต้องให้ก่อนหรือขณะกระทำผิด การให้ก่อนกระทำผิดนั้นไม่จำกัดว่าจะต้องให้ล่วงหน้านานเท่าใด ตราบใดที่ยังไม่มีการถอนการให้ความยินยอมก็ถือว่ายังมีความยินยอมอยู่

(3) การให้ความยินยอมนั้นตามปกติต้องให้แก่ผู้กระทำโดยตรง เว้นบางกรณีอาจให้โดยเจาะจงหรือไม่ก็ได้ เช่น ยินยอมให้แพทย์ทำการผ่าตัดโดยไม่เจาะจงตัวแพทย์ผู้กระทำ

(4) การให้ความยินยอมต้องเป็นไปโดยสมัครใจปราศจากการทำกลล่อนื้อฉลหลอกลวง ข่มขู่ หรือสำคัญผิด เช่น ชายกระทำชำเราหญิงโดยทำให้หญิงสำคัญผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ไม่ถือว่าผู้หญิงให้ความยินยอม

(5) การให้ความยินยอมนั้นเมื่อผู้กระทำเข้าใจในผลแห่งความยินยอมแล้ว แม้จะขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดีซึ่งผู้กระทำมีความผิดทางอาญา ก็ไม่ทำให้เป็นละเมิดในทางแพ่งเว้นแต่

³² แหล่งเดิม.

³³ สักดิ์ สนองชาติ. เล่มเดิม. หน้า 58.

³⁴ พจน์ ปุຍปาคม. เล่มเดิม. หน้า 60.

การกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาเพื่อป้องกันบุคคลบางประเภท ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าไม่ว่า จะได้รับความยินยอมจากผู้ถูกระทำหรือไม่ก็เป็นความผิด แม้ผู้ถูกระทำจะให้ความยินยอมก็ไม่มี ผลอย่างไร เช่น การกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ ตาม ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277³⁵ ไม่ถือว่าเด็กหญิงนั้นให้ความยินยอมอัน ไม่เป็นละเมิด

(6) การให้ความยินยอมอาจให้โดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ การให้ความยินยอมจะ กระทำโดยกิริยาอาการอย่างใดก็ได้ เพราะกฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้ การนิ่งก็ถือว่าเป็นการให้ ความยินยอมได้เมื่อการนิ่งนั้นตามพฤติการณ์ทำให้สามัญชนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นความยินยอม เช่น ชายทำท่าจะจูบ หญิงนิ่งเฉยไม่ขัดขวาง ตามพฤติการณ์ถือว่ายินยอม ชายจูบหญิงนั้นยอมไม่เป็น ละเมิด

(7) การให้ความยินยอมอาจเกิดจากนิติกรรมสัญญาก็ได้ เช่น การกระทำตามนิติ กรรมสัญญาที่ผู้ถูกระทำยินยอมให้กระทำยอมไม่เป็นละเมิด แม้นิติกรรมสัญญานั้นเป็น โฆษะหรือ ไซ้บังคับไม่ได้ ความยินยอมนั้นก็ยังทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นละเมิด³⁶

(8) การให้ความยินยอมมีขอบเขตจำกัด ถ้าผู้กระทำกระทำนอกเหนือความยินยอม หรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อ จะต้องรับผิดฐานละเมิด เช่น ผู้ถูกระทำยินยอมให้แพทย์ผ่าตัดไส้ ตึง แต่แพทย์กลับผ่าตัดกระเพาะอาหาร หรือผ่าตัดโดยประมาทเลินเล่อ แพทย์ผู้ผ่าตัดจะต้องรับผิด

(9) การให้ความยินยอมอาจถอนได้ก่อนที่จะมีการกระทำ แม้จะมีการกระทำตาม ความยินยอมมาก่อนซึ่งไม่เป็นละเมิด แต่เมื่อผู้ถูกระทำบอกเลิกหรือถอนการให้ความยินยอม ผู้กระทำก็ไม่มีสิทธิที่จะกระทำต่อไป แต่ถ้าความยินยอมนั้นเป็นความยินยอมโดยสัญญาซึ่งผูกพัน กัน ผู้ถูกระทำจะถอนได้หรือไม่อยู่ที่ว่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาหรือไม่ ถ้าไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา ก็ ย่อมจะถอนการให้ความยินยอมตามสัญญาไม่ได้ ถ้ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ก็ถอนการให้ความ ยินยอมได้

³⁵ ประมวลกฎหมายอาญาของไทย, มาตรา 277 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำชำเราเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งมีใช้ภริยาหรือสามีของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และ ปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท.”

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1403/2508 ฉ.

3) บทบาทของหลักความยินยอมในทางนิติกรรม³⁷ ความยินยอมของผู้เสียหายปรากฏเป็นข้อบกพร่องความรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญานำหลักความยินยอมมาใช้จึงอาจนำมาใช้ได้ทั้งในทางแพ่งและทางอาญาค้ำประกันกัน ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องวัตถุประสงค์ของการเยียวยาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายโดยในทางแพ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ก่อความเสียหายต้องเยียวยาความเสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่ในทางอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อยเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลในสังคม

ในระบบกฎหมายไทยได้นำหลักดังกล่าวมาใช้ทั้งในทางแพ่งและทางอาญาซึ่งมีหลักการคล้ายกันคือ การนำความยินยอมของผู้เสียหายมาอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดซึ่งผู้กระทำก่อนขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำมาใช้ในทางแพ่งและทางอาญายังมีความแตกต่างกันในเรื่องความเข้มงวดของการปรับใช้ กล่าวคือ ในทางแพ่งโดยทั่วไปจะพิจารณาว่าผู้เสียหายเข้าใจในผลแห่งความยินยอมหรือไม่ โดยไม่คำนึงว่ามีการติดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดีหรือไม่ ส่วนในทางอาญา จะพิจารณาว่าความยินยอมที่ทำให้การกระทำไม่ผิดกฎหมายนั้นจะต้องไม่ขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดี มิเช่นนั้นผู้กระทำย่อมผิดกฎหมายอาญา

บทบาทของหลักความยินยอมในทางนิติกรรม

(1) นิติกรรมเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ เกิดขึ้นจากความยินยอมหรือข้อตกลงโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลซึ่งมุ่งประสงค์ต่อกันเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับสิทธิ นิติกรรมจะสมบูรณ์ได้โดยการแสดงเจตนา

(2) ความยินยอมของคู่กรณีซึ่งประสงค์จะผูกพันตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สัญญาอันสมบูรณ์มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย (จารีตประเพณี) แม้แต่ในกรณีที่สัญญานั้นกำหนดหน้าที่ให้คู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียว การเกิดขึ้นของสัญญาต้องได้รับความยินยอมของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย³⁸

(3) ความสมบูรณ์ของนิติกรรมประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

³⁷ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.) หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

³⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา 1108 “ความยินยอมของคู่กรณีซึ่งประสงค์จะผูกพันตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สัญญาอันสมบูรณ์มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย ในกรณีที่สัญญานั้นกำหนดหน้าที่ให้คู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียวการเกิดขึ้นของสัญญาต้องได้รับความยินยอมของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย.”

เป็นการกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นได้โดยความยินยอม หรือข้อตกลงที่มุ่งประสงค์ต่อกันเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ ตามมาตรา 149 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ “การใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” ถ้าไม่ประสงค์ให้เกิดผลในทางกฎหมายย่อมไม่ใช่นิติกรรม

การทำนิติกรรมอาจมีข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถของบุคคล ซึ่งต้องให้ผู้อื่นให้ความยินยอมด้วย เช่น ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ เพื่อผูกพันตนเองและกองทรัพย์สินของตน จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน ถ้าการใดทำลงไปโดยปราศจากความยินยอมแล้วเป็นโมฆะ³⁹ กล่าวคือ การใดๆ ที่ทำไปยังถือว่าสมบูรณ์และใช้ได้ จนกว่าจะได้รับการบอกล้างทำให้การกระทำนั้นเสียเปล่าตั้งแต่ต้น

บุคคลวิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถจะไปทำนิติกรรมใดต้องได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาล และบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถจะไปทำการใดๆ เช่น การนำทรัพย์สินไปลงทุนต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ มิฉะนั้นการกระทำนั้นเป็นโมฆะซึ่งมีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการกระทำของผู้เยาว์

การทำนิติกรรมใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ⁴⁰ หมายความว่า ความมุ่งหมายในการกระทำใดที่ได้ทำไปแล้วนั้นเสียเปล่าตั้งแต่ต้นถือเสมือนว่าไม่มี การกระทำนั้นอยู่เลย แม้ว่าผู้กระทำจะได้ทำไปโดยได้รับความยินยอมของผู้ถูกกระทำก็ตาม

3.2 ความยินยอมตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายต่างประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญา ประกันชีวิต โดยให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายของบุคคลซึ่งถูกนำมากำหนด เป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันชีวิตเมื่อมีภยันภัยเกิดขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลผู้

³⁹ มาตรา 21 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใดๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น.”

⁴⁰ มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ.”

ถูกเอาประกันชีวิตได้ให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตหรือคัดค้านไม่ให้ความยินยอมในการนำชีวิตของตนไปทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งถือเป็นการป้องกันการแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้และเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง

3.2.1 ประเทศญี่ปุ่น

3.2.1.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต⁴¹ สัญญาประกันชีวิตนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ประเภทหนึ่งเรียกว่าสัญญาประกันชีวิตตนเองและอีกประเภทหนึ่งเรียกว่าสัญญาประกันชีวิตที่มีบุคคลที่สามซึ่งไม่ใช่บุคคลผู้ทำสัญญาประกันชีวิต แต่เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และกำหนดให้การเสียชีวิตของบุคคลที่สามนั้นเป็นเหตุแห่งการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งซึ่งสามารถทำได้⁴² เรียกว่าสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติเรื่องการประกันชีวิตบุคคลอื่นไว้โดยเฉพาะต่างหากจากเรื่องการประกันชีวิตตนเอง แม้ในสัญญาประกันวินาศภัยที่กำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเงินแน่นอนในกรณีการเสียชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นการประกันชีวิตบุคคลอื่นก็ใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันนี้บังคับ

ในประเทศญี่ปุ่นการประกันชีวิตบุคคลอื่นนับว่าแพร่หลายมาก ได้แก่กรณีคุ้มครองฝ่ายหนึ่งเอาประกันคุ้มครองอีกฝ่ายหนึ่ง ที่เรียกว่าการประกันชีวิตคุ้มครอง หรือผู้ปกครองเอาประกันชีวิตเด็กในปกครอง ที่เรียกว่าการประกันชีวิตเยาวชน หรือการประกันชีวิตกลุ่มมีกำหนดเวลา อย่างเช่นกรณีที่ห้างร้านบริษัทเป็นผู้เอาประกัน และพนักงานของห้างร้านบริษัทเป็นผู้ถูกเอาประกัน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ทายาทของพนักงานนั้นๆ ที่เรียกว่า การประกันชีวิตสวัสดิการลูกจ้าง รวมทั้ง การประกันชีวิตของเจ้าของกิจการหรือเจ้านาย และการประกันชีวิตลูกหนี้ เป็นต้น

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นแสดงว่า สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นมีด้านที่เป็นคุณอย่างปราศจากข้อสงสัย อย่างไรก็ดี สัญญาการประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นมีอันตรายที่ผู้เอาประกันจะแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบอยู่ด้วย

ประการแรก มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการทำร้ายบุคคลผู้ถูกเอาประกัน เพื่อให้ได้เงินจำนวนหนึ่ง

⁴¹ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 95-107.

⁴² ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศญี่ปุ่น, มาตรา 673 “สัญญาประกันชีวิตคือสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้เมื่อเกิดมรณะภัยขึ้นกับบุคคลอื่นหรือบุคคลที่สาม และคู่กรณีอีกฝ่ายตกลงที่จะชำระเบี้ยประกันให้คู่กรณีฝ่ายแรกตามสัญญา.”

ประการที่สอง มีความเป็นไปได้ที่บุคคลซึ่งไม่มีส่วนได้เสียแต่อย่างใดในชีวิตของบุคคลนั้น จะทำสัญญาประกันชีวิตด้วยเหตุจูงใจที่เป็นการพนันขันต่อ

ประการที่สาม เมื่อเอาชีวิตบุคคลอื่นมาตีราคาและใช้เป็นวัตถุในการทำสัญญาตามอำเภอใจของตนก็จะเป็นการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของคนอื่น

ด้วยเหตุที่การประกันชีวิตบุคคลอื่นมีประโยชน์เป็นที่ยอมรับดังกล่าวมาข้างต้น ในขณะที่เดียวกันก็มีภัยควบคู่มาด้วย จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างกฎเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นมาป้องกันซึ่งประเทศญี่ปุ่นเลือกที่จะใช้หลักความยินยอมมาใช้ในการประกันชีวิตบุคคลอื่น

3.2.1.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต⁴³ หลักความยินยอมกำหนดว่าในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น หลักความยินยอมนี้แตกต่างจากหลักส่วนได้เสียตรงที่ว่า ข้อกำหนดนั้นชัดเจนมากไม่มีการปิดกั้นการพัฒนาประโยชน์ของการประกันชีวิตของบุคคลอื่น ในส่วนการป้องกันภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจนั้นได้ให้ความรับผิดชอบของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเอง จึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพกว่าหลักอื่น นอกจากนี้การกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวบุคคลของเขาด้วย

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นนับแต่แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี 1912 เป็นต้นมา ใช้หลักความยินยอมมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นกำหนดให้ได้อย่างเคร่งครัด ในประเทศญี่ปุ่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักความยินยอมเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายซึ่งยอมรับคุณประโยชน์ของการประกันชีวิตบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็ป้องกันด้านที่เป็นภัยที่มีประสิทธิภาพมากกว่าหลักเกณฑ์อื่น ในการร่างกฎหมายได้มีข้ออภิปรายกันไม่น้อยในการตีความแม้จะไม่มีความเห็นขัดแย้งกันในประเด็นว่า ลักษณะของความยินยอมไม่ใช่สิ่งที่จะรวมเข้ากับการแสดงเจตนาของคู่สัญญาแล้วเกิดเป็นสัญญาประกันภัยขึ้น หรือสัญญาจะไม่มีผลบังคับจนกว่าจะได้รับความยินยอม โดยที่ความยินยอมเป็นเงื่อนไขภายนอกสำหรับการมีผลบังคับของสัญญา หรือว่าความยินยอมเป็นการแสดงเจตนาของผู้ถูกเอาประกันว่าไม่คัดค้านการทำสัญญา ความยินยอมจึงมีลักษณะเป็นกึ่งนิติกรรมจึงนำกฎเกณฑ์ในเรื่องความบกพร่องของการแสดงเจตนาตามกฎหมายแฟ่งมาใช้ได้⁴⁴

⁴³ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 99.

⁴⁴ แหล่งเดิม.

กรณีที่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกัน โดยหลักการ เมื่อจะทำสัญญาประกันชีวิตที่กำหนดให้การเสียชีวิตของบุคคลอื่นเป็นเหตุแห่งการชดใช้เงินจำนวนหนึ่ง จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นก่อน⁴⁵ แม้จะเป็นการประกันชีวิตของบุคคลอื่นก็ตามหากบุคคลนั้นเป็นผู้รับประโยชน์เอง ก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นแต่อย่างใด⁴⁶

เมื่อสัญญาประกันการมรณะของบุคคลอื่น ได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเกิดผลบังคับขึ้นมาแล้ว เมื่อจะโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ได้แก่สิทธิของผู้รับประโยชน์ก่อนเกิดเหตุที่เอาประกันชีวิต ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นอีกด้วย⁴⁷

กรณีที่ผู้ทำสัญญาประกันชีวิตเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต กล่าวคือเป็นการทำประกันชีวิตตนเอง ถ้าผู้รับประโยชน์จะโอนสิทธิของตนให้คนอื่นไป ก็จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเช่นกัน⁴⁸

นอกจากนี้ในกรณีสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันเป็นผู้รับประโยชน์เอง ซึ่งมีข้อยกเว้นไม่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น ตามที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ เมื่อบุคคลผู้ถูกเอาประกันซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์เองดังกล่าว ได้โอนสิทธิในการรับเงินจำนวนหนึ่งที่ตนเองมีสิทธิได้รับให้บุคคลอื่นไป เมื่อบุคคลผู้รับ โอนสิทธิดังกล่าวจะโอนสิทธิที่ได้รับมาให้แก่บุคคลอื่นไปอีกทอดหนึ่ง ก็จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันด้วย⁴⁹

⁴⁵ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศไทยพ.ศ. 2481, มาตรา 674 ข้อ 1 “การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต.”

⁴⁶ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศไทยพ.ศ. 2481, มาตรา 674 ข้อ 1 ส่วนยกเว้น “การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นหากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์เอง ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม.”

⁴⁷ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศไทยพ.ศ. 2481, มาตรา 674 ข้อ 2 “การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตในข้อ 1 ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตด้วย.”

⁴⁸ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศไทยพ.ศ. 2481, มาตรา 674 ข้อ 3 ตอนต้น “ในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตตนเอง เมื่อผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตจะโอนสิทธิของตนให้บุคคลอื่น ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน.”

⁴⁹ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศไทยพ.ศ. 2481, มาตรา 674 ข้อ 3 ตอนท้าย “จากกรณีในข้อ 2 หากบุคคลผู้ได้รับโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวจากผู้รับประโยชน์ ต้องการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตนี้ไปให้บุคคลอื่นอีกทอดหนึ่ง ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก.”

สัญญาการประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น เมื่อได้ทำขึ้นแล้วโดยหลักการเมื่อผู้เอาประกันชีวิตจะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต⁵⁰ เหตุผลที่กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันนั้น ก็เช่นเดียวกับที่กล่าวในข้างต้น เพราะมีโอกาสแห่งภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจหากผู้เอาประกันที่มีเจตนาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบแต่แรกเริ่มและขอทำสัญญาประกันชีวิตโดยระบุบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันเป็นผู้รับประโยชน์แล้ว บริษัทผู้รับประกันชีวิตอาจสงสัยและไม่รับประกันก็ได้ จึงต้องปกปิดเจตนาที่แท้จริงของตน โดยในเบื้องต้นจะระบุคนในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาภายหลังจึงเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์เสียหรือการเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ภายหลังที่ได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้วอาจมีการโต้แย้งกันในทางทฤษฎีนิติบัญญัติว่า จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันกับหรือไม่ มีคนเสนอว่า น่าจะกำหนดระยะเวลาหลังการทำสัญญาประกันชีวิตไว้ โดยในระยะเวลาที่ว่านั้น กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันส่วนหลังจากระยะเวลาดังกล่าวไม่ต้องได้รับความยินยอมก็ได้⁵¹

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับแบบ กำหนดเวลา หรือบุคคลที่จะเป็นผู้รับความยินยอมแต่ประการใด จึงสามารถอาศัยการตีความอย่างยืดหยุ่นได้ กล่าวคือเมื่อคำนึงถึงการประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องพัฒนาไปหลายๆ ด้าน แต่ในขณะเดียวกันถ้าไม่มีมาตรการระมัดระวังตามสมควรน้ำหนักความจำเป็นของการกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้น ก็จะสูญเสียไป ฉะนั้นความยินยอมจะทำเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมด้วยวาจาก็ได้ และจะเป็นการให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้

กรณีบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้ไร้ความสามารถ ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้ความ ยินยอมแทนได้หรือไม่นั้น ประเทศญี่ปุ่นในประเด็นนี้กฎหมายพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้จึงต้องอาศัยการตีความ ในทางปฏิบัติจะให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ให้ความยินยอม ในใบคำขอเอา

⁵⁰ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ประเทศญี่ปุ่น, มาตรา 677 ข้อ 2 “จากบทบัญญัติในมาตรา 674 ข้อ 1 การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นเมื่อบุคคลผู้เอาประกันชีวิตจะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต.”

⁵¹ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 103.

ประกันชีวิตจะมีช่องให้ลงชื่อทั้งบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตและผู้แทน โดยชอบธรรม ผู้เยาว์จึงให้ความยินยอมโดยลงชื่อในช่องบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตและผู้แทน โดยชอบธรรมก็ลงชื่อแทนในช่องบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีกด้วย ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นสามารถให้ความยินยอมได้ก็ให้ผู้เยาว์นั้นให้ความยินยอมด้วยควบคู่กับผู้แทน โดยชอบธรรมเป็นการปิดช่องไม่ให้เกิดปัญหา

การเพิกถอนความยินยอม บุคคลที่ถูกเอาประกันจะเพิกถอนความยินยอมที่ได้ให้ไปแล้วได้หรือไม่ แต่ก่อนมีความเห็นว่า ก่อนทำสัญญานั้นย่อมสามารถเพิกถอนความยินยอมได้เสมอ แต่เมื่อเกิดสัญญาขึ้นแล้วจะเพิกถอนความยินยอมซึ่งจะทำให้สัญญาสิ้นผลบังคับนั้นทำไม่ได้ ถ้าหากว่าเหตุผลที่กำหนดให้มีความยินยอมก็เพื่อป้องกัน และป้องกันการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลเป็นหลักแล้ว ข้อสรุปเช่นนั้นก็นับว่าสมเหตุสมผล นอกจากนี้การอนุญาตให้เพิกถอนความยินยอมโดยสมัครใจก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์ที่มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริงในการดำรงชีพของบุคคลที่ถูกเอาประกันอย่างไรก็ดี ในปัจจุบันที่มีปัญหาเกี่ยวกับภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจมากขึ้น จึงมีความเห็นแย้งโดยคำนึงถึงการคุ้มครองบุคคลผู้ถูกเอาประกันว่า หากได้รับอนุญาตจากบริษัทผู้รับประกันก็ควรให้เพิกถอนความยินยอมได้ ถือเป็นสิทธิยกเลิกสัญญาซึ่งควรจะกำหนดไว้ในกรมธรรม์ อย่างไรก็ตามความเห็นเช่นนั้นมิแน่ว่าได้ขยับเข้าใกล้หลักส่วนได้เสียไปอีกก้าวหนึ่ง และยังเป็นการบังคับให้บริษัทผู้รับประกันต้องสอบสวนและใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของอาชญากรรมอีกด้วย ซึ่งยังสงสัยอยู่ว่าจะมีประสิทธิภาพเพียงใด

3.2.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.2.2.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต⁵² ในการทำประกันชีวิตตามกฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดให้จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตและมีข้อกำหนดของความยินยอมที่ชัดเจน เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้ใช้หลักเรื่องความยินยอม จึงมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่คล้ายคลึงกับประเทศอื่นที่ใช้หลักความยินยอมแต่อาจจะแตกต่างกันในบางเรื่องของการบัญญัติกฎหมาย ข้อกำหนดและเงื่อนไขในบางข้อซึ่งบัญญัติอยู่ในกฎหมายประกันชีวิตเป็นเรื่องการทำประกันชีวิตที่ต้องอาศัยความยินยอมของบุคคลนั้นทั้งสิ้น

⁵² Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from

3.2.2.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต⁵³ การกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของเขาด้วย สาธารณรัฐฝรั่งเศสก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้ใช้หลักความยินยอมนี้

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้บุคคลสามารถทำประกันชีวิตของตนเองหรือของบุคคลอื่นได้ และการทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องทำเป็นหนังสือ⁵⁴ ดังนั้นความยินยอมในการทำประกันชีวิตตนเองและของบุคคลอื่นตามกฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงต้องทำเป็นหนังสือ

การทำประกันชีวิตบุคคลอื่นถ้าไม่ได้ให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหนังสือสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวก็จะกลายเป็น โฆษะ⁵⁵ และกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันในเวลาที่มีสิทธิเรียกร้องเงินจำนวนหนึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย⁵⁶

ตามกฎหมายสัญญาประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศสห้ามทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ที่อายุยังไม่ครบ 12 ปี และผู้ที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต หรือบุคคลที่ถูกรักษาในโรงพยาบาลจิตเวช สัญญาประกันชีวิตที่ฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวก็จะกลายเป็น โฆษะ⁵⁷ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการประกันชีวิตซึ่งบุคคลผู้ที่จะต้องให้ความยินยอมยัง

⁵³ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

⁵⁴ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธารณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-1 “บุคคลสามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตตนเองหรือสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นได้ การทำสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ.”

⁵⁵ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธารณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-2 วรรคแรก “สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นถ้ามิได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหนังสือ สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวก็จะกลายเป็น โฆษะ.”

⁵⁶ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธารณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-2 วรรคสอง “การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาประกันชีวิต ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นกัน มิฉะนั้นแล้วจะกลายเป็น โฆษะ.”

⁵⁷ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธารณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-3 “ห้ามทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ที่อายุยังไม่ครบ 12 ปี และผู้ที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต หรือบุคคลที่ถูกรักษาในโรงพยาบาลจิตเวช สัญญาประกันชีวิตที่ฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวก็จะกลายเป็น โฆษะ.”

ไม่มีความสามารถเพียงพอในการให้ความยินยอม หากเป็นกรณีการทำประกันชีวิตผู้เยาว์ที่อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ปกครองและตัวผู้เยาว์เอง จะต้องให้ความยินยอมด้วย⁵⁸ จึงจะสามารถทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์นั้นได้

ในการทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องมีจุดมุ่งหมายหรือข้อกำหนดในสัญญาที่ชัดเจน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิตและภาระผูกพันของกลุ่มสัญญา สัญญาประกันชีวิตต้องมีเงื่อนไขในการจัดสรรผลประโยชน์ด้วย⁵⁹ เมื่อผู้ถูกเอาประกันเสียชีวิต ผู้รับประโยชน์ชอบที่จะได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกัน

ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดตัวผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ไม่ชัดเจน ผู้เอาประกันชีวิตสามารถที่จะกำหนดตัวผู้รับประโยชน์หรือให้บุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้รับประโยชน์แทนได้ แต่จะต้องได้รับความยินยอมของผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน มิฉะนั้นแล้วการระบุชื่อผู้รับประโยชน์หรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวก็จะกลายเป็นโมฆะ⁶⁰ หรือกรณีผู้เอาประกันชีวิตไม่ได้ระบุตัวผู้รับประโยชน์ไว้ในสัญญาประกันชีวิตเมื่อครบระยะเวลาในการทำประกันชีวิต ผู้ถูกเอาประกันชีวิตชอบที่จะได้รับประโยชน์หรือเงินจำนวนหนึ่งเองจากสัญญาประกันชีวิต⁶¹

⁵⁸ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธาณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-4 “การทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ที่อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์และตัวผู้เยาว์เอง จะต้องให้ความยินยอมด้วย.”

⁵⁹ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธาณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-5 “สัญญาประกันชีวิตต้องมีจุดมุ่งหมายหรือข้อกำหนดในสัญญาที่ชัดเจนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิตและภาระผูกพันของกลุ่มสัญญา และสัญญาประกันชีวิตจะต้องมีเงื่อนไขในการจัดสรรผลประโยชน์ด้วย.”

⁶⁰ ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธาณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-8 “สัญญาประกันชีวิตที่ไม่ได้กำหนดตัวผู้รับประโยชน์หรือผู้รับประโยชน์ไม่ชัดเจน บุคคลผู้เอาประกันชีวิตสามารถที่จะกำหนดตัวผู้รับประโยชน์หรือให้บุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้รับประโยชน์แทนได้ แต่จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน มิฉะนั้นแล้วการระบุชื่อผู้รับประโยชน์หรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวก็จะกลายเป็นโมฆะ.”

⁶¹ มาตรา L132-11 ประมวลกฎหมายประกันภัยสาธาณรัฐฝรั่งเศส, มาตรา L132-11 “สัญญาประกันชีวิตที่ไม่ได้ระบุตัวผู้รับประโยชน์ไว้ เมื่อครบระยะเวลาตามสัญญาประกันชีวิตบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตชอบที่จะได้รับประโยชน์เอง.”

3.2.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.2.3.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต⁶² สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นอีกประเทศหนึ่งที่นำหลักเรื่องความยินยอมมาใช้ในสัญญาประกันชีวิต ตามกฎหมายสัญญาประกันภัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการทำสัญญาประกันภัย ผู้รับประกันภัยรับที่จะคุ้มครองความเสี่ยงภัยบางอย่างของผู้ถือกรมธรรม์หรือของบุคคลที่ 3 โดยการจ่ายผลประโยชน์ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือภัยที่ได้ตกลงกันของผู้เอาประกันหรือผู้ถูกเอาประกัน ผู้ถือกรมธรรม์มีหน้าที่จ่ายเงินที่ได้ตกลงกันหรือเรียกอีกอย่างว่า เบี้ยประกัน ให้แก่ผู้รับประกัน⁶³ เป็นหลักการโดยทั่วไปของการทำประกันภัยและการทำประกันชีวิตที่ใช้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การทำประกันชีวิตผู้ถูกเอาประกันต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพก่อนทำสัญญาประกันชีวิต⁶⁴

3.2.3.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต⁶⁵ กฎหมายประกันชีวิตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอนุญาตให้บุคคลสามารถทำประกันชีวิตได้ 2 แบบ คือการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองหรือการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น⁶⁶ การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้เอาประกันชีวิต และความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตต้อง

⁶² Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180

⁶³ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 1 “การทำสัญญาประกันภัย ผู้รับประกันภัยรับที่จะคุ้มครองความเสี่ยงภัยบางอย่างของบุคคลผู้ถือกรมธรรม์หรือของบุคคลที่ 3 โดยการจ่ายผลประโยชน์ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือภัยที่ได้ตกลงกันของบุคคลผู้เอาประกันหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกัน ผู้ถือกรมธรรม์มีหน้าที่จ่ายเงินที่ได้ตกลงกันตามสัญญา (เบี้ยประกัน) ให้แก่ผู้รับประกัน.”

⁶⁴ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 151 “การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพก่อนทำสัญญาประกันชีวิต.”

⁶⁵ Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180

⁶⁶ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 150 (1) “สัญญาประกันชีวิตอาจทำเป็นสัญญาประกันชีวิตตนเองหรือสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น.”

ทำเป็นหนังสือ⁶⁷ เพื่อความสมบูรณ์ของสัญญาและทำให้สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นมีประสิทธิภาพ

กรณีที่บิดาหรือมารดาของผู้เยาว์จะทำสัญญาประกันชีวิตโดยให้ผู้เยาว์เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ถ้าผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 7 ปี ก่อนการเสียชีวิตของผู้เยาว์ ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูและค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นมากกว่าค่าจัดการศพตามปกติแล้ว ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของผู้เยาว์⁶⁸

การแต่งตั้งผู้รับประโยชน์ ผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีสิทธิโดยชอบในการแต่งตั้งบุคคลที่ 3 หรือบุคคลอื่นใดก็ตามเป็นผู้รับประโยชน์ หรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลอื่น โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์ที่ถูกเปลี่ยนแปลงหรือผู้รับประโยชน์เดิมจะยังไม่ได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิตจนกว่าเหตุที่เอาประกันชีวิตจะเกิดขึ้น⁶⁹

สิทธิในการรับช่วงสิทธิ การรับช่วงสิทธิในสัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับประโยชน์เป็นผู้รับช่วงสิทธิในการได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิตเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในการประกันชีวิต การกำหนดผู้รับประโยชน์ต้องได้รับความยินยอมของผู้ถือกรมธรรม์⁷⁰

⁶⁷ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 150 (2) “การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้เอาประกันชีวิต และต้องได้รับความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตเป็นหนังสือ.”

⁶⁸ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 150 (3) “หากบิดาหรือมารดาของผู้เยาว์จะทำสัญญาประกันชีวิตโดยให้ผู้เยาว์เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ถ้าผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 7 ปี ก่อนการเสียชีวิตของผู้เยาว์ บุคคลผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูและค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นมากกว่าค่าจัดการศพตามปกติแล้ว ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของผู้เยาว์.”

⁶⁹ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 159 “บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีสิทธิโดยชอบในการแต่งตั้งบุคคลที่ 3 หรือบุคคลอื่นใดก็ตามเป็นผู้รับประโยชน์ หรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลอื่น โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์ที่ถูกเปลี่ยนแปลงหรือผู้รับประโยชน์เดิมจะยังไม่ได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิตจนกว่าเหตุที่เอาประกันชีวิตจะเกิดขึ้น.”

⁷⁰ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 170(1) “การรับช่วงสิทธิในสัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับประโยชน์เป็นผู้รับช่วงสิทธิในการได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิตเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในการประกันชีวิต การกำหนดตัวผู้รับประโยชน์ต้องได้รับความยินยอมของผู้ถือกรมธรรม์.”

ในกรณีที่ไม่ได้มีการกำหนดผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต สามปีหรือ ทรพยาหรือบุตรของผู้ถือกรมธรรม์ชอบที่จะมีสิทธิเป็นผู้รับประโยชน์ การรับช่วงสิทธิจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตดังกล่าวทราบ⁷¹

3.2.4 สหรัฐอเมริกา

3.2.4.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ถือได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจถือเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจของโลก ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เป็นประเทศหนึ่งที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย มีการบัญญัติกฎหมายที่จำเป็นในการป้องกันอาชญากรรมเพื่อก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคมโดยส่วนรวม เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการประกันชีวิตทำให้ธุรกิจประกันชีวิตในสหรัฐอเมริกามีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการประกันชีวิตเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากชีวิตมนุษย์ได้ ซึ่งกฎหมายของแต่ละรัฐย่อมมีความแตกต่างกันเพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของรัฐนั้นๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงรัฐนิวยอร์ก (New York) และรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) ที่ได้นำหลักเรื่องความยินยอมมาใช้ในสัญญาประกันชีวิต

3.2.4.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต

1) รัฐนิวยอร์ก (New York)⁷² กฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก (New York Insurance Law) กล่าวถึงเรื่องส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคล การกำหนดว่ากรณีใดบ้างที่ต้องได้รับความยินยอมและกรณีใดบ้างที่เป็นข้อยกเว้นหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียและหลักเกณฑ์การให้ความยินยอม⁷³

⁷¹ กฎหมายสัญญาประกันภัยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, มาตรา 170 (2) “สัญญาประกันชีวิตที่ไม่ได้มีการกำหนดตัวผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต สามปีหรือทรพยาหรือบุตรของผู้ถือกรมธรรม์ชอบที่จะมีสิทธิเป็นผู้รับประโยชน์ การรับช่วงสิทธิจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตดังกล่าวทราบ.”

⁷² Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>

⁷³ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3205 เป็นมาตราที่กำหนดว่ากรณีใดบ้างที่ต้องได้รับความยินยอมและกรณีใดบ้างที่เป็นข้อยกเว้นหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียและหลักเกณฑ์การให้ความยินยอม

กรณีที่กำหนดให้บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตจะต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือเพื่อไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินในขณะทำสัญญาประกันชีวิต การทำสัญญาประกันภัยจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับอายุตามกฎหมายที่กำหนดว่าสามารถทำได้หรือว่าด้วยความสามารถของบุคคลในการทำสัญญาจะต้องมีการให้ความยินยอมเป็นหนังสือขณะทำสัญญา⁷⁴ ยกเว้นกรณี

(1) ภรรยาหรือสามีจะทำประกันชีวิตให้แก่กัน ภรรยาหรือสามีในข้อนี้ต้องสมรสกันอย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น หากเป็นการอยู่กินฉันท์สามีภรรยาโดยมิได้มีการแต่งงานจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว การทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่คู่สมรสอีกฝ่ายต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือก่อนจึงจะสามารถทำสัญญาประกันชีวิตได้⁷⁵

(2) บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี 6 เดือน หรือกรณีบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้เยาว์ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูการดูแลเรื่องต่างๆ และที่ยังคงต้องพึ่งพาอาศัยการดำรงชีพจากผู้ปกครอง หากเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ในจำนวนที่ไม่มากไปกว่าข้อจำกัดภายใต้มาตรา 3207 แห่งบทบัญญัตินี้ (จำกัดจำนวนเงินในสัญญาประกันชีวิตไว้ที่ไม่เกินห้าหมื่นดอลลาร์สหรัฐ) สามารถทำสัญญาประกันชีวิตโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์⁷⁶

⁷⁴ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3205 (c) “กำหนดให้บุคคลผู้เอาประกันชีวิตหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตจะต้องให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินในขณะทำสัญญาประกันชีวิต การทำสัญญาประกันชีวิตจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับอายุตามกฎหมายที่กำหนดว่าสามารถทำได้หรือว่าด้วยความสามารถของบุคคลในการทำสัญญาจะต้องมีการให้ความยินยอมเป็นหนังสือขณะทำสัญญา.”

⁷⁵ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3205 (c) (1) “ภรรยาหรือสามีจะทำประกันชีวิตให้แก่กัน.”

⁷⁶ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3205 (c) (2) “บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี 6 เดือน หรือกรณีบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้เยาว์ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูการดูแลเรื่องต่างๆ และที่ยังคงต้องพึ่งพาอาศัยการดำรงชีพจากผู้ปกครอง หากเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ในจำนวนที่ไม่มากไปกว่าข้อจำกัดภายใต้มาตรา 3207 แห่งบทบัญญัตินี้.”

นายจ้างย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้าง การที่นายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้กับลูกจ้างของตนเพื่อให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองนั้น นายจ้างต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้างซึ่งเป็นบุคคลที่นายจ้างจะนำชีวิตของเขาไปทำสัญญาประกันชีวิต⁷⁷

ถ้าผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่ได้แต่งตั้งผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต สิทธิในการเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต เป็นของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประโยชน์คนก่อนด้วย⁷⁸

2) รัฐแคลิฟอร์เนีย (California)⁷⁹ กฎหมายประกันภัยของรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประกันชีวิตไว้ว่า การทำประกันชีวิตหากผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลซึ่งจะถูกนำไปทำประกันชีวิต ไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียในทางเครือญาติความสัมพันธ์ทางธุรกิจ สามารถทำประกันชีวิตให้แก่กันได้

บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตและสุขภาพของตัวเอง หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตนต้องให้การศึกษาหรือสนับสนุน หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตนมีภาระผูกพันตามกฎหมายในการจ่ายเงินหรือดูแลทรัพย์สินหรือบริการจากการตายหรือเจ็บป่วยของบุคคลนั้น⁸⁰

⁷⁷ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3205 (d) (1) “นายจ้างย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้าง การที่นายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้กับลูกจ้างของตนนายจ้างต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้าง.”

⁷⁸ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก, มาตรา 3216 (L) “การเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่ได้แต่งตั้งผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตเป็นแบบที่ไม่อาจเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ได้ สิทธิในการเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ได้นั้นเป็นของบุคคลผู้เอาประกันชีวิตและต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประโยชน์คนก่อนด้วย.”

⁷⁹ Justia. (n.d.). California Insurance Code 2009. Retrieved June 2, 2011, from

<http://law.justia.com/codes/california/2009/ins.html>

⁸⁰ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐแคลิฟอร์เนีย, มาตรา 10110 “บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตและสุขภาพของตัวเอง หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตนต้องให้การศึกษาหรือสนับสนุน หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตนมีภาระผูกพันตามกฎหมายในการจ่ายเงินหรือดูแลทรัพย์สินหรือบริการจากการตายหรือเจ็บป่วยของบุคคลนั้น.”

ในกรณีที่ป็นนายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างของตน นายจ้างจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้าง ซึ่งเป็นบุคคลที่นายจ้างนำชีวิตของเขาไปทำสัญญาประกันประกันชีวิตและกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นแก่ลูกจ้าง⁸¹

หากเป็นการทำประกันชีวิตให้แก่บุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี นอกจากความยินยอมของผู้เยาว์แล้วต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นด้วย⁸²

3.2.5 สหพันธรัฐมาเลเซีย

3.2.5.1 หลักทั่วไปของการทำประกันชีวิต⁸³ สหพันธรัฐมาเลเซียได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการประกันชีวิตตามกฎหมายประกันภัยของมาเลเซียว่า บุคคลซึ่งเป็นผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่เป็นผู้ถูกเอาประกันชีวิตหรือบุคคลซึ่งถูกนำเอาชีวิตของตนมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยเมื่อมรณะภัยนั้นเกิดขึ้น ส่วนได้เสียที่ว่านี้จะต้องมีในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตเกิดผลบังคับมิฉะนั้นสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆะ⁸⁴

นอกจากหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตแล้วสหพันธรัฐมาเลเซียได้นำหลักเกณฑ์เรื่องความยินยอมมาใช้ในสัญญาประกันชีวิตด้วยเช่นกันควบคู่กันไปทั้งสองหลักเกณฑ์

⁸¹ ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐแคลิฟอร์เนีย, มาตรา 10110.1 (c) “หากนายจ้างต้องการจะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างของตน นายจ้างจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้างก่อน.”

⁸² ประมวลกฎหมายประกันภัยรัฐแคลิฟอร์เนีย, มาตรา 10112 “การทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี ต้องได้รับความยินยอมของผู้เยาว์เป็นลายลักษณ์อักษรรวมทั้งความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย.”

⁸³ Bank Negara Malaysia. (n.d.). Malaysia Insurance Act 1996. Retrieved July 6, 2011, from <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=14&pg=17&ac=545&full=1>

⁸⁴ กฎหมายประกันภัยสหพันธรัฐมาเลเซีย, มาตรา 152 “บุคคลซึ่งเป็นผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ส่วนได้เสียที่ว่านี้จะต้องมีในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตเกิดผลบังคับมิฉะนั้นสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆะ.”

3.2.5.2 ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต⁸⁵ กฎหมายประกันภัยสหพันธรัฐมาเลเซียกำหนดไว้ว่า ในกรณีที่บุคคลซึ่งจะถูกลำเอาชีวิตไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจปกครองก่อน จึงจะสามารถนำชีวิตของบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 16 ปี ไปทำสัญญาประกันชีวิตได้⁸⁶

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

ลำดับที่	ญี่ปุ่น	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ไทย
1. หลักที่ใช้ในการทำประกันชีวิต	หลักความยินยอม	หลักความยินยอม	หลักความยินยอม	หลักส่วนได้เสีย
2. แบบในการให้ความยินยอม	-	หนังสือ	หนังสือ	-
3. การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	-	-

⁸⁵ Bank Negara Malaysia. (n.d.). Malaysia Insurance Act 1996. Retrieved July 6, 2011, from <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=14&pg=17&ac=545&full=1>

⁸⁶ กฎหมายประกันภัยสหพันธรัฐมาเลเซีย, มาตรา 153 “การทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์หรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี บุคคลผู้เอาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจปกครองก่อน จึงจะสามารถนำชีวิตของบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 16 ปี ไปทำสัญญาประกันชีวิตได้.”

4. การระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	-
5. กรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์	-	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์และผู้แทนโดยชอบธรรม	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์เมื่ออายุครบกำหนด	-

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษากลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้นำหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้แยกต่างหากจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยใช้หลักส่วนได้เสีย ซึ่งการทำสัญญาประกันชีวิตของทั้งสามประเทศสามารถทำสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำได้

ตารางที่ 3.2 ตารางเปรียบเทียบหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามหลักกฎหมายไทยกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

ลำดับที่	สหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์ก	สหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนีย	สหพันธรัฐ มาเลเซีย	ไทย
1. หลักที่ใช้ในการทำประกันชีวิต	หลักส่วนได้เสีย ควบคู่หลักความ ยินยอม	หลักส่วนได้เสีย ควบคู่หลักความ ยินยอม	หลักส่วนได้เสีย ควบคู่หลักความ ยินยอม	หลักส่วน ได้เสีย
2. แบบในการให้ความยินยอม	หนังสือ	หนังสือ	หนังสือ	-
3. การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต	-	-	-	-

4. การระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประกัน	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกัน	-	-	-
5. กรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์เมื่ออายุครบกำหนด	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์และผู้แทนโดยชอบธรรม	ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์เมื่ออายุครบกำหนด	-

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกาทำการศึกษาเฉพาะรัฐนิวยอร์กและรัฐแคลิฟอร์เนีย สหพันธรัฐมาเลเซีย ทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วทั้งสองประเทศใช้หลักส่วนใหญ่ได้เสียในการทำสัญญาประกันชีวิตเป็นหลักโดยจะมีการนำเอาหลักความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้ในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลผู้ที่ถูกนำเอาชีวิตของตนมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมีกรณีเกิดขึ้นต้องให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต เพื่อให้บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ทราบว่ามิบุคคลผู้เอาประกันชีวิตหรือบุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิต เป็นการป้องกันการทำสัญญาประกันชีวิตที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่รู้หรือทราบมาก่อนว่าชีวิตของตนได้ถูกนำไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิตและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยมิชอบ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต

สภาพสังคมในปัจจุบันของไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกันชีวิตและสิทธิเสรีภาพของตนอีกทั้งการประกอบธุรกิจประกันชีวิตก็มีมากขึ้น รัฐจึงควรที่จะคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากสัญญาประกันชีวิตที่ปราศจากการรู้เห็นหรือให้ความยินยอมจากบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปทำประกันชีวิต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายประกันชีวิตของประเทศไทย หากกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตไว้ก็จะเป็นการช่วยลดการเกิดเหตุฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันชีวิตได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาแบ่งออกได้เป็น 5 เรื่อง คือ

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตคือ นิติกรรมประเภทหนึ่งที่ผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับสิทธิ ของคู่สัญญาในการเข้าทำสัญญาระหว่างกัน ตามมาตรา 861 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย บัญญัติไว้ว่า “อันว่าสัญญาประกันภัยนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตคงได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย” และตามมาตรา 889 บัญญัติไว้ว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การจ่ายเงินย่อมอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลหนึ่ง” จากบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองมาตราแล้วจะเห็นได้ว่าการทำสัญญาประกันชีวิตจะมีบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายแรกคือผู้รับประกันชีวิตที่เมื่อเกิดการตายของผู้ถูกเอาประกัน ผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง ให้แก่ผู้เอาประกันซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกัน

การทำสัญญาประกันชีวิตของตนเอง บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเอง¹ โดยไม่จำกัด ตามมาตรา 863 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย บัญญัติไว้ว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้นไซ้ ท่านว่าไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” แต่ถ้าเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่น สัญญาประกันชีวิตนั้นจะเกิดขึ้นได้ บุคคลที่จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลอื่น ต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ตนจะเอาประกันชีวิตถึงขนาดที่เรียกว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้น² จึงจะถือได้ว่าผู้เอาประกันมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันไว้ตามกฎหมาย เช่น คู่สมรสหรือผู้มีความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ จะเห็นได้ว่าหลักส่วนได้เสียได้ปิดกั้นประโยชน์ในการประกันชีวิตซึ่งคิดเงื่อนไขในเรื่องของหลักส่วนได้เสียไว้อยู่มากมายในปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการทำประกันชีวิตบุคคลอื่นไว้อย่างชัดเจน หากมีการทำสัญญาประกันชีวิตโดยการนำชีวิตของบุคคลที่สามไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อเกิดความมรณะขึ้นในชีวิตของบุคคลที่สาม โดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียเพียงประการเดียวอาจจะก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตของบุคคลที่สามได้ เนื่องจากบุคคลที่สามไม่มีโอกาสที่จะทราบได้ว่ามีบุคคลอื่นนำชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับตนอาจถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของเขา ดังนั้นการนำเอาหลักความยินยอมของบุคคลซึ่งจะถูกเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้นมาใช้ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่สามป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากชีวิตบุคคลอื่นและไม่เป็นการปิดกั้นการพัฒนาธุรกิจการทำประกันชีวิตในประเทศไทยให้มีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น

การนำหลักความยินยอมมาใช้ในสัญญาประกันชีวิตควรกำหนดแบบของสัญญาหรือข้อกำหนดให้ชัดเจนว่าความยินยอมควรให้ขณะใด ควรให้ในขณะที่มีการทำสัญญาหรือสามารถแสดงความยินยอมได้ก่อนโดยที่สัญญายังไม่เกิดได้หรือไม่ และควรใช้แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสืออย่างไร กฎหมายควรกำหนดรูปแบบให้ชัดเจนเพื่อเป็นหลักปฏิบัติที่ถูกต้องตรงกัน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1769/2521.

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366/2509.

เช่นในใบคำขอทำประกันชีวิตของประเทศญี่ปุ่นจะมีช่องข้อความให้ผู้ถูกเอาประกันชีวิตเขียนความยินยอมของตนลงไป ส่วนระยะเวลาในการให้ความยินยอมก็มีได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะ ผู้เขียนมีความเห็นว่าความยินยอมนั้นต้องให้ก่อนการทำสัญญาประกันชีวิตหรือในเวลาที่เกิดสัญญาก็ถือเป็นความยินยอมที่สมบูรณ์³

สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นกำหนดให้การเสียชีวิตของบุคคลอื่นเป็นเหตุแห่งการชดใช้เงินจำนวนหนึ่ง ดังนั้นในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นก่อน

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น บัญญัติไว้ในมาตรา 674 ข้อ 1⁴ “การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต” และกรณีการประกันชีวิตแบบกลุ่มก็ไม่ได้รับการยกเว้นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเช่นกัน

นอกจากนี้ ในกรณีสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์เอง ก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ซึ่งกฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 674 ข้อ 1 ตอนท้ายเป็นข้อยกเว้นให้ไม่ต้องได้รับความยินยอมหากผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์เอง แตกต่างกับกฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ไม่มีข้อยกเว้นเหมือนข้อยกเว้นของกฎหมายพาณิชย์ประเทศญี่ปุ่น จึงต้องให้ความยินยอมด้วยทุกครั้ง⁵

กฎหมายประกันภัยของรัฐนิวยอร์ก มาตรา 3205 (c) ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกรณีที่กำหนดให้ผู้ถูกเอาประกันจะต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือเพื่อไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินในขณะทำสัญญาประกันชีวิต⁶

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธรัฐมาเลเซีย และรัฐแคลิฟอร์เนีย แม้ตัวบทจะไม่ได้กำหนดชัดเจนในเรื่องระยะเวลาในการให้ความ

³ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 95-107.

⁴ Seeman, Roderick H. (n.d.). Commercial Code of Japan. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Table%20of%20Contents.html>

⁵ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 101.

⁶ Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>

ยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตแต่ตีความได้ว่าต้องให้ความยินยอมก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิต

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา L132-1 บุคคลสามารถทำประกันชีวิตตนเองและของบุคคลอื่นได้ การทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือ⁷ แสดงให้เห็นว่าขณะทำสัญญาประกันชีวิตต้องมีการให้ความยินยอมเกิดขึ้น

กฎหมายประกันภัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 150 (2) การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกัน⁸ ซึ่งสามารถตีความได้ว่า การให้ความยินยอมควรมีก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิตก็ได้

กฎหมายประกันภัยของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 10110.1 (c) ในกรณีที่เป็นนายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างของตน นายจ้างจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้าง ซึ่งเป็นบุคคลที่นายจ้างนำชีวิตของเขาไปทำสัญญาประกันประกันชีวิตและกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นแก่ลูกจ้าง⁹ เมื่อพิจารณาถ้อยคำจากตัวบทกฎหมายแล้วพบว่า นายจ้างต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้างก่อนที่จะไปทำสัญญาประกันชีวิตลูกจ้าง

จากการศึกษาพบว่า ความยินยอมต้องให้ก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิต ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต หรือเป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมแทนกรณีผู้เยาว์หรือบุคคลไร้ความสามารถ ความยินยอมไม่มีแบบ ฉะนั้น จะให้ความยินยอมเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมด้วยวาจาก็ได้ และจะเป็นการให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ การให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตไม่ได้จำกัดว่าต้องให้ล่วงหน้านานแค่ไหน ตราบใดที่ยังไม่มีการถอนความยินยอมก็ยิ่งถือว่ามีความยินยอมอยู่ การให้ความยินยอมของผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องให้ความยินยอมโดยสมัครใจปราศจากการทำกลฉ้อฉลหลอกลวง ข่มขู่หรือสำคัญผิด ผู้ให้ความยินยอมต้องเข้าใจผลแห่งความยินยอมนั้น การให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตควรระบุลงไปยังชัดเจนในสัญญาประกันชีวิต หรือในใบคำขอทำประกันชีวิตควรมีข้อความแสดงความยินยอมไว้

⁷ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

⁸ Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180

⁹ Justia. (n.d.). California Insurance Code 2009. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/california/2009/ins.html>

ในกรณีที่ผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องการเพิกถอนความยินยอมที่ได้ให้ไปแล้ว จากการศึกษาทำให้ทราบว่า บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตยอมเพิกถอนความยินยอมได้เสมอก่อนทำสัญญาประกันชีวิตแต่เมื่อเกิดสัญญาประกันชีวิตขึ้นแล้ว จะเพิกถอนความยินยอมซึ่งจะทำให้สัญญาประกันชีวิตสิ้นสุดบังคับไปนั้นทำไม่ได้ เพราะการอนุญาตให้เพิกถอนความยินยอมหลังจากการทำสัญญาประกันชีวิตอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในชีวิตของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้นได้ แต่ถ้าหากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีความจำเป็นต้องการเพิกถอนความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำขึ้นแล้ว คงต้องมีการกำหนดค่าชดเชยหรือค่าเสียหายที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องรับผิดชอบใช้ จากความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เอาประกันและผู้รับประโยชน์เมื่อสัญญาประกันชีวิตนั้นถูกยกเลิกไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตด้วย

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับแบบในการให้ความยินยอม

เนื่องจากประเทศไทยมิได้มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต ประเทศไทยจึงไม่ได้มีหลักเกณฑ์เรื่องดังกล่าวมาใช้บังคับมีแต่เพียงหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายของต่างประเทศที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตไว้ กล่าวคือการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นสามารถกระทำได้หากได้รับความยินยอมจากบุคคลซึ่งถูกนำเอาชีวิตของตนเองไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิต และการให้ความยินยอมในต่างประเทศได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการให้ความยินยอมว่าจะต้องทำหรือดำเนินการอย่างไร เมื่อไร และจะมีผลในทางกฎหมายเป็นเช่นไรหากการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นมิได้รับความยินยอมจากบุคคลที่นำเอาชีวิตของตนมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้น

หลักเกณฑ์ในการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยตามมาตรา 867 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักไว้ว่า ในการทำสัญญาประกันภัยนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อของตัวแทนฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ หมายความว่า กฎหมายมิได้มีการกำหนดรูปแบบการทำสัญญาประกันชีวิตไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องมีรูปแบบและวิธีการอย่างไร คงกำหนดเพียงว่าหากสัญญาประกันภัยมิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกัน ได้ การที่กฎหมายไม่ได้

กำหนดรูปแบบของสัญญาประกันชีวิตไว้อย่างชัดเจนมิได้มีความหมายว่าสัญญาประกันชีวิตนั้นยังไม่ได้เกิด หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าสัญญาประกันชีวิตนั้นมีการเสนอสนองตรงกันในสาระสำคัญแล้ว สัญญาประกันชีวิตนั้นก็เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ได้

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น ไม่ได้กำหนดแบบในการให้ความยินยอมแต่อย่างใดจึงสามารถอาศัยการตีความอย่างยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ เมื่อคำนึงถึงว่าการประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องพัฒนาไปหลายๆ ด้าน แต่ในขณะเดียวกันถ้าไม่มีมาตรการระมัดระวังตามสมควรน้ำหนักความจำเป็นของการกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นก็จะสูญเสียไป¹⁰

จากการที่กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นมิได้กำหนดรูปแบบของความยินยอมไว้ ฉะนั้นการให้ความยินยอมจะมาเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมด้วยวาจาก็ได้ และจะเป็นการให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้เช่นกัน การที่กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดรูปแบบของความยินยอมไว้นับว่าเป็นเรื่องดี เพราะการยินยอมด้วยวาจาหรือโดยปริยายก็สมบูรณ์เป็นความยินยอมได้จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดแบบของความยินยอมอย่างเคร่งครัด ซึ่งแตกต่างกับกับกฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันที่กำหนดแบบความยินยอมไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือ

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา L132-1 “บุคคลสามารถทำประกันชีวิตของตนเองหรือของบุคคลอื่นก็ได้ และการทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องทำเป็นหนังสือ”

มาตรา L132-2 วรรคหนึ่ง การให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นแล้วจะกลายเป็นโมฆะ¹¹

กฎหมายประกันภัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 150 (2) การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นกำหนดให้ความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือ¹²

¹⁰ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 103.

¹¹ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from

<http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

¹² Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180

กฎหมายประกันภัยของรัฐนิวยอร์ก มาตรา 3205 (c) กำหนดให้ผู้ถือเอาประกันจะต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือเพื่อไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินในขณะทำสัญญาประกันชีวิต

มาตรา 3205 (d) (1) การที่นายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้กับลูกจ้างของตนเพื่อให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองนั้น นายจ้างต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้างซึ่งเป็นบุคคลที่นายจ้างจะนำชีวิตของเขาไปทำสัญญาประกันชีวิต¹³

กฎหมายประกันภัยของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 10110.1 (c) ในกรณีที่เป็นนายจ้างจะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างของตน นายจ้างจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกจ้างซึ่งเป็นบุคคลที่นายจ้างนำชีวิตของเขาไปทำสัญญาประกันประกันชีวิตและกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นแก่ลูกจ้าง

มาตรา 10112 หากเป็นการทำประกันชีวิตให้แก่บุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี นอกจากความยินยอมของผู้เยาว์แล้วต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นด้วย¹⁴

กฎหมายประกันภัยของสหพันธรัฐมาเลเซีย มาตรา 153 ในกรณีที่บุคคลซึ่งจะถูกนำเอาชีวิตไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยหรือผู้ถือเอาประกันชีวิตที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจปกครอง¹⁵

ความยินยอมนั้นเมื่อพิจารณาตามนัยของข้อกำหนดตามกฎหมายแล้วจะเห็นว่า ต้องเป็นความยินยอมที่ให้เมื่อสัญญาแต่ละสัญญาได้กำหนดเป็นรูปธรรมเรียบร้อย ด้านเนื้อหาของสัญญายังไม่ได้กำหนดเป็นรูปธรรมจะถือว่ามีความยินยอมอยู่ในตัวเนื้อหาได้ไม่ แต่ในเวลาให้ความยินยอมนั้นบุคคลผู้ถือเอาประกันชีวิตจะต้องรู้เนื้อหาของสัญญาเพียงใด ถ้าดูตามนัยของกฎหมายจะเห็นว่า จะต้องรู้ว่าคู่สัญญาและผู้รับประโยชน์เป็นใคร

¹³ Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>

¹⁴ Justia. (n.d.). California Insurance Code 2009. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/california/2009/ins.html>

¹⁵ Bank Negara Malaysia. (n.d.). Malaysia Insurance Act 1996. Retrieved July 6, 2011, from <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=14&pg=17&ac=545&full=1>

จากที่ได้ทำการศึกษาในบทที่ 3 หลักเกณฑ์และวิธีการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามกฎหมายของต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่แล้วรูปแบบหรือวิธีการให้ความยินยอมนั้นจะเป็นการให้ความยินยอมในลักษณะที่ชัดเจน โดยการกำหนดว่ารูปแบบในการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องทำเป็นหนังสือ ดังนั้น หากประเทศไทยนำหลักเรื่องความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาบังคับใช้ควรกำหนดให้การทำสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต

เมื่อสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเกิดมีผลบังคับขึ้นแล้ว เมื่อจะโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ได้แก่ สิทธิของผู้รับประโยชน์ก่อนเหตุการณ์ที่เอาประกันภัยไว้ จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้นด้วยหรือไม่

การโอนประโยชน์แห่งสัญญาประกันชีวิตเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่ง ซึ่งตามมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย บัญญัติไว้ว่า “แม้ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมิได้เป็นผู้รับประโยชน์เองก็ดี ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะโอนประโยชน์แห่งสัญญานั้นให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งได้ เว้นแต่จะได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปแล้ว และผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้วว่าคุณงานจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น”

บทบัญญัติมาตรา 891 กำหนดข้อยกเว้นว่าหากผู้เอาประกันภัยได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปแล้ว และผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้วว่าคุณงานจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น ผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถโอนประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตนั้นได้อีก

ดังนั้นหากผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันชีวิตแล้วว่าคุณงานจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต บุคคลซึ่งถูกผู้อื่นนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้นหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถโอนสิทธิประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตได้อีก

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 674 ข้อ 2¹⁶ บัญญัติไว้ว่า “การ โอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต จะต้องได้รับความยินยอมของผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต”

ในกรณีสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์เอง เมื่อบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์เอง ได้โอนสิทธิในการรับเงินจำนวนหนึ่งให้บุคคลอื่นไป และบุคคลผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวจะ โอนสิทธิที่รับมาให้แก่บุคคลอื่น ไปอีกทอดหนึ่ง ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตด้วย กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น บัญญัติไว้ในมาตรา 674 ข้อ 3¹⁷ รวมทั้งการทำประกันชีวิตตนเอง หากผู้รับประโยชน์จะโอนสิทธิของตนให้บุคคลอื่นก็จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันเช่นกัน

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา L132-2 วรรค 2 กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตในเวลาโอนสิทธิเรียกร้องเงินจำนวนหนึ่ง¹⁸

ส่วนกฎหมายประกันภัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้ตัวบทจะไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจน แต่มีการตีความว่าในการ โอนสิทธิเรียกร้องเงินจำนวนหนึ่งภายหลังเกิดสัญญาแล้ว ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

จากที่กล่าวมาพอจะเห็นได้ว่าไม่เฉพาะแต่ในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตเท่านั้นที่ต้องให้ความยินยอม เมื่อมีการ โอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตก็จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าการ โอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตภายหลังเกิดสัญญาประกันชีวิตขึ้นแล้วไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก เพราะถ้าหากความเป็นจริงในทางปฏิบัติบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นลูกหนี้และบุคคลผู้เอาประกันชีวิตเป็นเจ้าของหนี้ เช่น กรณีการกู้เงินจากธนาคาร เมื่อเจ้าหนี้ต้องการ โอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดในสัญญาประกันชีวิตให้แก่เจ้าหนี้อื่นไปอีกทอดหนึ่งแล้วลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต

¹⁶ Seeman, Roderick H. (n.d.). Commercial Code of Japan. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Table%20of%20Contents.html>

¹⁷ Seeman, Roderick H. (n.d.). Commercial Code of Japan. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Table%20of%20Contents.html>

¹⁸ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

ไม่ยินยอมในการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวยอมเกิดปัญหาได้ในทางปฏิบัติ

ข้อกำหนดในเรื่องการโอนสิทธิประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวนี้คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดแก่ชีวิตของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตจากการเปลี่ยนผู้รับประโยชน์ ซึ่งเรียกว่าภัยอันเนื่องจากสภาพจิตใจเป็นหลัก ผู้เขียนมีความเห็นว่าการได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตก็ถือได้ว่าเพียงพอแล้วในการป้องกันภัยดังกล่าว

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์

สัญญาประกันชีวิตนั้นเมื่อได้ทำขึ้นแล้ว เมื่อผู้เอาประกันชีวิตจะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้น

เหตุผลที่กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้น เพราะมีโอกาสแห่งภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจ แต่ความเสี่ยงภัยในกรณีจะมากกว่ากรณีการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดจากการประกันชีวิตเพราะอาจเป็นไปได้ว่า หากผู้เอาประกันชีวิตที่มีเจตนาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบแต่แรกเริ่มและขอทำสัญญาประกันชีวิตโดยระบุบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์แล้ว บริษัทผู้รับประกันชีวิตอาจจะมีข้อสงสัยและไม่รับประกันชีวิตก็ได้ จึงต้องปกปิดเจตนาที่แท้จริงของตน โดยในเบื้องต้นจะระบุให้บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตต่อมาภายหลังจึงเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์จากคนในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไปเป็นบุคคลอื่น เช่น กรณีฆาตกรรมประกันชีวิตมณิลา¹⁹ ซึ่งใช้วิธีการเปลี่ยนผู้รับประโยชน์

กรณีฆาตกรรมประกันชีวิตที่กรุงมณิลาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ตกเป็นข่าวในช่วงปี 1981 ทั้งทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ทั้งนี้จากการสารภาพของผู้กระทำผิดหลังจากเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว 2 ปี มีข้อเท็จจริงโดยย่อดังนี้ เมื่อเดือนมิถุนายน ปี 1979 นายนาคาซาวะ ซึ่งเป็นผู้จัดการบาร์แห่งหนึ่งขณะนั้นอายุ 39 ปี เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันตามสัญญาประกันชีวิต ได้ถูกคนร้ายกลุ่มหนึ่งปล้นกลางถนนในกรุงมณิลาและถูกฆ่าตาย หลังจากนั้นจึงมีการชำระเงินจำนวน 4 ล้านเยนจาก

¹⁹ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 102-103.

ผู้รับประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันชื่อนายชูชุกี แต่ความจริงแล้วนายชูชุกีเป็นผู้ร่วมกระทำผิดคนหนึ่ง โดยเป็นคนไปจ้างวานมือสังหารที่มนิลา แต่เดิมนั้นนายนาทากาซาเวเป็นผู้เอาประกันชีวิตเอง และเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต โดยยกประโยชน์ให้แก่ภรรยา ก่อนเกิดเหตุประมาณ 11 เดือน ได้เปลี่ยนชื่อผู้เอาประกันและผู้รับประกันชื่อนายชูชุกี อ้างว่าเป็นเพื่อนและเป็นเจ้าหน้าที่และได้ก่อเหตุฆาตกรรมดังกล่าว

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 677 วรรคสอง สัญญาการประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นเมื่อได้ทำขึ้นแล้ว ผู้เอาประกันจะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกัน จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต²⁰

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา L132-8 เมื่อผู้ถูกเอาประกันเสียชีวิต ผู้รับประกันชอบที่จะได้รับเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกัน ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดตัวผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตหรือผู้รับประกันไม่ชัดเจน ผู้เอาประกันชีวิตสามารถที่จะกำหนดตัวผู้รับประกันหรือให้บุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้รับประกันแทนได้ แต่จะต้องได้รับความยินยอมของผู้ถูกเอาประกันชีวิตก่อน มิฉะนั้นแล้วการระบุชื่อผู้รับประกันหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้รับประกันจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวก็จะกลายเป็นโมฆะ²¹

กฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก มาตรา 3216 (L) ถ้าผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่ได้แต่งตั้งผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตเป็นแบบที่ไม่อาจเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันได้ สิทธิในการเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันจากสัญญาประกันชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันได้นั้นเป็นของผู้ถูกเอาประกันชีวิตและต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประกันคนก่อนด้วย²²

การระบุผู้รับประกันและเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตภายหลังที่ได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้วอาจมีการโต้แย้งในทางทฤษฎีนิติบัญญัติว่า จำเป็นต้องได้รับความ

²⁰ Seeman, Roderick H. (n.d.). Commercial Code of Japan. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Table%20of%20Contents.html>

²¹ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

²² Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>

ยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีกหรือไม่ หรือน่าจะกำหนดระยะเวลาภายหลังการทำสัญญาประกันชีวิตไว้ โดยในระยะเวลาที่ว่านั้น กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ส่วนหลังจากระยะเวลาดังกล่าวไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

ผู้เขียนมีความเห็นว่าบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมีกรณีภัยเกิดขึ้นควรให้ความยินยอมทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตเวลาใดก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยมิชอบ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยเรื่องการโอนสิทธิประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต ที่มีข้อยกเว้นว่าหากผู้เอาประกันชีวิตได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปแล้ว และผู้รับประโยชน์ซึ่งถูกระบุในสัญญาประกันชีวิตได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยว่าตนจำนงจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญาประกันชีวิตนั้น การโอนสิทธิประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตให้บุคคลอื่นย่อมทำไม่ได้ หากนำบทบัญญัติมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมาปรับใช้ก็สามารถกำหนดเงื่อนไขการให้ความยินยอมในการระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตหลังจากที่ผู้รับประโยชน์ได้รับมอบกรมธรรม์ประกันชีวิตและตกลงจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถที่จะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตได้อีก

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับกรณีที่ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์

เมื่อบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้ไร้ความสามารถ ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้ความยินยอมแทนได้หรือไม่ ในประเทศที่ใช้หลักความยินยอมก็มีข้อแตกต่างกันประเด็นที่น่าพิจารณาคือ กรณีผู้เยาว์เป็นบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น

กฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นมิได้บัญญัติไว้จึงต้องอาศัยการตีความ²³ ในทางปฏิบัติจะให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ให้ความยินยอม ในใบคำขอเอาประกันชีวิตจะมีช่องให้ลงชื่อทั้งบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตและผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้เยาว์จึงให้ความยินยอมโดยลงชื่อในช่องบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตและผู้แทนโดยชอบธรรมก็ลงชื่อแทนในช่องบุคคลผู้ถูกเอาประกัน

²³ ไกรวิน สารวิจิตร. เล่มเดิม. หน้า 106.

ชีวิตอีกด้วย ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นสามารถให้ความยินยอมได้ก็ให้ผู้เยาว์นั้นให้ความยินยอมด้วยควบคู่กับผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นการปิดช่องไม่ให้เกิดปัญหา

กฎหมายประกันภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา L132-3 วรรคแรก ห้ามทำสัญญาประกันชีวิตที่กำหนดให้ผู้เยาว์ที่อายุยังไม่ครบ 12 ปี และผู้ที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และตามมาตรา L132-4 วรรคแรก กรณีการประกการประกันชีวิตผู้เยาว์ที่อายุตั้งแต่ 12 ปี ขึ้นไป จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมและตัวผู้เยาว์เองจะต้องให้ความยินยอมด้วย²⁴

กฎหมายประกันภัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 150 ข้อสาม กล่าวไว้ว่า “กรณีที่บิดาหรือมารดาของผู้เยาว์จะทำสัญญาประกันชีวิตโดยให้ผู้เยาว์เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ถ้าผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 7 ปี ก่อนการเสียชีวิตของผู้เยาว์ ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูและค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นมากกว่าค่าจัดการศพตามปกติแล้ว ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของผู้เยาว์”²⁵

อย่างไรก็ดีเพื่อป้องกันอันตรายจกัดผลประโยชน์หรือเงินจำนวนหนึ่งที่ได้รับจากสัญญาประกันชีวิตให้ต่ำไว้ แต่ก็มีแนวคิดทางนิติบัญญัติว่าน่าจะให้ศาลครอบครัวเป็นผู้ตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ

กฎหมายประกันภัยของรัฐนิวยอร์ก มาตรา 3205 (c) (2) บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี 6 เดือน หรือกรณีบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้เยาว์ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู การดูแลเรื่องต่างๆ และที่ยังคงต้องพึ่งพาอาศัยการดำรงชีพจากผู้ปกครอง หากเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ในจำนวนที่ไม่มากไปกว่าข้อจำกัดภายใต้มาตรา 3207 แห่งบทบัญญัตินี้ คือ จำกัดจำนวนเงินในสัญญาประกันชีวิตไว้ที่ไม่เกินห้าหมื่นดอลลาร์สหรัฐ สามารถทำสัญญาประกันชีวิตโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์²⁶

²⁴ Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>

²⁵ Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180

²⁶ Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>

จากมาตราดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ผู้เยาว์โดยกำหนดหรือระบุจำนวนเงินในสัญญาประกันชีวิต ที่ไม่มากไปกว่าข้อจำกัดตามมาตรา 3207 ผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์สามารถทำสัญญาประกันชีวิตโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์ แต่ถ้าหากผลประโยชน์หรือจำนวนเงินที่ได้รับจากสัญญาประกันชีวิตเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์ก่อนเสมอ

การที่กฎหมายประกันภัยของรัฐนิวเจอร์ซีย์กำหนดไว้เช่นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะได้มีการกำหนดจำนวนเงินหรือผลประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 3207 แล้ว ซึ่งผู้บัญญัติกฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีย์อาจมองเห็นว่าจำนวนเงินดังกล่าวเหมาะสมที่จะให้ผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถทำสัญญาประกันชีวิตของผู้เยาว์โดยปราศจากความยินยอมได้ ถ้าจำนวนเงินดังกล่าวไม่เกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้

กฎหมายประกันภัยของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 10112 หากเป็นการทำประกันชีวิตให้แก่บุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี นอกจากความยินยอมของผู้เยาว์แล้วต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นด้วย²⁷

กฎหมายประกันภัยของสหพันธรัฐมาเลเซีย มาตรา 153 กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่บุคคลซึ่งจะถูกนำเอาชีวิตไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจปกครอง²⁸

ปัญหาคือถ้ามีเฉพาะความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมเท่านั้นจะเพียงพอหรือไม่ มีความเห็นว่าเพียงพอเหตุผลคือ โดยรูปแบบความยินยอมตามกฎหมายมีลักษณะเป็นนิติกรรมจึงสามารถนำบทบัญญัติว่าด้วยการทำนิติกรรมตามกฎหมายแฟงมาใช้บังคับได้ และในความเป็นจริงผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ก็มีคุณสมบัติที่จะทำสัญญาประกันชีวิตที่ผู้เยาว์เป็นทั้งผู้เอาประกันชีวิตและเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้อยู่แล้ว แต่ก็มีความเห็นว่าการให้ความยินยอมเป็นการใช้

²⁷ Justia. (n.d.). California Insurance Code 2009. Retrieved June 2, 2011, from

<http://law.justia.com/codes/california/2009/ins.html>

²⁸ Bank Negara Malaysia. (n.d.). Malaysia Insurance Act 1996. Retrieved July 6, 2011, from

<http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=14&pg=17&ac=545&full=1>

สิทธิในฐานะบุคคลเป็นสิทธิเฉพาะตัว ถ้าหากผู้เยาว์มีความสามารถให้ความยินยอมได้แล้ว เฉพาะตัวผู้เยาว์เท่านั้นจึงจะให้ความยินยอมได้ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าถ้ามีความยินยอมของผู้เยาว์ที่ให้ความยินยอมได้แล้วหรือความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมคนใดคนหนึ่งแล้ว ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่ามาตรการป้องกันภัยไม่เพียงพอจึงถือว่าความยินยอมของคนใดคนหนึ่งก็เพียงพอแล้ว ในการตีความจึงเห็นว่าความยินยอมของคนใดคนหนึ่งก็เพียงพอแล้ว แต่ในทางปฏิบัติน่าจะกำหนดให้มีความยินยอมทั้งของผู้เยาว์ที่มีความสามารถให้ความยินยอมได้แล้วและความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมด้วย เป็นความยินยอมของทั้ง 2 คน ซึ่งอาจจะต้องพิจารณากันต่อไป

ในกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิตยังให้ความยินยอมไม่ได้ ก็ไม่มีวิธีการทางกฎหมายอื่นใดนอกจากให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ให้ความยินยอม

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศต่างๆ ผู้เขียนจึงขอทำการสรุปและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์กับการทำสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทย ดังนี้

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่าการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยในปัจจุบันประชาชนโดยส่วนใหญ่จะทราบหรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประกันชีวิตตนเองมากกว่าการทำประกันชีวิตบุคคลอื่น เพราะประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่บัญญัติถึงเรื่องการทำประกันชีวิตบุคคลอื่นและใช้หลักส่วนใหญ่เสียเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยมักจะไม่รับทำการประกันชีวิตบุคคลอื่นเนื่องจากกลัวที่จะเกิดผลกระทบตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์ว่าผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่ตนนำมาทำประกันหรือไม่ แม้กฎหมายจะมีได้มีการบัญญัติห้ามเกี่ยวกับการทำประกันชีวิตบุคคลอื่นไว้แต่ทางผู้รับประกันชีวิตมักจะแนะนำให้ผู้เอาประกันชีวิตที่มีความประสงค์จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลอื่นซึ่งตนมีส่วนได้เสียไปแจ้งให้บุคคลที่สามหรือบุคคลที่ตนจะนำเอาชีวิตของเขามากำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิตนั้นมาทำสัญญาประกันชีวิตตนเองแทน เพื่อเป็นการแก้ไขข้อขัดข้องในทางปฏิบัติที่จะต้องพิสูจน์ส่วนได้เสียตามกฎหมาย จากปัญหาที่เกิดขึ้นหากประเทศไทยนำหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้ จะเป็นการช่วยลดปัญหาการเปลี่ยนสถานะจากการทำประกันชีวิตบุคคลอื่นมาเป็นการทำประกันชีวิตตนเองและช่วยป้องกันการก่ออาชญากรรมเพื่อหวังประโยชน์จากเงินที่ได้รับจากผู้รับประกัน

การทำสัญญาประกันชีวิตตนเองนั้นย่อมไม่มีประเด็นปัญหาเรื่องหลักส่วนใหญ่เสียในเหตุที่ประกันภัยและเรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากบุคคลทุกคน

ย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองจึงเท่ากับเป็นการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองอยู่แล้ว แต่ในกรณีที่เป็นการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นกฎหมายกำหนดว่า หากผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยก็สามารถทำสัญญาประกันภัยได้ ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่สามก็สามารถนำชีวิตของบุคคลที่สามมาทำสัญญาประกันชีวิตได้โดยมิจำเป็นต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของชีวิตนั้น กล่าวคือ ผู้เอาประกันภัยสามารถนำชีวิตของบุคคลที่สามซึ่งตนนั้นมีส่วนได้เสียมากำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับชีวิตของบุคคลที่สาม โดยมิต้องแจ้งหรือได้รับความยินยอมของบุคคลที่สาม

การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นในประเทศไทยโดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียเพียงประการเดียว ผู้เขียนมีความเห็นว่ายังไม่เพียงพอในการที่จะป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากการฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันและปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตของบุคคลอื่น เนื่องจากผู้เอาประกันได้นำชีวิตของบุคคลที่สามซึ่งตนมีส่วนได้เสียไปทำสัญญาประกันชีวิตโดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของชีวิตถือเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นและในการนำชีวิตของบุคคลที่สามไปทำสัญญาประกันชีวิตโดยที่บุคคลที่สามมิได้รู้เห็นด้วยนั้นอาจเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่สามนำชีวิตของบุคคลที่สามไปแสวงหาประโยชน์จากชีวิตเขาได้

ดังนั้น ในการทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยผู้เขียนมีความเห็นว่าควรใช้หลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้แทนหลักเกณฑ์เรื่องส่วนได้เสียโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น เนื่องจากหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นช่วยป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตของบุคคลที่จะถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิตโดยที่ตนไม่ทราบมาก่อนและเป็นการป้องกันการแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากชีวิตของบุคคลอื่น ช่วยอุดช่องว่างของกฎหมายที่เกิดขึ้นจากหลักส่วนได้เสียและเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยปราศจากการให้ความยินยอม ที่สำคัญยังถือเป็นการสนับสนุนให้ธุรกิจการประกันชีวิตของประเทศไทยขยายตัวและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอีกด้วย

ผู้เขียนจึงขอสรุปการนำหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้ประเทศไทย ดังนี้

1) ประเทศไทยควรที่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตให้มีความชัดเจนเพราะจากการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับกฎหมายประกันภัยของประเทศต่างๆ ถือว่าได้ว่าหลักเกณฑ์การให้ความยินยอมดังกล่าวเมื่อนำมาใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นซึ่งกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติไว้ ผู้รับประกันชีวิตจะได้มีความเชื่อมั่นและมีหลักประกันอย่างชัดเจนจากการได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องกังวลถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตว่าบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้เสียจริงหรือเพียงพอที่จะผูกพันในสัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำขึ้นหรือไม่ โดยบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตเพิ่มเติมลงไปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะทำให้การทำสัญญาประกันชีวิตของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นจากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ สรุปได้ว่าสามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น โดยอาศัยหลักความยินยอมเพียงอย่างเดียวไม่ต้องคำนึงถึงความผูกพันจากหลักเรื่องส่วนได้เสียเลย บุคคลทุกคนสามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่ใครก็ได้เพียงแต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นเสียก่อน แสดงให้เห็นว่าการทำประกันชีวิตบุคคลอื่น โดยใช้หลักความยินยอมเพียงหลักเดียวก็สามารถที่จะทำได้ หลักความยินยอมมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นโดยมิชอบ เพราะบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นบุคคลซึ่งให้ความยินยอมในการนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมีภัยเกิดขึ้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากนำหลักเรื่องความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้ในประเทศไทยกรณีที่เป็นการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น แค่เพียงการให้ความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตก็เพียงพอแล้ว

2) จากการศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตตามกฎหมายของต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่แล้วรูปแบบหรือวิธีการให้ความยินยอมนั้นจะเป็นการให้ความยินยอมในลักษณะที่ชัดเจน โดยการกำหนดว่ารูปแบบในการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องทำเป็นหนังสือ

ความยินยอมต้องให้ก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิต ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต เมื่อได้ให้ความยินยอมไปแล้วบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตย่อมเพิกถอนความยินยอมได้เสมอ ก่อนทำสัญญาประกันชีวิต แต่เมื่อเกิดสัญญาประกันชีวิตขึ้นแล้วจะเพิกถอนความยินยอมซึ่งจะทำให้สัญญาประกันชีวิตสิ้นผลบังคับไปนั้นทำไม่ได้

หากประเทศไทยจะต้องเพิ่มหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิต ประเทศไทยก็ควรจะกำหนดหลักเกณฑ์ให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติอันจะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์ว่าบุคคลที่สามหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้น ได้ให้ความยินยอมในการนำชีวิตของตนเองไปทำสัญญาประกันชีวิตหรือไม่ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันที่จะได้รับจากผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้น และยังเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลที่สามหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นเจ้าของชีวิตมีโอกาสที่จะทราบได้ว่า มีบุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่สามนำชีวิตของเขาไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อบุคคลที่สามเสียชีวิตลง บุคคลที่สามหรือบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นเจ้าของชีวิตย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของตนเองว่าจะยินยอมให้บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียนั้นนำชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อเกิดมรณะภัยขึ้นหรือไม่

ดังนั้น ประเทศไทยควรกำหนดแบบของการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตว่าต้องทำเป็นหนังสือ โดยมีการลงลายมือชื่อของบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้ความยินยอมในการนำชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัย หรือลงลายมือชื่อของบุคคลซึ่งตามกฎหมายให้อำนาจในการที่จะกระทำการแทนบุคคลอื่นได้ เช่นภรรยาของผู้เยาว์ เป็นต้นลงในสัญญาประกันชีวิตหรือในใบคำขอทำประกันชีวิตเพื่อให้แบบของการให้ความยินยอมสมบูรณ์มีหลักฐานเป็นหนังสือสามารถฟ้องร้องและบังคับคดีได้

3) ในการทำสัญญาประกันชีวิตเมื่อบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตซึ่งทำให้สัญญาประกันชีวิตเกิดมีผลบังคับขึ้นแล้ว เมื่อจะโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ได้แก่ สิทธิของผู้รับประกัน โฆษน์ก่อนเหตุการณ์ที่เอาประกันภัยไว้ จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้นด้วยหรือไม่

จากการศึกษากฎหมายประกันภัยของต่างประเทศยังมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไปในการโอนสิทธิประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตภายหลังเกิดสัญญาประกันชีวิตขึ้นแล้วไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

จากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก เพราะถ้าหากความเป็นจริงในทางปฏิบัติบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นลูกหนี้และบุคคลผู้เอาประกันชีวิตเป็นเจ้าหนี้ เช่น กรณีการกู้เงินจากธนาคาร เมื่อเจ้าหนี้ต้องการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดในสัญญาประกันชีวิตให้แก่เจ้าหนี้อื่นไปอีกทอดหนึ่งแล้วลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่ยินยอมในการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมเกิดปัญหาได้ในทางปฏิบัติ

ดังนั้นในการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีก

ซึ่งตามมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย การโอนประโยชน์แห่งสัญญาประกันชีวิตเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่ง กำหนดไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือมิฉะนั้นไม่สมบูรณ์ และต้องบอกกล่าวการโอนไปยังผู้รับประกันภัยเป็นหนังสือจึงจะใช้กับผู้รับประกันภัยได้

บทบัญญัติมาตรา 891 กำหนดข้อยกเว้นว่าหากผู้เอาประกันภัยได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประกันภัยไปแล้ว และผู้รับประกันภัยได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้ว ว่าตนจำนงจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น ผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถโอนประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตนั้นได้อีก

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตควรใช้มาตรา 891 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเช่นเดิม

4) สัญญาประกันชีวิตเมื่อได้ทำขึ้นแล้ว เมื่อผู้เอาประกันชีวิตจะระงับหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันภัยในสัญญาประกันชีวิต จะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันภัยเมื่อมีภัยเกิดขึ้น เหตุผลที่กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้น เพราะมีโอกาสแห่งภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจ แต่ความเสี่ยงภัยในกรณีจะมากกว่ากรณีการโอนสิทธิประโยชน์ที่เกิดจากการประกันชีวิตเพราะอาจเป็นไปได้ว่า หากผู้เอาประกันชีวิตที่มีเจตนาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบแต่แรกเริ่มและขอทำสัญญาประกันชีวิตโดยระงับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประกันภัยแล้ว บริษัทผู้รับประกันชีวิตอาจจะมีข้อสงสัยและไม่รับประกันชีวิตก็ได้ จึงต้องปกปิดเจตนาที่แท้จริงของตนโดยในเบื้องต้นจะระงับให้บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประกันภัยในสัญญาประกันชีวิตต่อมา

ภายหลังจึงเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันจากคนในครอบครัวของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไปเป็นบุคคลอื่น

การระบุผู้รับประกันและเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิต ภายหลังที่ได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้วอาจมีการโต้แย้งในทางทฤษฎีนิติบัญญัติว่า จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีกหรือไม่ หรือน่าจะกำหนดระยะเวลาภายหลังการทำสัญญาประกันชีวิตไว้ โดยในระยะเวลาที่ว่านั้น กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ส่วนหลังจากระยะเวลาดังกล่าวไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

ผู้เขียนมีความเห็นว่าบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้นควรให้ความยินยอมทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นการระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตเวลาใดก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยมิชอบ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเรื่องการโอนสิทธิประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต ที่มีข้อยกเว้นว่าหากผู้เอาประกันชีวิตได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประกันไปแล้ว และผู้รับประกันซึ่งถูกระบุในสัญญาประกันชีวิตได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยว่าตนจำนงจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญาประกันชีวิตนั้น การโอนสิทธิประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตให้บุคคลอื่นย่อมทำไม่ได้ หากนำบทบัญญัติมาตรา 891 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาปรับใช้ก็สามารถกำหนดเงื่อนไขการให้ความยินยอมในการระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตหลังจากที่ผู้รับประกันได้รับมอบกรมธรรม์ประกันชีวิตและตกลงจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถที่จะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประกันในสัญญาประกันชีวิตได้อีก

5) จากการศึกษากฎหมายประกันภัยของต่างประเทศทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีสิทธิให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้มีอำนาจปกครองผู้เยาว์ก่อน เมื่อมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์แล้วจึงจะเกิดสิทธิในการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ตามมาตามกฎหมายประกันภัยของต่างประเทศ

บุคคลที่จะเป็นผู้มีอำนาจหรือมีสิทธิที่จะให้ความยินยอมในการที่จะนำชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับบุคคลนั้นๆ โดย

หลักแล้วก็คือตัวเจ้าของชีวิตที่จะถูกนำไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับชีวิตนั้นๆ ซึ่งก็คือตัวผู้เยาว์เอง แต่ก็จะมียุติเงื่อนไขและข้อยกเว้นที่แตกต่างกันไปบ้างในบางประเทศในเรื่องความสามารถในการทำสัญญาของผู้เยาว์ซึ่งนอกจากความยินยอมของผู้เยาว์เองแล้วยังต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลซึ่งมีส่วนได้เสีย คือ ผู้ปกครอง ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้มีอำนาจปกครองด้วย กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจปกครองเป็นผู้มีสิทธิในการให้ความยินยอมในการนำชีวิตของผู้เยาว์ซึ่งมีอายุตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะของตน ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินประกันชีวิตของผู้รับประกันเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับชีวิตนั้นๆ

การนำชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขเรื่องความสามารถของบุคคลก็ต้องบังคับไปตามนั้น เรื่องความสามารถของผู้เยาว์ก็ต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์เรื่องความสามารถของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยว่า ผู้เยาว์มีความสามารถในการทำนิติกรรมใดบ้าง การใดที่ผู้เยาว์สามารถทำได้เองโดยมิต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจปกครอง ในกรณีที่บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เยาว์จะนำชีวิตของผู้เยาว์ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับผู้เยาว์นั้น บุคคลที่มีสิทธิตามกฎหมายไทยในการที่จะนำชีวิตของผู้เยาว์ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ก็คือผู้แทนโดยชอบธรรมตามหลักเกณฑ์เรื่องความสามารถของบุคคลตามมาตรา 21 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

หากประเทศไทยนำหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตมาใช้ ประเทศไทยควรมีการกำหนดอายุของผู้เยาว์ให้ชัดเจนว่าควรมีอายุตั้งแต่เท่าไรถึงจะสามารถให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตด้วยตนเอง และต่ำกว่าอายุเท่าไรที่ผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถทำสัญญาประกันชีวิตกรณีที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์ได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้เยาว์ที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์สามารถให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตได้ด้วยตนเอง แต่ถ้าหากผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ก่อน

5.2 ข้อเสนอแนะ

การทำประกันชีวิตในประเทศไทยมีส่วนของจำนวนประชากรเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ถือกรมธรรม์ในอัตราที่น้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วหลายเท่า ธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยยังสามารถเจริญเติบโตได้อีกมาก เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าและเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการประกันชีวิตมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์การให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตว่าควรมีหลักเกณฑ์อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการขยายตัวทางด้านธุรกิจการประกันชีวิตและจะต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อมิให้การทำสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องการให้ความยินยอมเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตที่กระทบสิทธิของบุคคลอื่น

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทย ดังนี้

5.2.1 แนวทางการให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิต

จากการศึกษาผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตว่า ควรนำหลักเรื่องการให้ความยินยอมมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องการประกันชีวิตของประเทศไทย โดยกำหนดว่า “การทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต”

ส่วนในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ สามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยหลักความยินยอมเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นว่า ควรบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย เพิ่มเติมต่อเนื่องจากที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น โดยกำหนดว่า “ในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ผู้เอาประกันสามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลใดก็ได้เพียงแต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นก่อน” ตัวอย่างคือ

“การทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต ในกรณีการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ผู้เอาประกันสามารถที่จะทำสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลใดก็ได้เพียงแต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นก่อน”

ส่วนเรื่องระยะเวลาในการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตนั้น หากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้มีการให้ความยินยอมไว้ก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตตามแบบที่กฎหมายกำหนดสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมมีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย แต่ถ้าหากภายหลังบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่ต้องการให้นำชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันอีก ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่สามารถเพิกถอนการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตได้ เพราะการอนุญาตให้เพิกถอนความยินยอมหลังจากการทำสัญญาประกันชีวิตอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในชีวิตของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้นได้ แต่ถ้าหากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีความจำเป็นต้องการเพิกถอนความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำขึ้นแล้ว คงต้องมีการกำหนดค่าชดเชยหรือค่าเสียหายที่บุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องรับผิดชอบใช้ จากความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์เมื่อสัญญาประกันชีวิตนั้นได้ถูกยกเลิกไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้มีการทำสัญญาประกันชีวิตตั้งแต่แรก

5.2.2 แนวทางการกำหนดแบบในการให้ความยินยอม

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยเกี่ยวกับแบบของการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตว่า ควรบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการประกันชีวิตของประเทศไทย เป็นการบังคับแยกต่างหากจากมาตรา 867 ที่เป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไป โดยกำหนดว่า

“การทำสัญญาประกันชีวิตถ้าไม่ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ การทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาและไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้”

การกำหนดให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ ช่วยป้องกันปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์ว่าบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้น ได้ให้ความยินยอมในการนำชีวิตของตนเองไปทำสัญญาประกันชีวิตหรือไม่ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการแสวงหาประโยชน์จากชีวิตบุคคลอื่นโดยมิชอบ ที่สำคัญใช้เป็นหลักฐานและสามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้

5.2.3 แนวทางในการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตควรใช้มาตรา 891 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเช่นเดิม

5.2.4 แนวทางในการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์

การระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถือเอาประกันชีวิต เพราะมีโอกาสที่บุคคลผู้ถือเอาประกันชีวิตอาจแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตได้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยเกี่ยวกับการระบุและเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตว่า ควรบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องการประกันชีวิตของประเทศไทย โดยกำหนดว่า

“ถ้าผู้รับประโยชน์ยังมีได้แสดงความจำนงที่จะถือเอาประโยชน์จากกรมธรรม์ประกันชีวิต ผู้ถือเอาประกันชีวิตสามารถระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตโดยแสดงความยินยอมเป็นหนังสือในสัญญาประกันชีวิตได้ทุกเมื่อและต้องแจ้งการระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตนี้เป็นหนังสือให้แก่ผู้รับประกันชีวิตทราบด้วย”

5.2.5 แนวทางในการกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิให้ความยินยอมกรณีผู้ถือเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์

ประเทศไทยควรมีการกำหนดอายุของผู้เยาว์ว่าควรมีอายุตั้งแต่เท่าไรถึงจะสามารถให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตด้วยตนเอง และอายุต่ำกว่าเท่าไรที่ผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะต้องเป็นผู้ให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตของผู้เยาว์ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้เยาว์ที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์สามารถให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตได้ด้วยตนเองเปรียบเทียบกับมาตรา 25 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่กำหนดว่าผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมได้เมื่ออายุครบ 15 ปีบริบูรณ์โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมอีก แต่ถ้าหากเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ก่อนตามมาตรา 21 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงจะสามารถนำชีวิตของผู้เยาว์ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยเกิดขึ้นตามสัญญาประกันชีวิตได้

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตกรณีผู้ถือเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์ว่า ควรบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องการประกันชีวิตของประเทศไทย โดยกำหนดว่า

“การให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตกรณีผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นผู้เยาว์
ให้นำบทบัญญัติเรื่องความสามารถแห่งประมวลกฎหมายนี้มาบังคับใช้โดยอนุโลม”

กรม
การ
การ
การ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- จิตติ ดิงศภักดิ์. (2524). **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2539). **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 10)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2523). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จำปี โสคติพันธุ์. (2549). **คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรม-สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 11)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จรัส เขมะจารุ. (2530). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะประกันภัย**. กรุงเทพฯ: ยงผลเทรตดีง.
- _____. (ม.ป.ป.). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย**.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2527). **กฎหมายว่าด้วยสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- _____. (2551). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 8)**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ธานี วรภัทร์. (2553). **กฎหมายว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2548). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้**. กรุงเทพฯ: มีสมบัติ.
- ประทุม โฉมฉาย. (2546). **หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจน์ ปุษปาคม. (2523). **คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- พิสิษฐ์ ศุขะวณิช. (2521). การประกันชีวิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เพิ่มบุญ แก้วเขียว. (2540). คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ศักดิ์ สนองชาติ. (2546). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2528). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย. กรุงเทพฯ: ประชุมทองการพิมพ์.
- ศุภชาติ ตัดตบศุขย์. (2523). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ 1. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เส็นีย์ ปราโมช. (ม.ป.ป.). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้.
- หยุด แสงอุทัย. (2517). กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

- ไกรวิน สารวิจิตร. (2537). “สรุปความคิดทางกฎหมายญี่ปุ่นเกี่ยวกับการประกันชีวิตบุคคลอื่น.” วารสารนิติศาสตร์, 24, 1. หน้า 101-107.
- ชัยชนะ พัทม์วิเชียร. (2523, มกราคม-มีนาคม). “ภัยเป็นบ่อเกิดแห่งการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างไร.” วารสารสำนักงานประกันภัย 5. หน้า 74-76.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2519, พฤษภาคม). “ทฤษฎีว่าด้วยความเกี่ยวพันระหว่างเจตนาที่แท้จริงกับเจตนาที่ปรากฏ.” วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 2. หน้า 174.
- ธวัช วิชัยดิษฐ์. (2525, กรกฎาคม-กันยายน). “การพัฒนาเศรษฐกิจกับการประกันชีวิต : ข้อเสนอเบื้องต้นบ้างประการ.” วารสารสำนักงานประกันภัย 7. หน้า 8-9.
- โพธิ์ จรรย์โกมล. (2524, มกราคม-มีนาคม). “หลักกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย.” วารสารสำนักงานประกันภัย 7. หน้า 8-9.

วิทยานิพนธ์

บัวรินทร์ คำษา. (2551). วิเคราะห์ปัญหาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย:

ศึกษากรณีความเป็นโมฆียกรรมและระยะเวลาในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ประยงค์ แก้วกลิ่น. (2524). การนอ้โกงประกันชีวิต: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมาย

ต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูษิต ติระวนิชพงศ์. (2544). ความสำคัญผิดในการแสดงเจตนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารุณี อินทนปสาธน์. (2527). การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอื่นๆ

โพธิ์ จรรย์โกมล. (2524-2525). เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
รุ่นที่ 24.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และนริศราแดงไฝ่. (ม.ป.ป.). หลักความยินยอม. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม

2554, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Allan David E. (1969). **Asian Contract Law**. Melbourne: Melbourne University Press.

Don M. McGill. (1959). **Legal Aspects of Life Insurance**. Illinois: Richard D. Irwin.

Edwin W. Patterson. (1955). **Cases and materials on the law of Insurance**. Brooklyn: the
Foundation.

E.J. MacGillivray. (n.d.). **MacGillivray on Insurance Law**.

E.R. Hardy Ivamy. (1970). **General Principles of Insurance Law**. London: Butterworths.

Henry Campbell Black. (1979). **Black's Law Dictionary**. St. Paul Minn: West.

Michael Parkington. (1975). **MacGillivray & Parkington on Insurance Law**. London: Sweet
& Maxwell.

Robert E. Keeton. (n.d.). **Basic Text on Insurance Law**.

_____. (n.d.). **Insurance Law**.

Scognamiglio R. (1961). **Contratti in Generale: Trattato di Diritto Civile**. Milano.

_____. (n.d.). voce "Negozio Giuridico" in **Enciclopedia Giuridica Istituto della
Enciclopedia Italiana Fondata da Giovanni Treccani**.

Von Mehren. (1957). **The Civil Law System**. New Jersey: Prentice-Hall.

Williston Samuel W. (1957). **Williston on the Law of Contract**. New York: Mount Kisco.

LAWS

New York Insurance Law.

The Life Assurance Act 1774.

ELECTRONIC SOURCES

- Bank Negara Malaysia. (n.d.). Malaysia Insurance Act 1996. Retrieved July 6, 2011, from <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=14&pg=17&ac=545&full=1>
- Bundesministerium der Justiz. (n.d.). German Insurance Contract Act 2008. Retrieved January 15, 2011, from http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vvg/index.html#Section180
- Justia. (n.d.). California Insurance Code 2009. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/california/2009/ins.html>
- Justia. (n.d.). New York Insurance Code 2006. Retrieved June 2, 2011, from <http://law.justia.com/codes/new-york/2006/insurance/>
- Legifrance. (n.d.). France Insurance Code. Retrieved January 15, 2011, from <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=38&r=6269>
- Seeman, Roderick H. (n.d.). Commercial Code of Japan. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Table%20of%20Contents.html>

ด
ร
ค
น
ว
ก

ภาคผนวก

CALIFORNIA INSURANCE CODE 2009

DIVISION 2. CLASSES OF INSURANCE

PART 2. LIFE AND DISABILITY INSURANCE

CHAPTER 1. THE CONTRACT

Article 1. General Provisions

Section 10110.

Every person has an insurable interest in the life and health of:

- (a) Himself.
- (b) Any person on whom he depends wholly or in part for education or support.
- (c) Any person under a legal obligation to him for the payment of money or respecting property or services, of which death or illness might delay or prevent the performance.
- (d) Any person upon whose life any estate or interest vested in him depends.

Section 10110.1.

(c) Except as provided in Section 10110.4, an employer has an insurable interest, as referred to in subdivision (a), in the life or physical or mental ability of any of its directors, officers, or employees or the directors, officers, or employees of any of its subsidiaries or any other person whose death or physical or mental disability might cause financial loss to the employer; or, pursuant to any contractual arrangement with any shareholder concerning the reacquisition of shares owned by the shareholder at the time of his or her death or disability, on the life or physical or mental ability of that shareholder for the purpose of carrying out the contractual arrangement; or, pursuant to any contract obligating the employer as part of compensation arrangements or pursuant to a contract obligating the employer as guarantor or surety, on the life of the principal obligor. The trustee of an employer or trustee of a pension, welfare benefit plan, or trust established by an employer providing life, health, disability, retirement, or similar benefits to employees and retired employees of the employer or its affiliates and acting in a fiduciary capacity with respect to those employees, retired employees, or their dependents or beneficiaries

has an insurable interest in the lives of employees and retired employees for whom those benefits are to be provided. The employer shall obtain the written consent of the individual being insured.

Section 10112.

Subject to Section 2459 of the Probate Code, in respect to life or disability insurance, or annuity contracts (except as provided in Sections 2500 to 2507, inclusive, of the Probate Code and Section 3500 of the Probate Code and Chapter 4 (commencing with Section 3600) of Part 8 of Division 4 of the Probate Code), heretofore or hereafter issued to or upon the life of any person not of the full age of 18 years for the benefit of such minor or for the benefit of the father, mother, husband, wife, child, brother, or sister, of such minor, or issued to such minor, subject to written consent of a parent or guardian, upon the life of any person in whom such minor has an insurable interest for the benefit of himself or such minor's father, mother, husband, wife, child, brother or sister, such minor shall not, by reason only of such minority, be deemed incompetent to contract for such insurance or annuity, or for the surrender thereof, or to exercise all contractual rights thereunder, or, subject to approval of a parent or guardian, to give a valid discharge for any benefit accruing or for any money payable thereunder; provided, that all such contracts made by a minor under the age of 16 years, as determined by the nearest birthday, shall have the written consent of a parent or guardian, and that the exercise of all contractual rights under such contracts, or the surrender thereof, or the giving of a valid discharge for any benefit accruing or money payable thereunder, in the case of a minor under the age of 16 years, as determined by the nearest birthday, shall have the written consent of a parent or guardian.

All such contracts made by a minor not of the full age of 18 years which may result in any personal liability for assessment shall have the written assumption of any such liability by a parent or guardian in consideration of the issuance of the contract. Such assumption shall be in a form approved by the commissioner, reasonably designed to inform the parent or guardian of the liability thus assumed.

Such assumption of liability may be made a part of and included with any written consent of such parent or guardian required under other provisions of this section and it may be provided therein that such assumption shall cover only up to the anniversary date of the policy nearest to the member's birthday at which he or she attains age 18.

COMMERCIAL CODE OF JAPAN

BOOK 3. COMMERCIAL ACTS

CHAPTER X INSURANCE

Section 1 Insurance Against Loss

Subsection 1 General Provisions

Article 629. Definitions

A contract for insurance against loss becomes legally valid based on one of the parties promises to cover losses arising out of specified contingent accidents and the other party promises to give compensation for that.

Section 2 Life Insurance

Article 673. Definitions

A life insurance contract becomes valid based on one of the parties promising to pay a fixed amount of money in relation to the death of the other party or a third party and the other party promising to give compensation for this.

Article 674. Insuring the Life of Other Parties

1. For a life insurance contract providing to make payment of insurance monies upon the death of another, the consent of the said party is required. Provided, however, that this shall not apply when the insured party is to be the party to receive the insurance monies.
2. Transfers of rights arising out of the insurance contract of the previous paragraph require the consent of the insured party.
3. In the situation where the party effecting the insurance contract becomes the insured party, when there is a transfer of the rights of the party to receive the insurance monies or when the party to whom the rights in the situation of the proviso of paragraph 1 have been transferred transfers it again, the same shall apply.

Article 676. Death of the Beneficiary

1. In the situation where the beneficiary is a third party, not the insured party, when that party dies, the party effecting the insurance contract can again designate the beneficiary.
2. When the party who effect the insurance contract has died not exercising his rights of the previous paragraph, the legal heirs of the beneficiary shall be regarded as the party to receive the insurance monies.

Article 677. Conditions for Opposing Designation or Change of Beneficiaries

1. When, after the conclusion of the insurance contract, the party effecting the insurance contract designates or changes the beneficiary, if he does not notify the insurance of the designation or change, then it can not be used as against the insurer.
2. The provisions of Article 674 [Insuring the Life of Other Parties] paragraph 1, shall apply mutatis to the designations or changes of the previous paragraph.

FRANCE INSURANCE CODE

BOOK I - The contract

TITLE III - Rules applicable to insurance of persons and to capitalisation transactions

CHAPTER I - General provisions

Article L131-1

In respect of life insurance and personal injury insurance, the sums insured shall be defined by contract.

In respect of life insurance or capitalisation, the capital or annuity insured may be expressed in unit linked terms comprised of investment securities or assets offering adequate protection of the savings invested and appearing on a list drawn up by decree in *Conseil d'Etat*. The contracting party or the beneficiary shall obtain payment in cash. He may, however, opt for the delivery of securities or shares when they are marketable and do not directly grant the right to vote at the general meeting of shareholders of a company listed on a stock exchange.

CHAPTER II - Life insurance and capitalisation transactions

SECTION I - General provisions

Article L132-1

A person's life may be insured by oneself or by a third party.

Several persons may contract mutual insurance on each other lives in a sole and same instrument.

Article L132-2

Death benefit insurance contracted by a third party on the life of the insured shall be null and void if the latter has not consented thereto in writing with indication about the amount of the capital or annuity initially covered.

Under pain of nullity, the insured's consent must be given in writing for any assignment or giving of pledge and for the transfer by a third party of the benefit of the contract signed on his life.

Article L132-3

All persons shall be prohibited from contracting a whole life insurance on a minor below twelve years of age, a person of full age put in wardship or a person placed in a psychiatric hospital.

Any insurance contracted in breach of said prohibition shall be null and void.

The nullity shall be decided at the request of the insurer, policyholder or the representative of the incapable person.

Premiums paid must be returned in full.

The insurer and the policyholder shall also be liable to a fine of € 4,500 per insurance policy contracted in deliberate breach of said prohibition.

Said provisions shall not in any way prevent in the case of a death benefit insurance the reimbursement of premiums paid to perform a life insurance contract concluded on the life of one of the persons referred to in the first paragraph above or the reimbursement of premiums paid to perform a survivorship insurance of which one of the persons referred to in the paragraph above is beneficiary.

Article L132-4

A death benefit contract may not be contracted by another person on the life of a minor who has reached twelve years of age, without the authorisation of the parent(s) with parental authority, his tutor or guardian.

Even with such authorisation, the personal consent of the incapable person shall still be required.

For lack of such authorisation and consent, the nullity of the contract shall be declared at the request of any interested person

Article L132-5

The life insurance contract and the capitalisation contract must contain clauses that aim, for the security of the parties and the clarity of the contract, to define the purpose of the contract and the respective obligations of the parties, based on information specified by decree in *Conseil d'Etat*.

The contract shall define the terms of allocation of the technical and financial benefits.

Article L132-8

The capital or annuity insured may be payable upon the death of the insured to one or more specific beneficiaries.

A provision, whereby the benefit of the insurance is allocated to one or more persons who, without being named, are sufficiently identified in said provision to be able to be identified at the time of the payability of the capital or annuity insured, shall be deemed to have been stipulated in favour of specific beneficiaries.

The designation of the following beneficiaries shall, in particular, be deemed to satisfy such condition:

- children of the contracting party, insured or any other designated person born or to be born,
- the heirs or assigns of the insured or of a predeceased beneficiary.

Insurance contracted in favour of the spouse shall benefit the person who has such capacity at the time of payability.

The heirs, thus designated, shall be entitled to benefit from the insurance in proportion to their due portion of inheritance. They shall retain such right in the event of waiver of inheritance.

Where no beneficiary is designated in the policy or the beneficiary has not expressed his acceptance of the policy, the contracting party shall be entitled to designate a beneficiary or to substitute one beneficiary for another. Under pain of nullity, such designation or substitution may be made only with the insured's consent when the insured is not the contracting party. Such designation or substitution may be made either by rider to the contract or by carrying out the

formalities laid down in Article 1690 of the Civil Code, or by endorsement when the policy is to order or by making a will.

Article L132-11

When death benefit insurance is contracted without designation of a beneficiary, the capital or rent insured shall be part of the assets or estate of the contracting party.

GERMAN INSURANCE CONCRAT ACT 2008

Section 1 Typical obligations

By making a contract of insurance the insurer undertakes to cover a certain risk of the policyholder or a third party by paying a benefit upon occurrence of the agreed insured event. The policyholder is obligated to pay the agreed contribution (insurance premium) to the insurer. Past 2 Individual classes of insurance/Chapter 5 Life insurance

Section 150 Insured person

- (1) Life insurance may be taken out for the policyholder or for another person.
- (2) Where the life insurance is taken out against the death of another person and the agreed benefit exceeds normal funeral costs, the written agreement of the other person shall be necessary for the contract to be effective; this shall not apply in the case of collective life insurances in company pension schemes. If the other person has no legal capacity to act or only limited capacity to act, or if a custodian has been appointed and the policyholder is entitled to represent that person's interests, he may not represent the other person when giving his consent thereto.
- (3) If one parent takes out the insurance for an under-age child, the child's consent shall only be required if in accordance with the contract the insurer is to be liable even in the event of the child dying before reaching the age of seven and the benefit agreed for this event exceeds normal funeral costs.
- (4) Insofar as the supervisory body has determined a specific maximum amount for normal funeral costs, this amount shall prevail.

Section 151 Medical examination

Agreeing that the insured person shall undergo a medical examination shall not establish the insurer's right to conduct that examination.

Section 159 Appointment of beneficiary

(1) In cases of doubt, the policyholder shall be entitled, without the consent of the insurer, to appoint a third party as beneficiary and to replace the thus appointed third party with the name of another.

(2) A third party beneficiary by revocable designation shall not acquire the right to payment of the insurer's benefit until the insured event occurs.

(3) A third party beneficiary by irrevocable designation shall acquire the right to payment of the insurer's benefit at the time when he is designated as beneficiary.

Section 170 Right of subrogation

(1) If attachment is executed on the insurance claim or compulsory execution has been carried out or insolvency proceedings are opened against the assets of the policyholder, the designated beneficiary may, with the consent of the policyholder, subrogate to the contract of insurance. Where the beneficiary subrogates, he must satisfy the demands of the creditor initiating the proceedings or of the insolvency estate up to the amount of the payment which the policyholder could demand from the insurer in the event of the termination of the contract of insurance.

(2) Where no beneficiary is designated or named, the policyholder's spouse or life partner or children shall be entitled to the same right.

(3) The subrogation is effected by giving notice thereof to the insurer. The notification may only be made within one month after the time when the person entitled to subrogate learns of the attachment or after the insolvency proceedings have been opened.

MALAYSIA INSURANCE ACT 1996**PART XII PROVISIONS RELATING TO POLICIES****152 Insurable interest.**

(1) A life policy insuring the life of anyone other than the person effecting the insurance, or the life of a person mentioned in subsection (2), shall be void unless the person effecting the insurance has an insurable interest in that life at the time the insurance is effected and the policy moneys payable, or where the policy moneys are payable in instalments, the discounted value of all future instalments under the life policy, shall not exceed the amount of that insurable interest at the time the event resulting in payment of policy moneys occurs.

(2) A person shall be deemed to have insurable interest in relation to another person if that other person is

(a) his spouse, child or ward being under the age of majority at the time the insurance is effected;

(b) his employee; or

(c) notwithstanding paragraph (a), a person on whom he is at the time the insurance is effected, wholly or partly, dependent.

(3) In this section, “insuring the life of a person” means insuring the payment of moneys on a person’s death or on the happening of any contingency dependent on the termination or continuance of his life and includes granting, an annuity to commence on his death or at a time referred to in the annuity.

(4) This section shall not affect a life policy issued before 21 January 1963.

153 Capacity of minor to insure

(1) Notwithstanding any law to the contrary, a minor who has attained the age of ten years but has not attained the age of sixteen years, with the consent in writing of his parent or guardian

(a) may effect a life policy upon his own life or upon another life in which he has an insurable interest; or

- (b) may assign the life policy on his own life.
- (2) A minor who has attained the age of sixteen years
- (a) may effect a life policy upon his own life or upon another life in which he has an insurable interest; or
- (b) may assign the life policy on his own life, and is as competent in all respects to have and exercise the powers and privileges of a policy owner in relation to a life policy of which he is the owner as he would be if he had attained the age of majority.

154 Life policy moneys to be paid without deduction

- (1) Policy moneys payable under a life policy, or moneys payable on the surrender of a life policy, shall be paid without any deduction for moneys not due under the life policy or under an assignment of the life policy, unless the deduction is made with the consent of the person entitled to the policy moneys.
- (2) A provision contained in a life policy or an agreement relating to deduction of moneys not due under the life policy shall be void to the extent it entitles the licensed life insurer to deduct the moneys from policy moneys payable under, or moneys payable on the surrender of the life policy without the consent of the person entitled to the policy moneys.

NEW YORK INSURANCE CODE 2006

Article 32 - INSURANCE CONTRACTS - LIFE, ACCIDENT AND HEALTH, ANNUITIES

Section 3204

Policy to contain entire contract; statements of applicant to be representations and not warranties; alterations.

(d) No insertion in or other alteration of any written application for any such policy or contract shall be made by any person other than the applicant without his written consent, except that insertions may be made by the insurer for administrative purposes only in such manner as to indicate clearly that the insertions are not to be ascribed to the applicant.

Section 3205

Insurable interest in the person; consent required; exceptions.

(c) No contract of insurance upon the person, except a policy of group life insurance, group or blanket accident and health insurance, or family insurance, as defined in this chapter, shall be made or effectuated unless at or before the making of such contract the person insured, being of lawful age or competent to contract therefor, applies for or consents in writing to the making of the contract, except in the following cases:

(1) A wife or a husband may effectuate insurance upon the person of the other.

(2) Any person having an insurable interest in the life of a minor under the age of fourteen years and six months or any person upon whom such minor is dependent for support and maintenance, may effectuate a contract of insurance upon the life of such minor, in an amount which shall not exceed the limits specified in section three thousand two hundred seven of this article.

(d) In addition to any other basis under which either an employer, or an irrevocable trust established by one or more employers or one or more employers and one or more labor unions, have an insurable interest in the lives of any of its employees or retirees or those of its subsidiaries or affiliated companies, an employer or such a trust shall have an insurable interest in

the lives of any such employees or retirees who are participants or who are eligible to participate, upon the satisfaction of age, service or similar eligibility criteria, in an employee benefit plan, established or maintained by an employer as defined by the federal Employee Retirement Income Security Act of 1974, 29 U.S.C. § 1001 et seq., provided that:

(1) The employer providing for insurance coverage or causing such coverage to be issued under this subsection: (A) prior to or at the commencement of any such coverage notifies prospective insureds in writing that coverage is being obtained on their lives, requires that prospective insureds consent in writing to such coverage, provides each consenting insured the right to have any coverage on his/her life issued under the authority of this subsection discontinued at any time and describes in the notice the method the insured may use to terminate coverage; (B) at the time any insured employee's employment terminates, notifies the employee of the right to discontinue such coverage, provided, however, that no such notification shall be required if the insured employee possesses a present or prospective right to receive any of the benefits under an employee benefit plan being financed, in whole or in part, by such life insurance coverage; and (C) at any time after the termination of an insured employee's employment and upon the termination of an employee benefit plan being financed, in whole or in part, by such life insurance coverage or a reduction of the benefits provided thereunder, notifies the employee of the right to discontinue such coverage.

Section 3207

Life insurance contracts by or for the benefit of minors; on the lives of minors, limitations on amount.

(a) A minor above the age of fourteen years and six months shall be deemed competent to enter into a contract for, be the owner of, and exercise all rights relating to, a policy of life insurance upon the life of the minor or upon the life of any person in whom the minor has an insurable interest, but the beneficiary of such policy may be only the minor or the parent, spouse, brother, sister, child or grandparent of the minor.

(b) An insurer may deliver or issue for delivery in this state a policy or policies of life insurance upon the life of a minor under the age of fourteen years and six months, provided that such policy or policies are effectuated by a person or persons having an insurable interest in the life of such minor or by a person or persons upon whom such minor is dependent for support and maintenance and provided further that an insurer shall not knowingly issue such a policy or policies for an amount which, together with the amount of life insurance under any other policy or policies then in force upon the life of such minor, is in excess of the limit of fifty thousand dollars or the limit of fifty per centum or the limit of twenty-five per centum in the case of a minor under the age of four years and six months of the amount of life insurance in force upon the life of the person effectuating the insurance at the date of issue of the policy on the life of such minor, whichever limit is the greater, and any amount of life insurance on the life of such minor not in excess of such limit when issued shall not be deemed to be in excess thereof by reason of any reduction thereafter in the amount of life insurance in force upon the life of the person effectuating the insurance.

Section 3216

Individual accident and health insurance policy provisions.

(L) CHANGE OF BENEFICIARY: Unless the insured makes an irrevocable designation of beneficiary, the right to change of beneficiary is reserved to the insured and the consent of the beneficiary or beneficiaries shall not be requisite to surrender or assignment of this policy or to any change of beneficiary or beneficiaries, or to any other changes in this policy. (The first clause of this provision, relating to the irrevocable designation of beneficiary, may be omitted at the insurer's option.)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายชูพงศ์ กระแสร์

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ที่อยู่

บ้านเลขที่ 54/171 หมู่บ้านสราวิณวิลล์
ซอยแจ้งวัฒนะ 28 ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

-